

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filosofická

Diplomová práce

**Tibetský odboj a tajné operace CIA v Tibetu,
1949–1974**

Jana Hejkrliková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filosofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Tibetský odboj a tajné operace CIA v Tibetu, 1949–1974

Jana Hejkrliková

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, PhD.

Katedra historických věd

Fakulta filosofická Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému školiteli PhDr. Romanu Kodetovi, PhD. za trpělivost, ochotu, obětavý přístup a cenné rady a odborné vedení mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

OBSAH

1 ÚVOD.....	1
2 OBSAZENÍ TIBETSKÉHO ÚZEMÍ.....	8
2.1 Čiňané ve východním Tibetu.....	13
3 VZNIK ODBOJOVÝCH SKUPIN.....	18
3.1 Rozšíření odboje.....	23
3.2 Sjednocení odboje.....	28
4 CIA A TIBETSKÁ OTÁZKA.....	39
4.1 Lhaské povstání.....	47
4.2 Athar a Lhotse.....	55
4.3 Wangdu, Cchewang, Döndub a Deše.....	60
5 VÝCVIKOVÉ TÁBORY VE VIRGINII A COLORADU.....	63
6 CENTRUM ODBOJE V ZAHRANIČÍ.....	75
6.1 Spolupráce s indickou vládou.....	80
6.2 Pokračování operací v Nepálu.....	85
7 KONEC OPERACÍ CIA A ROZPAD PARTYZÁNSKÉHO Hnutí.....	90
8 ZÁVĚR.....	99
9 SEZNAM LITERATURY.....	105
10 RESUMÉ.....	112
11 PŘÍLOHY.....	114

1 ÚVOD

Tibetský odboj je významnou součástí tibetské moderní historie. Po invazi vojsk Čínské lidově osvobozenké armády do Tibetu v říjnu 1950 zahájili Číňané ve východních provinciích Kham a Amdo implementaci „demokratizačních reforem“, které odstartovaly vlnu nepokojů. V okolních horách narůstal počet partyzánů a v polovině 50. let vypuklo první nekoordinované ozbrojené povstání. V létě 1957 sjednotil rebely z východních provincií khampský obchodník Gönpö Taši Andugcchang a vznikla organizace Čhu-ži Gang-dug. Ta se v červnu 1958 rozšířila o další odbojové skupiny, opoziční hnutí Mimang Tsongdu a přejmenovala se na Národní dobrovolnickou obrannou armádu. Tibetští partyzáni ovládli kraj Lhoka na jihu země a značnou část Khamu a Amda. Na konci zimy 1959 začala eskalovat situace také v hlavním městě a 10. března 1959 vypuklo lhaské povstání, během kterého dalajlama uprchl do exilu. Aby Číňané tibetský odpor potlačili, přisouvali do Tibetu větší množství vojáků. Pro rebely bylo nemožné proti takové převaze bojovat a většina v průběhu jara odešla do Indie. Mezitím se o tibetskou otázku začaly zajímat USA. V roce 1955 dal prezident Eisenhower svolení CIA k zahájení Tibetského programu a CIA následně zřídila pro Tibetany výcvikové tábory. První tréninky zahájili Američané v únoru 1957 na ostrově Saipan a o rok později v Coloradu v Camp Hale. Tibetané byli cvičeni v bojových a špiónážních technikách a poté byli vysazováni do Tibetu, aby zde prováděli záškodnickou činnost a zajišťovali letecké shozy materiálu. Po odchodu většiny tibetských bojovníků do Indie, začala CIA také podporovat nově vzniklé centrum odboje v nepálském království Mustang, odkud povstalci podnikali výpady na tibetské území. Nixonova administrativa se však v rámci politiky sbližování s Čínou rozhodla v roce 1969 Tibetský program ukončit. Bez americké pomoci tak došlo roku 1974 k rozpadu tibetské guerilly.

Cílem diplomové práce je analýza zrodu, vývoje a zániku tibetského odboje proti čínské okupaci v letech 1950–1974. Předkládaná práce rozebírá příčiny, které vedly k zahájení ozbrojeného odporu na začátku 50. let a okolnosti,

za nichž pokračoval až do poloviny 70. let. Autorka se pokusila potvrdit či vyvrátit hypotézu, že v případě tibetské guerilly se nejednalo pouze o povstání vyšších tříd proti komunistickým reformám, jak jej často interpretuje Čínská lidová republika, ale že se stalo celonárodním hnutím, do kterého se zapojili zástupci všech složek tibetské společnosti. Autorka si kladla otázku, jaké motivy vedly USA k podpoře tibetských partyzánů a do jaké míry korespondovaly s těmi tibetskými, tedy jejich záměrem vyhnat Číňany a získat pro Tibet nezávislost. S tím se pojí další autorčina otázka, jakým způsobem ovlivnila pomoc CIA tibetský odboj. V dané problematice se autorka snaží analyzovat a zhodnotit pozitiva a negativa plynoucí z americké intervence ve věci tibetského partyzánského hnutí.

Diplomová práce sestává ze šesti kapitol a podkapitol zabývajících se jednotlivými tématickými okruhy, které utvářely podobu tibetského odboje. Jejich sled kombinuje chronologické a tématické členění. Primárně je zohledněna časová posloupnost, ovšem v případě simultánně probíhajících událostí autorka zvolila tématické dělení, přičemž se přednostně věnuje těm, jež měly dalekosáhlejší důsledky. Z důvodů zachování přehlednosti práce se autorka zaměřila na samotnou odbojovou činnost a nezaobírala se čínskou politikou a jejími dopady na tibetskou společnost. K uvedení dané problematiky bylo nezbytné v první kapitole zmínit důležité milníky moderní tibetské historie odehrávající se ještě před příchodem čínských vojsk do Tibetu, a kroky provedené tibetskou vládou po invazi. Zdůrazněna je předčasná intronizace dalajlamy a především okolnosti podpisu a následného přijetí Sedmnáctibodové dohody, neboť skrze ni posléze Čínská lidová republika opravňovala svou přítomnost v Tibetu. Dále autorka rozebírá „demokratizační reformy“ zaváděné ve východních provinciích a jejich dopady na obyvatelstvo. Druhá kapitola analyzuje příčiny a vznik odbojového hnutí. Představuje první ohniska tibetského odporu proti čínské politice a snaží se vyobrazit podmínky, za nichž první partyzánské skupiny působily. Důraz je kladen především na sjednocení guerilly do organizace Čhu-ži Gang-dug a následný vznik Národní dobrovolnické

obrané armády. Třetí kapitola se zabývá vývojem vztahů mezi Tibetany a Američany vrcholící zahájením Tibetského programu v rámci Úřadu pro Dálný východ CIA v roce 1955 a výcvikem první skupiny Tibetanů na ostrově Saipan o dva roky později. Do třetí kapitoly je kvůli pochopení dalších událostí včleněna podkapitola pojednávající o lhaském povstání v březnu 1959 a útěku dalajlamy do indického exilu. V další části jsou pak sledovány osudy prvních dvou parašutistických skupin, na jejichž základě se rozhodlo o pokračování Tibetského programu. Náplň čtvrté kapitoly tvoří charakteristika výcviků probíhajících na bývalé vojenské základně Camp Hale v Coloradu. Jsou zde vysvětleny také okolnosti, které vedly k prvnímu a druhému přerušení tibetských operací. Pátá kapitola se zabývá vytvořením Zvláštního pohraničního sboru pod hlavičku indické tajné služby, jenž vznikl za podpory CIA v průběhu čínsko-indické války. Hlavní důraz v této kapitole však autorka klade na přesun centra odboje do nepálského království Mustag a na důsledky opakovaného pozastavení americké pomoci povstalcům. Poslední část se věnuje ukončení Tibetského programu, přičemž je zohledněn nový kurz americké zahraniční politiky nastavený Nixonovou administrativou. V závěru práce je analyzován samotný rozpad tibetského partyzánského hnutí nejen v souvislosti se stažením americké pomoci, ale také s nástupem nového panovníka na nepálský trůn, který již nehodlal tibetské rebely na svém území trpět.

Diplomová práce byla zpracována na základě vydaných i nevydaných pramenů a odborné literatury v českém a anglickém jazyce. Autorka prostudovala některé prameny v internetovém archivu CIA. U většiny archiválií ovšem dosud nedošlo k jejich zdigitalizování a zpřístupnění. Práci s dostupnými prameny navíc komplikovala skutečnost, že některé jejich části buď zcela chybí, nebo jsou v textu určité pasáže začerněny. Proto mají z nich vycházející poznatky pro předkládanou práci především doplňující úlohu. Důležitými prameny se staly svědectví Tibetanů žijících v exilu v Indii, Kanadě a USA, které vznikly v rámci amerického programu *Tibet Oral History Project*. Autorka poté, co získala svolení vedení projektu, využila výsledné záznamy a přesné přepisy rozhovorů

zveřejněné na jejich webových stránkách. Vzpomínky pamětníků poskytly autorce možnost nahlížet na tibetské partyzánské hnutí očima samotných účastníků a hlouběji pochopit tibetskou mentalitu ve vztahu k náboženství, kultuře, vlasti, ale také k čínské okupaci a odboji.

Z vydaných pramenů byly stěžejní vzpomínky Gönpo Tašiho Andugcchanga *Four Rivers, Six Ranges*, jednoho z vůdců tibetského povstání, které po jeho smrti nechal vydat jeho synovec Tamding Tsepel Andugcchang. Gönpo Tašiho autobiografie umožnila autorce vhléd do pozadí tibetského odboje a vzniku Čhu-ži Gang-dug a Národní dobrovolnické obranné armády. Přínosné byly rovněž vzpomínky pod názvem *Tibet in Revolt*, které sepsal a vydal bývalý misionář ve východním Tibetu George Neilson Patterson. Ten se po čínské invazi usadil v indickém Kalimpongu a nadále udržoval s Tibetany kontakt. Dalším významným primárním pramenem pro autorku byla také autobiografie XIV. dalajlamy *Svoboda v exilu*. Pro dokreslení situace v Tibetu před čínskou okupací a během ní autorka využila také vzpomínek bývalého politického vězně Paldän Gjaccha *Oheň pod Sněhem*, zpracovaných za pomoci Cchering Šakji, a zprávy Mezinárodní komise právníků *Tibet and the Chinese People's Republic* pojednávající o podmínkách v Tibetu v průběhu 50. let.

Odborné literatury k tibetské problematice vyšlo relativně mnoho, ovšem většina je spíše obecného charakteru a pojednává buď o tibetských dějinách jako takových, nebo se zaměřuje na kulturu, či na lidská práva od začátku 50. let do současnosti. V českém prostředí se historií Tibetu zabývá především Josef Kolmaš, jehož hlavními tématy jsou však obecné a starší tibetské dějiny, kultura a náboženství. Odborné literatury zpracovávající téma tibetského odboje bylo v českém jazyce vydáno poskrovnu, proto autorka mimo jiné vychází z knih obecného charakteru. Nosné pro předkládanou diplomovou práci pak byly anglicky psané monografie a studie věnující se tibetskému partyzánskému hnutí jako takovému a publikace rozebírající různé tajné operace CIA.

Co se týče odborné literatury, klíčovým dílem, ze kterého autorka vycházela, se stala kniha Mikela Dunhama *Buddhovi bojovníci. Příběh tibetských*

bojovníků za svobodu, účasti CIA, čínské invaze a pádu Tibetu. Ačkoliv je psaná trochu populárně-naučným stylem, má odpovídající náležitosti odborné publikace. Její autor vyčerpávajícím způsobem popisuje průběh tibetského odboje, přičemž vychází nejen z již vydané odborné literatury na dané téma, ale pro potřeby svého výzkumu udělal také několik rozhovorů s tibetskými účastníky povstání a americkými agenty CIA. Velmi užitečnou pro předkládanou práci byla kniha českého autora Marka Jindřicha *Padáky nad Tibetem. Tajné operace CIA 1957–1974.* Ačkoliv se její autor nevěnuje prioritně tibetské otázce, v publikaci je kvalitně vylíčen jak průběh Tibetského programu CIA, tak technické zázemí a zabezpečení akcí. Jako další zásadní dílo se pro autorku ukázala kniha *The CIA's Secret War in Tibet* od Kennetha Conboye a Jamese Morrisona, která analyzuje především samotné operace CIA, výcvik Tibetanů a letecké výsadky. Nadto velmi podrobně líčí proměny politiky Bílého domu od zahájení Tibetského programu do jeho rozpadu a významné události, které se odehrály v rámci studené války a jejich dopad na americkou podporu tibetského povstaleckého hnutí. Velmi přínosné bylo dílo Jane Ardely *The Tibetan Independence Movement. Political, Religious and Gandhian Perspectives,* které hledá podobnosti mezi tibetským odbojem, hnutím za svobodný Tibet a indickou mírovou cestou Mahátma Gándhího za získání nezávislosti. Na téma guerilly pak nahlíží hlavně z tibetské perspektivy a dává je do souvislostí s tibetskou kulturou a náboženstvím.

Ke zpracování diplomové práce byla využita také literatura spíše obecného charakteru. Důležité zdroje představovaly publikace předního světového tibetologa Melvyna C. Goldsteina, které se zatím bohužel nedočkaly českého překladu. Pro první kapitulu byly stěžejní jeho knihy *A History of Modern Tibet. The Demise of the Lamaist State, 1913–1951* a její druhý díl *A History of Modern Tibet. The Calm before Storm, 1951–1955.* Pro porozumění tibetsko-čínského politického pozadí provázející odboj autorka využila dílo *Snow Lion and the Dragon. China, Tibet and the Dalai Lama* a publikaci, kterou Melvyn C. Goldstein vytvořil společně s Daweiem Sherapem a Williamem

R. Sienebschunhem *A Tibetan Revolutionary. The political Life and Times of Bapa Phünsto Wangeye*. Pro kapitoly zabývající se americko-tibetskou spoluprací byla velmi užitečná Goldsteinova studie uveřejněná v *Journal of Cold War Studies The United States, Tibet and Cold War*.

Z knih zaměřujících se na obecnou historii Tibetu stojí za zmínku dílo *Dějiny Tibetu*, jehož autorem je Wangčhug Dedän Žagabpa, bývalý vrchní ředitel nejvyššího finančního úřadu v Tibetu, který se po příchodu čínských vojsk usadil v Indii. Jeho publikace důkladně zpracovává dané téma a je opatřena dodatky v podobě plného znění zásadních smluv, glosářem tibetských termínů a v českém vydání také základy tibetské transliterace, které doplnil překladatel Josef Kolmaš. Nepřehlédnutelnou prací je dílo tibetského historika žijícího v Kanadě Tsering Shakyii *The Dragon in the Land of Snow. A History of Modern Tibet since 1947*. Autor nahlíží na předmět svého výzkumu z pozice Tibeťana, ovšem snaží se západnímu čtenáři co nejlépe vysvětlit specifické znaky tibetské kultury a jakým způsobem ovlivňovaly tibetskou politiku a chování prostých lidí. Problematice tibetského odboje se věnuje také kniha Johna B. Robertse a Elizabeth A. Roberts *Freeing Tibet. 50 Years of Struggle, Resilience, and Hope*. Její autoři využívají mimo jiné osobních svědectví některých Američanů zapojených do Tibetského odboje, nebo působících v danou dobu na americkém velvyslanectví v Indii. Ovšem vzhledem k tomu, že je psána populárně naučným stylem, autorka diplomové práce ji využila spíše jako podpůrnou literaturu.

Ze studií, které rozebírají téma tibetského partyzánského hnutí je na místě vyzdvihnout práci americké historičky a antropoložky Carole McGranahan *Tibet's Cold War. The CIA and the Chushi Gangdrug Resistance, 1956–1974* publikovanou v *Journal of Cold War Studies*. V rámci shrnutí období tibetského odboje podrobně věnuje některých důležitým milníkům jako například ukořistění čínských dokumentů v roce 1961, jeho významu pro americkou zahraniční politiku a vlivu na Tibetský program CIA. Dalším významným zdrojem pro autorku diplomové práce byl odborný článek tibetského politologa Dawa Norbu *The 1959 Tibetan Rebellion. An Interpretation*, který vyšel v časopise *The China*

Quaterly. Autor pojednává nejen o lhaském povstání, ale snaží se také podrobně analyzovat příčiny jeho vypuknutí a vzniku tibetské guerilly. K vypracování diplomové práce bylo taktéž přihlédnuto k čínskému zpracování dané problematiky, k čemuž posloužila publikace Liao Zugui a Zhang Shushuai *Peaceful Liberation of Tibet*, kterou však autorka využila především k ilustraci čínského stanoviska.

Na tomto místě autorka pokládá za nezbytné vyjádřit se k přepisu tibetských jmen a názvů. Transkripce a transliterace slov z tibetského jazyka do českého zatím nemá pevně stanovená pravidla a v české literatuře lze najít několik možností, ovšem u většiny autorů převažuje fonetická transkripce zavedená Josefem Kolmašem. Vzhledem k tomu, že tibetština nerozlišuje velká a malá písmena stejným způsobem, jako je tomu v západních jazycích, názvy a jména je v češtině možné psát dohromady i odděleně, v druhém případě se však první jméno uvádí zpravidla v nominativu. Autorka se pro zachování přehlednosti diplomové práce se rozhodla používat rozdělené přepisy.

2 OBSAZENÍ TIBETSKÉHO ÚZEMÍ

Období mezi lety 1912–1949 je v tibetské a protibetské historiografii označováno jako období nezávislosti. V roce 1913 proběhla v indickém městě Simla konference mezi Brity, Číňany a Tibetany. Číňané ale nepřijali britský návrh dělicí Tibet na Vnější a Vnitřní a který určoval míru čínské svrchovanosti v daných územích. Přesto zde Velká Británie uzavřela dohodu s Tibetem o takzvané McMahonově linii, čímž se indicko-tibetská hranice posunula ve prospěch Indie.¹ Ačkoliv se XIII. dalajlama v následujících letech snažil o určitou modernizaci, po jeho smrti roku 1933 se Tibet uchýlil ke striktnímu izolacionismu a reformní kurz byl ukončen. Tibetská vláda však i nadále vydávala vlastní měnu, poštovní známky, měla vlastní armádu a policejní složky. Po vyhlášení republiky v Číně roku 1912 z Tibetu navíc odešli čínští emisáři Ambani a Čína zde neměla oficiální zastoupení. Až v dubnu 1934 přijel do Tibetu generál Kuomintangu Chuang Mu-sung, aby vyjádřil lítost nad úmrtím XIII. dalajlamy a obnovil čínsko-tibetské styky. Ve Lhase tak byla obnovena čínská mise.² Její přítomnost je Číňany vykládána jako důkaz svrchovanosti nad Tibetem, naopak tibetská vláda jí přikládala stejný význam, jako britskému úřadu zřízenému ve Lhase o dva roky později.³ Avšak v létě 1949, vzhledem k sílící převaze komunistů v občanské válce v Číně a jejich snaze zvýšit svůj vliv Tibetu, lhaská vláda vypověděla ze země čínské diplomaty a jejich radiostanice nechala rozebrat. Jako jeden z hlavních důvodů vedoucích k tomuto kroku je uváděna obava ze záměrů čínských komunistů, neboť v uplynulém roce jejich jednotky stále častěji pronikaly za tibetské hranice. V Tibetu tak zůstali pouze čínští obchodníci a starousedlíci obývající především východní provincie.

Na podzim roku 1949 skončila občanská válka mezi Kuomintangem a Komunistickou stranou Číny. Dne 1. října 1949 vyhlásil Mao Ce-tung v Pekingu vznik Čínské lidové republiky (dále jen ČLR), která byla následně uznána

¹ FEIGON, Lee, *Odtajněný Tibet. Odhalená tajemství země sněhu*, Praha 2006, s. 118.

² SHAKYA, Tsering, *The Dragon in the Land of Snows. A History of Modern Tibet Since 1947*, New York 1999, s. 5.

³ KOLMÁŠ, Josef, *Tibet*, Praha 2011, s. 43.

Sovětským svazem, státy východního bloku a později také dalšími zeměmi. Společně se zrodem ČLR oznámil Peking světu i plán osvobodit všechna čínská území včetně Tibetu. Regentská vláda odpověděla vyhlášením nezávislosti Tibetu dne 4. listopadu 1949 a vypravením misí do Indie, Nepálu, Velké Británie a USA.⁴ Následně odeslala dopis Mao Ce-tungovi a jeho kopie indické, americké a britské vládě vyzývající ke společnému jednání mezi Tibetany a Číňany. Peking proto vyslal roku 1950 do Indie svého delegáta. Schůzka, která se uskutečnila v Novém Dillí skončila bezvýsledně, neboť krátce po jejím začátku čínská vojska vstoupila na tibetské území.⁵

Postup jednotek Čínské lidově osvobozené armády (dále jen ČLOA) do Tibetu Peking oznámil 25. října 1950, nicméně prvních 40 000 vojáků vkročilo do východních provincií již 7. října 1950. Ačkoliv Číňané byli oslabováni špatným zásobováním, hladem a vysokým převýšením, odpor tibetské armády čítající v tuto dobu přibližně 8000 mužů netrval dlouho.⁶ Post guvernéra Čhamda, hlavního města východního Tibetu, zastával úředník ze Lhasy Ngaphö Ngawang Džigme. Pomocí vysílačky se snažil spojit s ministerskou radou kašagem ve Lhasě a informovat je o útoku. Jeho členové ale byli na tradičním pětidenním pikniku a nepřijímali žádné zprávy. V jedinou odpověď, které se Ngaphö dočkal, stálo zamítnutí žádosti o útěk. Přesto po pádu nedalekého města Riwočhe Ngaphö v noci z 16. na 17. října z Čhamda uprchl a skryl se v klášteře v horách. Ten posléze obklíčila jednotka ČLOA a Ngaphö byl donucen podepsat kapitulaci všech tibetských jednotek v Khamu.⁷

V bezvýchodné situaci kašag odeslal 7. listopadu 1950 žádost o pomoc OSN, která však zůstala bez odezvy. Ve Lhasě sílily hlasy apelující na to, aby vzhledem k okolnostem došlo ukončení regentské vlády, která většina obyvatel vnímala jako zkorumpovanou, a byl předčasně intronizován XIV. dalajlama. I

⁴ Tamtéž, s. 45.

⁵ BAKEŠOVÁ, Ivana, *Čína ve XX. století. 2. díl*, Olomouc 2001, s. 28.

⁶ Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale, *Pravda o Tibetu. Fakta a svědectví*, Praha 1999, s. 32.

⁷ DUNHAM, Mikel, *Buddhovy bojovníci. Příběh tibetských bojovníků za svobodu, účasti CIA, čínské invaze a pádu Tibetu*, Praha 2011, s. 82.

když on sám se na to v tu dobu necítil, státní orákulum se jasně vyslovilo pro jeho nástup k moci a termín oficiálního obřadu stanovili hvězdopravci na 17. listopadu 1950.⁸

Ještě před nástupem na trůn přijel za dalajlamaou jeho nejstarší bratr Thubtän Džigme Norbu uznáný jako tulku Tagccher-rinpoče v klášteře Kumbum ve východním Tibetu v Amdu. Tento klášter jednotky ČLOA obsadily už v roce 1949. Thubtän Džigme se ocitl v domácím vězení, kde ho Číňané podrobovali převýchově a naléhali na něj, aby odjel do Lhasy a přesvědčil dalajlamu ke spolupráci s komunisty. V případě, že by dalajlama nesouhlasil, měl ho Thubtän Džigme zabít. Předstíraje souhlas se vydal za bratrem do hlavního města, kde ho chtěl varovat a pokusit se ho přemluvit, aby on a kašag utekli do Jatungu na jihu Tibetu.⁹ Přednostní pro tibetskou vládu však bylo, aby se dalajlama stal světskou hlavou státu. K intorinizaci došlo dle plánu 17. listopadu. Prvním úkolem nového panovníka bylo dosadit do funkce dva první ministry: jednoho duchovního a jednoho světského. Z řad lamů byl vybrán Lobsang Taši a za laiky dalajlama jmenoval Lukhangwu.¹⁰

Mezitím se spolu s jednotkou ČLOA vrátil do Čhamda Ngaphö. Po rozhovorech s Číňany odeslal do Lhasy dopis. V něm vykresloval velikost, sílu a vybavení ČLOA, proti kterému je tibetská výzbroj značně omezená a více než zastaralá. S přihlédnutím k tomu doporučoval, aby se tibetská vláda vyvarovala střetů, vyslala své zástupce a začala jednat s čínskými komunisty. Jako jednoho z členů delegace navrhoval sebe.¹¹ Kašag s tímto řešením souhlasil a k Ngaphövi vybral za vyjednavče další čtyři tibetské představitele, kteří odcestovali do Čhamda. Krátce na to vláda a poradce dalajlamy Phala Drönyerchemmo dospěli k názoru, že vzhledem k varování dalajlamova staršího bratra Thubtänä Džigme a nejasným úmyslům Číňanů, bude bezpečnější, když dalajlama odejde z hlavního města a dočasně se usadí v Jatungu nedaleko indické hranice. Ve Lhasě zůstali

⁸ TÄNDZIN, Gjamcho, *Svoboda v exilu. Autobiografie 14. dalajlamy*, Praha 1992, s. 55.

⁹ PATTERSON, N. George, *Tibet in Revolt*, London 1960, s. 81.

¹⁰ TÄNDZIN, s. 58.

¹¹ GOLDSTEIN, C. Melvyn, *A History of Modern Tibet, 1912–1951. The Demise of the Lamaist State*, Los Angeles 1991, s. 742.

dva nově jmenovaní první ministři. Dalajlama s doprovodem a státní pečeti opustil na konci roku 1950 Lhasu.¹² Do Jatungu s ním šel i Thubtän Džigme, který ale po několika dnech utekl do Kalimpongu v Indii. Od svého bratra dostal dva dopisy. První obsahoval žádost o pomoc Thubtänovi, neboť bylo jasné, že jej Číňané budou pronásledovat. Druhý ho zplnomocňoval jednat dalajlamovým jménem ve věci získání zahraniční pomoci, přičemž dalajlama nejvíce spoléhal na Spojené státy americké.¹³ Kontakt s americkým velvyslancem v Novém Dillí pomohl Thubtänovi zprostředkovat Brit George N. Patterson, působící před čínskou invazí ve východním Tibetu, kde pobýval jako misionář a po vstupu jednotek ČLOA do Tibetu se usadil v Kalimpongu. Následně byl vyjednáán návrh dohody, který měl být postoupen dalajlamovi ke schválení a podpisu. Dokument zahrnoval záruku finanční podpory dalajlamovi po jeho útěku z Tibetu, poskytnutí zatím nespecifikované pomoci na boj proti čínské okupaci, závazek, že USA se budou zabývat tibetskou otázkou a příslib oficiální podpory s tím, že detaily budou projednány později. Celá dohoda byla podmíněna tím, že dalajlama veřejně odmítne Sedmnáctibodovou dohodu, k jejímuž podpisu mezitím došlo v Peking.¹⁴

Dne 23. května 1951 byla signována Dohoda ústřední lidové vlády a místní vlády Tibetu o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu, známá pod názvem Sedmnáctibodová dohoda. Tibetskou delegaci ve složení Khemö, Thubtän Tánthar, Khänčhung Thubtän Lengmön a Samphö-sa vedl bývalý guvernér Čamda Ngaphö.¹⁵ Poté, co tibetští zástupci dorazili do Čamda, Ngaphö jim oznámil, že jednání budou probíhat v Peking, kam se celá delegace posléze přesunula. Mezi 29. dubnem a 21. květnem 1951 se uskutečnilo několik schůzek mezi Číňany a Tibetany. Dle čínské verze se o některých bodech vedly menší spory, ale vše proběhlo ve velmi přátelské atmosféře a po oboustranné shodě na finálním znění dokumentu telegrafoval dalajlama svůj kladný postoj

¹² TÄNDZIN, s. 58.

¹³ PATTERSON, s. 81.

¹⁴ Tamtéž, s. 82.

¹⁵ ŽAGABPA, Wangčhug Dedän, *Dějiny Tibetu*, Praha 2000, s. 260.

k ujednaným závěrům.¹⁶ Tibeťané naopak tvrdí, že celá diskuze byla spíše čínským monologem a jejich souhlas si Číňané vynutili pod pohrůzkou fyzického násilí a vojenského rozdrčení Tibetu. Nakonec došlo k uvěznění všech delegátů. Podle pozdějšího vyjádření tibetské exilové vlády neměl nikdo z tibetských zástupců pravomoc cokoliv podepsat a státní pečeť, která byla k dokumentu připojena již v Pekingu, musela být padělkem, protože tu pravou měl dalajlama s sebou v Jatungu.¹⁷

Dalajlama a ostatní představitelé Tibetu se o podpisu a obsahu Sedmnáctibodové dohody dozvěděli až 27. května 1951 prostřednictvím vysílání Rádía Peking, kde hlasatel odcitoval její text v plném znění. O pár dní později přišel exilové vládě telegram od Ngaphöa, v němž se však nepsalo nic víc, než co již před tím slyšeli v rozhlase. Dalajlama byl zaskočen nejen samotným podpisem smlouvy, ale hlavně jejím obsahem a stále silněji uvažoval o útěku za hranice, k čemuž ho také stále častěji vyzýval jeho nejstarší bratr. Jeho okolí v Jatungu ho od takového kroku naopak odrazovalo. Přijeli za ním také představitelé třech hlavních klášterů v Tibetu společně se státním věštcem a vyjadřovali se pro jeho návrat do Lhasy. Nadto se v Jatungu cestou z Indie zastavil nový čínský komisař a administrátor civilních a vojenských věcí Tibetu generál Čang Ťing-wuen s tím, že není jiná možnost, než se vrátit zpět do tibetského hlavního města a neustále naléhal, aby dalajlama stanovil nějaké konkrétní datum. Nakonec se tedy rozhodl, že zůstane v Tibetu a 17. srpna 1951 opět vstoupil do Lhasy.¹⁸

Od konce léta začaly do tibetského hlavního města proudit jednotky ČLOA a na podzim zde bylo přítomno na 20 000 mužů. Hrozba krveprolití a víra, že Číňané dodrží to, k čemu se sami v Sedmnáctibodové dohodě zavázali, vedla dalajlamu k tomu, že 24. října 1951 zmíněnou smlouvu přijal.¹⁹ Její obsah mimo jiné potvrzoval návrat Tibetu do ČLR, zaručoval mu národnostní územní autonomii, nenarušení stávajících struktur tibetské vlády, náboženskou svobodu,

¹⁶ ZUGUI, Liao, SHUHUA, Zhang, *Peaceful Liberation of Tibet*, Peking 1999, s. 30.

¹⁷ Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale, s. 33.

¹⁸ PATTERSON, s. 84.

¹⁹ KAPSTEIN, T. Matthew, *Dějiny Tibetu*, Praha 2011, s. 289.

jazykové právo, provádění reforem bez jakéhokoliv nátlaku a tibetská armáda měla být včleněna do ČLOA.²⁰ Navzdory tomu, že byl text dohody dílem především čínských komunistů a Čína od ní několik let odvozovala právoplatnost včlenění Tibetu do ČLR, už krátce po jejím podpisu začali Číňané některé z jejích bodů porušovat.²¹ Nejčastěji k tomu docházelo ve východním Tibetu, především v Khamu, Amdu a Gologu.

2.1 Číňané ve východním Tibetu

V období mezi lety 1912–1949 bylo tibetské území členěno na pět provincií: severní, západní, jižní, centrální a východní. V čele každé z nich stál guvernér, který byl jmenován dalajlamou, nebo regentskou vládou, jenž prováděl svou vlastní politiku, která byla více či méně svázána s vládou ve Lhase. Každá provincie se dále dělila na jednotlivé kraje. Ve východním Tibetu byly těmi nejvýznamnějšími Kham, Amdo a Golog.²² Tato území byla po staletí sporným bodem mezi Tibetem a Čínou a jeho hranice byly velmi pohyblivé. Dnes je jeho převážná část součástí čínských provincií Čching-chaj, Kan-su, S'-čchuan a Jünan. Čínské statistiky uvádějí, že zde Tibetané byli ve většině, ale jednalo se přibližně o 60 % tamní populace.²³

Lidé žijící ve východním Tibetu se vždy identifikovali s tibetskou a nikoli s chanskou národností. Jejich mateřským jazykem byla tibetština, slavili tibetské svátky a jejich kultura a tradice byly stejné či velmi podobné těm v centrálním Tibetu. Nedílnou součástí jejich běžného života bylo náboženství, tedy tibetský buddhismus – lamaismus. Jeho prvky byly znatelné i později v době povstání. Před bojem se Khampové, Amdoňané a Gologové modlili ke svým osobním bůžkům, pálili vonné tyčinky a při boji u sebe nosili amulety, které je měly ochránit. Po boji bohům děkovali a případně, když byl čas pořádali slavnost púdžů.²⁴

²⁰ ŽAGABPA, *Dohoda mezi Ústřední lidovou vládou Čínské lidové republiky a místní vládou Tibetu o opatřeních k mírovému osvobození Tibetu*, plné znění, s. 322–324.

²¹ UHLIG, Helmut, *Tibet. Tajemná země na střeše světa*, Praha 2002, s. 147.

²² GINSBURG, George, *Communist China and Tibet. The First Dozen Years*, Hague 1964, s. 28.

²³ FRENCH, Patrik, *Tibet, Tibet. Historie ztracené země*, Praha 2003, s. 30.

²⁴ DUNHAM, s. 35.

Na druhou stranu Tibetánci z východu země byli velmi odlišní od těch, co pocházeli z centrálního Tibetu. Jinakost jejich povah formovaly i rozdílné přírodní podmínky. Centrální Tibet se rozkládá na náhorní plošiny, kdežto Kham, Amdo a Golog se nacházejí uprostřed hor, které často sloužily jako útočiště pro banditů. Ti napadali nejen obchodní karavany, ale také vesnice. Místní se tedy museli umět bránit. Byli to velmi bojovní lidé, každý u sebe nosil zbraň. Nicméně byli také oddanými buddhisty a loajálními vůči dalajlamovi. Ke lhaské vládě však chovali značné antipatie a ta se zase nezajímala o to, co se ve východním Tibetu děje.²⁵

Kham, Amdo a Golog se staly prvními místy obsazenými jednotkami ČLOA. Na rozdíl od dřívějších čínských invazí se nyní vojáci chovali velmi slušně. Byli spořádaní, místním pomáhali, kmenové náčelníky, státní správu a kláštery ujistovali, že jejich postavení a vliv bude i v budoucnu zachován.²⁶ Kláštery od Číňanů dostávaly štědré dary, někteří představení se proto vyjadřovali pro spolupráci s nimi v domnění, že se obnoví vztah na bázi patron – duchovní, který v minulosti mezi Čínou a Tibetem fungovala po staletí.²⁷ Klášterní život zůstal zatím beze změny zachován. Komunisté navštěvovali bohaté rodiny a jejím členům nabízeli místa v různých nově zakládaných komisích, chudým slibovali bezúročné půjčky, zlepšení jejich poměrů a zaměstnávali je v úřadech, jako tlumočníky a na stavbách silnic, přičemž jim platili mincemi z čistého stříbra. Ve větších městech pořádali divadelní představení a promítání filmů, jejichž hlavním tématem však bylo vítězství komunistů a před začátkem měl vždy slovo čínský komunistický předák, který ve svém projevu zdůrazňoval úspěchy Komunistické strany Číny a zaručoval lepší zítřky.²⁸

Veškerý materiál, který ČLOA potřebovala si od Tibetánů kupovala. Ovšem tibetské zásoby potravin nebyly vytvářené pro tak velké množství lidí,

²⁵ BABAYEVA, Yulia, *The Khampa Uprising. Tibetan Resistance against Chinese Invasion*, New York 2006, s. 11.

²⁶ DUNHAM, s. 63.

²⁷ KAPSTEIN, s. 298.

²⁸ GJACCHO, Paldän, ŠAKJA, Cchering, *Oheň pod sněhem*, Praha 1998, s. 57.

což zapříčinilo řadu problémů. Nejprve došlo ke zvýšení cen a mnoho Tibetanů si tak nemohlo jídlo dovolit. V další fázi začala docházet mouka v sýpkách. Nakonec Číňané přestali za jídlo platit a brali si ho tolik, kolik chtěli. Vzhledem k čínskému chování se tak v Tibetu po mnoha staletích objevil hladomor.²⁹

Číňané se po svém příchodu snažili Tibet co nejrychleji modernizovat. Zřizovali nemocnice, které ale sloužily hlavně raněným a nemocným vojákům ČLOA, budovali školy, jež se záhy staly hlavním nástrojem převýchovy, a stavěli silnice. Vzhledem k tomu, že hlavním dopravním prostředkem v Tibetu byli koně, muly a vozy jimi tažené, komunikace zde byly zcela nevhodné pro jízdu motorových vozidel. Výstavba silnic tedy se stala nezbytně nutnou k tomu, aby ČLR mohla do Tibetu přesunout větší počet vojsk. V roce 1952 se podařilo završit práce na vozovce vedoucí z Číny do Čamda a první konvoj do Lhasy přijel 25. prosince 1954.³⁰ S dokončením silnice do Čamda přišel zlom v přístupu k Tibetanům, neboť přílivem dalších vojsk získali Číňané větší jistotu. Ačkoliv podle komunistické propagandy přišli Číňané Tibet osvobodit od vykořisťování a středověkých praktik, ve východní provincii a v 60. letech v celém Tibetu došlo naopak k utužení poměrů. Mučení, které bylo lhaskou vládou zakázáno roku 1898 se začalo znovu objevovat a to i veřejnosti.³¹

První z reforem, se kterou se začalo roku 1952, bylo „osvobození venkova“. Komunisté rozdělili společnost do pěti tříd. Příslušníci prvních tří byli označeni za nepřátele lidu. Patřili mezi ně obchodníci, pozemkoví vlastníci, aristokracie a duchovní. Jejich perzekuce se netýkala pouze ztráty majetku a postavení, ale doházelo také zatýkání a posílání do pracovních táborů lao-kaj, podrobování veřejnému mučení a popravování, a kláštery tak postihla první vlna ničení. Avšak ani příslušníci privilegovaných dvou tříd, pokud nekolaborovali, se nedočkali slibovaného zlepšení životních podmínek. Mnoho z nich muselo odejít na nucené práce na stavbu silnic do Lhasy, kde pracovali bez nároku na mzdu.³²

²⁹ LAIRD, Thomas, *Příběh Tibetu. Rozpravy s dalajlamou*, Praha 2006, s. 257.

³⁰ TUCCI, Giuseppe, *Tibet. Land of Snow*, Novara 1967, s. 54.

³¹ Legal Inquiry Committee in Tibet, *Tibet and the Chinese People's Republic. A Report to the International Commission of Jurists*, Geneva 1960, s. 80.

³² PATTERSON, s. 38.

Po rozpoutání třídního boje bylo potřeba si vychovat nové komunistické kádry a sympatizanty s novým režimem. Převýchova se uskutečňovala primárně v právě budovaných školách, kde přes den probíhalo vyučování dětí a v druhé polovině 50. let se zde v noci konaly povinné schůze pro dospělé. Od roku 1951 se stalo běžnou praxí odesílání mládeže na studium do Pekingu a také odebrání kojenců na převýchovu do čínských rodin, což posilovalo politiku počínštění Tibetu. Tu pak umocnilo praktikování vynucovaných potratů, zavedené v roce 1955.³³ Následovala pozemková reforma. V první fázi se nejchudším vrstvám přerozdělovala nekultivovaná půda a pastviny, čímž se narušila tradiční složka tibetského hospodářství – pastevectví. V dalším stádiu se postupně rozdělovala půdy příslušníků vyšších tříd. Od roku 1955 pak lidé povinně vstupovali do Jednotných zemědělských družstev a Družstev vzájemné pomoci, nomádi se museli usadit a agrární reforma se rozjela v plném rozsahu.³⁴

Záležitost, která naprosto nekorespondovala s komunistickým smýšlením představovalo náboženství. To totiž tvořilo v tradičním Tibetu nedílnou součást života každého člověka. I obyčejní lidé odříkávali mantry několikrát denně, měli své domácí oltáře a zapalovali máslové lampičky. Rodiny se snažily, aby alespoň jeden jejich z potomků vstoupil do mnišského řádu, neboť to považovali za obrovskou čest, ale navíc mniši a mnišky zajišťovali svému okolí duchovní ochranu. Po roce 1952 však komunisté začali zakazovat laikům odříkávat mantry, točit s modlitebními mlýnky a zapalovat lampičky a to pod hrozbou zatčení.³⁵ Postihy se týkaly i samotných budov klášterů a jejich hmotného majetku. Číňané zabavovali cennosti, zlaté a stříbrné sochy odváželi do Číny, kde je nechali roztavit, pálili posvátné texty, ponižovali, zatýkali a zabíjeli mnichy a lamy.³⁶ Měli různé metody útlaku, počínaje vynucovanými souložemi, kamenováním a konče vyhladověním, roztrháváním těla, či vyvrháváním vnitřností za živa.³⁷

³³ COLLARD, Gilbert, GRASDORFF, van Gilles, *Posvácení v rudých tmách*, Praha 2004, s. 63.

³⁴ SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 139.

³⁵ Legal Inquiry Committee in Tibet, s. 41.

³⁶ POWERS, John, *History as Propaganda. Tibetan Exiles Versus the People's Republic of China*, Oxford 2004, s. 131.

³⁷ CRAIG, Mary, *Krvavé slzy. Čínská okupace Tibetu 1951–1991*, Praha 1999, s. 64.

Nejčastější praktikou mučení se stala veřejná bojová shromáždění thamdzing. Jejich účelem bylo ponížení vybraného člověka v očích ostatních Tibetanů a zbavit se nepohodlných takovým způsobem, aby se z nich v budoucnu nestali mučedníci. Mary Craig popisuje průběh thamdzing takto: „*Oběti byly přivedeny svázané nebo v řetězech na veřejné shromaždiště, kde je označili za vykořisťovatele a kontrarevolucionáře a poté je ponižovali, bili, mučili a často i zabíjeli. Číňané chodili od domu k domu a všechny, dokonce i malé děti nutili, aby se thamdzing zúčastnili. Bylo velice pravděpodobné, že ti, kteří odmítnou, se stanou příštími oběťmi. Na shromaždišti byla obratně stupňována nenávisť. Na pódium usadili skupinu bývalých nevolníků a ti, než předvedli vězně, dopodrobna popisovali utrpení (ať již skutečné nebo vymyšlené), které museli snášet z rukou svých utiskovatelů. Pověřený kádr vykřikoval hesla, využíval stará nepřátelství, probouzel nové obavy a přiváděl publikum do varu.*“³⁸

³⁸ Tamtéž, s. 70.

3 VZNIK ODBOJOVÝCH SKUPIN

Chování Číňanů ve východních provinciích Tibetu podněcovalo rostoucí nespokojenost mezi místními obyvateli. Se stupňujícím se nátlakem rostl počet Tibetánů odhodlaných se komunistům postavit se zbraní v ruce. Kořeny odporu se objevují již v roce 1949, tedy ještě před začátkem vlastní invaze. Po obsazení kláštera Kumbum odeslal Thubtän Džigme dopis guvernérovi východního Tibetu, ve kterém ho varoval před Číňany a vybízel k ozbrojenému odporu.³⁹ Po příchodu ČLOA ale zůstávala většina Tibetánů nečinná, i když někteří jednotlivci se začali připravovat na možný ozbrojený střet. Především obchodníci, kteří jezdili pracovně do Indie, skupovali munici a britské pušky.⁴⁰ Ale hromadný příliv příznivců odboje přišel až v průběhu zavádění „demokratických reforem“. Životní styl Tibetánů v Khamu, Amdu a Gologu měl tři pilíře. Půda, ačkoliv byla většinou majetkem velkých pozemkových vlastníků či klášterů, jim poskytovala stravu. Pro nomády byla naopak nezbytná volnost pohybu a pole ležící ladem sloužící jako pastviny. Zbraně, které dodávaly pocit bezpečí a umožňovaly obranu před bandity. Posledním a nejvýznamnějším základním kamenem bylo pro Tibetány náboženství tvořící hodnotový žebříček, nahlížení na svět a ve všech sférách je ovlivňujících.⁴¹ A právě tři důležitých aspektů tibetského života se silně dotýkaly „demokratizační reformy“.

V průběhu roku 1954 dostali dalajlama a pančhenlama, druhá nejdůležitější duchovní osoba Tibetu, pozvání do Pekingu, aby se zúčastnili Všečínského shromáždění lidových zástupců.⁴² Názory na to, zda má dalajlama do Číny odjet, se různily, ale většina prostých lidí a někteří vysocí lamové to zamítali, neboť se obávali o jeho bezpečnost. Přesto nakonec dne 10. června 1954 tibetská vláda oznámila, že dalajlama nabídku návštěvy přijme. Tibetány se podařilo alespoň částečně uklidnit příslibem, že se dalajlama do roka vrátí do

³⁹ ARDLEY, Jane, *The Tibetan Independence Movement. Political, religious and Gandhian perspectives*, New York 2002, s. 28.

⁴⁰ ANDRUGTSANG, Gompo Tashi, *Four Rivers, Six Ranges. Reminiscences of the Resistance Movement in Tibet*, Dharamsala 1973, s. 25.

⁴¹ ARDLEY, s. 22.

⁴² ŽAGABPA, s. 263.

Tibetu a že delegace do Číny nepoletí, jak se původně plánovalo. Vzhledem k tomu, že téměř žádný Tibetan ještě nikdy neletěl, cestování letadlem se jim jevilo jako zvlášť nebezpečné. A tak po obřadu přání dlouhého života vyjel dalajlama 15. července 1954 ze Lhasy.⁴³ Během cesty si prohlédl čínské továrny, setkal se s nejvyššími komunistickými představiteli, vedl několik soukromých rozhovorů s Mao Ce-tungem, byl přítomen na Všečínském shromáždění a na několika dalších jednáních. V rámci schůzek čínských a tibetských představitelů padlo mimo jiné rozhodnutí o založení Přípravného výboru pro Autonomní oblast Tibet, který měl představovat orgán, díky němuž se Tibetané v čele s dalajlamou a pančenlamou budou moci více podílet na správě své země. Ovšem dosazování členů do funkcí podmiňovala nutnost čínského schválení a větší pravomoci tak byly jen zdáním.⁴⁴ Na začátku března začaly v Tibetu sílit hlasy požadující dalajlamův návrat. Zpáteční cesta vedla přes východní Tibet. Číňané se snažili, aby se delegace co nejméně setkala s prostým obyvatelstvem, a tak vyhlásila, že datum dalajlamovy cesty skrz Kham bude až týden poté, než tomu mělo opravdu být, přesto jej vítaly davы Tibetanů. Na veškeré dalajlamovy otázky týkající se současných životních podmínek lidé odpovídali naučenými frázemi velebícími Mao Ce-tunga a čínskou správu, ale bylo zřejmé, že skutečnost je jiná.⁴⁵ V době nepřítomnosti dalajlamy došlo ve východním Tibetu ke značnému zhoršení situace. Kraje Kham a Amdo byly rozdělené a připojené k čínským provinciím Jün-nan, Kan-su a S'-čchuan. Číňané nutili nomády, aby se usadili a začali zavádět změny v duchu komunistické doktríny. Ti kmenoví vůdci či lamové, kteří nechtěli spolupracovat, byli popravováni.⁴⁶

Reformy zaváděné komunisty se snažily o zničení základů tibetské kultury, což pro mnoho Tibetanů bylo důvodem k zapojení se do odboje.

⁴³ GOLDSTEIN, C. Melvyn, *A History of Modern Tibet. The Calm before the Storm, 1951–1955*, Los Angeles 2007, s. 484.

⁴⁴ GOLDSTEIN, C. Melvyn, SHERAP, Dawei, SIEBENSCHUH, R. William, *A Tibetan Revolutionary. The Political Life and Times of Bapa Phüntso Wangye*, Los Angeles 2004, s. 197.

⁴⁵ TÄNDZIN, s. 97.

⁴⁶ LAIRD, s. 269.

Největším mobilizačním prvkem byly útoky na náboženství. Vlna hromadného odporu se nezvedla ani po započetí pozemkové reformy a dokonce ani po hladomoru, na prvním místě tudíž nebyly ekonomické faktory. Ovšem kroky proti mnichům a klášterům, znevažování víry a přísné zákazy vztahující se na praktikování náboženských rituálů vyvolaly velmi napjaté nálady mezi širokými vrstvami obyvatelstva, které nakonec vyústily v guerillovou válku.⁴⁷ Pro mnohé Tibetany představoval poslední kapkou pokus komunistů o odzbrojení Khampů. Čínská obava z rozšiřování řad rebelů, jejich pomocníků, a snaha zamezit jejich vyzbrojení tak vehnala další lidi do hor k partyzánským skupinám.⁴⁸ Číňané se domnívali, že východní provincie jsou kulturně blíže spíše čínské než tibetské populaci, a tak postupovali stejně jako ve zbytku ČLR. Na druhou stranu v ostatních částech Tibetu měli Tibetané stále ještě alespoň zdání jisté autonomie a k zavádění „demokratizačních reforem“ zde ještě nedošlo. Avšak tím podcenili sounáležitost Khampů, Amdoňanů a Gologů s tibetskou národní identitou a jejich loajalitu vůči dalajlamovi.⁴⁹

Shromažďování zbraní a munice, rekrutování bojovníků, určité známky odporu a menší výbuchy nespokojenosti je možné spatřovat již od počátku 50. let. Zpravidla se jednalo o kmeny samostatně napadající nevelké jednotky ČLOA nebo bránící se jejich útokům. V roce 1952 požadovaly čínské úřady odzbrojení gologských kmenů. Tímto úkolem byl pověřen viceprezident Východotibetské lidové vlády Lobsang Tsewong. Bylo mu jasné, že odmítnutím by riskoval svůj život a když by uposlechl, ztratil by u Tibetanů veškerou prestiž a vážnost. Proto se rozhodl se k povstalcům přidat a pokusit se mnohdy rozhádané kmeny kvůli boji proti Číňanům sjednotit a zahájit spolupráci s USA. Snaha získat americkou podporu pro tibetskou otázku se ale zatím ukázala jako marná.⁵⁰ V tuto dobu řady partyzánů v Amdu čítaly kolem 80 000 dobrovolníků,

⁴⁷ NORBU, Dawa, *The 1959 Tibetan Rebellion. An Interpretation*. In: *The China Quarterly* 2, 1979, 77, s. 82.

⁴⁸ ROBERTS, John B., ROBERTS, Elizabeth A., *Freeing Tibet. 50 Years of Struggle, Resilience, and Hope*, New York 2009, s. 4.

⁴⁹ ARDLEY, s. 22.

⁵⁰ PATTERSON, s. 93.

přičemž 12 000 z nich tvořili čínští nacionalisté, kteří se v Tibetu usadili během občanské války a po vítězství komunistů v Číně. Ti také zprostředkovali pomoc Kuomintangu v podobě sporadických shozů materiálu z letadel z Formosy.⁵¹ To i přes pokusy Lobsanga Tsewonga na dlouhou dobu zůstalo jedinou zahraniční pomocí.

Na rozsáhlém nomádkém území Serta v Gologu ve východní části země hledalo útočiště několik desítek tisíc uprchlíků z řad kočovníků a usedlých Tibetánů. V roce 1954 se komunisté rozhodli kraj ovládnout a vyslali sem své jednotky. Tibetané se neustále potýkali s nedostatkem zbraní, munice a později i potravin a pitné vody. Když jim došla munice, bojovali proti Číňanům ozbrojeným pistolemi pouze meči. Nikdo z nich nepochyboval o tom, že je Číňané porazí, přesto byli odhodláni zemřít v boji, raději než padnout do čínského zajetí, kde by je také čekala smrt, ale doprovázená mučením.⁵² V roce 1958 přišly další jednotky ČLOA o síle několika desítek tisíc mužů. Z obležení se podařilo uniknout pouze necelým 10 000 tibetských jezdců, přičemž pronásledování přežilo přibližně 100, ti se později přidali k odbojové skupině Čhu-ži Gang-dug.⁵³

Mezníkem se stal počátek roku 1955, kdy vypuklo takzvané Kantingské povstání, v rámci kterého se na lokálních úrovních objevila první spolupráce mezi jednotlivými skupinami a snaha alespoň částečně činnost koordinovat. V únoru 1955 chtěli Číňané přerozdělit půdu a majetek kláštera Changtreng Sampheling v Khamu. Obyvatelé z jeho okolí to ale odmítali a přešli do ofenzivy. Na 15 dní přehradili potok, který zásoboval místní tábor ČLOA vodou. To vyvolalo boje, během kterých se většina Khampů uchýlila za zdi kláštera, aby je ochránil a na druhou stranu, aby oni mohli bránit klášter. Číňané je zasypali letáky vyzývajícími ke složení zbraní, když Tibetané neustoupili, byl klášter vybombardován a srovnán se zemí.⁵⁴

⁵¹ ARDLEY, s. 28.

⁵² *O tibetském povstání*, Lobsang, Interview #5B, 31. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 12.

⁵³ Tamtéž, s. 15.

⁵⁴ SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 140.

Informace o událostech v Changtrelu Sampheling se rychle šířily po okolí. V nedalekém Lithangu se začaly formovat milice, které měly bránit místní klášter. V jejich čele stál Yonru-pon Sonam Wangdu, který byl Číňany následně zabit, což zapříčinilo, že Tibetané napadli vojenské ležení ČLOA. Po odražení útoku se stejně jako v předešlém případě hledali lidé útočiště v klášteře. Marek Jindřich uvádí čínské stanovisko, které bylo Tibetánům sděleno: „*Pokud se mniši a vesničané vzdají, socialistické reformy budou odloženy do další pětiletky v roce 1958, v opačném případě bude klášter bombardován.*“⁵⁵ Avšak po předchozích zkušenostech s čínskými komunisty už místní nevěřili jejich slibům, málokdo si navíc dovedl představit, co se skrývá pod pojmem bombardování. Při leteckém útoku na klášter bylo zabito několik tisíc lidí.⁵⁶

Jeden z nejvýznamnějších mezníků Kantingského povstání se odehrál na začátku roku 1956. Číňané se rozhodli rozdrtit gologské rebelující kmeny a vyslali proti nim 10 000 mužů. Gologové se nejprve stáhli a nechali čínské jednotky zajít do hor, kde měli Tibetané výhodu znalosti terénu, a pak zaútočili. Na místě zabili necelých 8000 vojáků, přeživším uřezali nosy a poslali je zpět do tábora jako varování pro další jednotky, které by na povstalce chtěly útočit. Zpráva o tom se rychle rozkřikla nejen mezi Číňany, ale i mezi Tibetany, kterým dodala odvalu a řady rebelů zaznamenaly nárůst svých členských základů. Ve východním Tibetu se tak vytvořily organizované odbojové skupiny a poprvé se objevuje název Tensung Dhanglang Magar, což v překladu znamená Národní dobrovolnická armáda na obranu buddhismu.⁵⁷

Dle čínského výkladu byly odbojové skupiny tvořeny vyššími společenskými třídami a vysokými lamy, kterým se protivili čínské reformy uspokojující lidi z nižších tříd. V čele sice stáli obchodníci, ti ovšem své jmění investovali do nákupu zbraní, munice, potravin a všeho potřebného. Povstalci pocházeli ze všech vrstev obyvatelstva, ba naopak ti, co dříve zastávali vysoké posty často přijali čínskou nabídku ke spolupráci, aby o své postavení nepřišli.⁵⁸

⁵⁵ MAREK, Jindřich, *Padáky nad Tibetem. Tajné operace CIA 1957–1974*, Cheb 2012, s. 26.

⁵⁶ SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 141.

⁵⁷ ARDLEY, s. 29.

⁵⁸ SHAKYA, Tsering, LIXIONG, Wang, *The Struggle for Tibet*, London 2009, s. 103.

Na druhou stranu je pravdou, že kláštery hrály v guerille důležitou roli. Nejen že často rebely skrývaly, ale také pomáhaly při plánování taktiky a hlavně fungovaly jako zpravodajská síť předávající informace o pohybech a počtech jednotek ČLOA.⁵⁹ Tibetský odboj nebyl založen na třídní příslušnosti, ale na národním uvědomění a snaze bránit tradice, kulturu, náboženství a vlastní zemi.

3.1 Rozšíření odboje

Na jaře 1956 přišlo dalajlamovi a pančhenlamovi pozvání na oslavy Buddhova džajnantí, 2500. výročí jeho narození. K vycestování však potřebovali získat povolení Číňanů. Těm se zpočátku představa, že by měl dalajlama opustit Tibet, vůbec nezamlouvala, ale po Nehruově intervenci, komunisté s návštěvou Indie souhlasili.⁶⁰ Během příprav ale dalajlamu varovali před imperialisty, jejich snaze se mu vlichotit a ovlivnit ho. Dále ho instruovali, jak má odpovídat na dotazy novinářů týkajících se povstání v Tibetu, tedy že má říkat, že se jedná pouze o menší problémy a že politickým představitelům může sdělit, že probíhá nepatrná rebelie, ale vše je pod kontrolou.⁶¹ Dalajlama vyslechl všechny čínské rady a na konci listopadu 1956 s pančhenlamou a doprovodem vyrazil po nově vystavěných silnicích ze Lhasy přes Sikkim do Indie.⁶² Tam se zúčastnil nejen hlavních oslav, ale prohlédl si i různá poutní místa svázaná s buddhismem či Maháta Gándhím, kterého obdivoval a jehož učení je mu dodnes velmi blízké. Všude ho vítaly nadšené davy Tibetánů žijících v exilu i Indové. Také se setkal s indickým prezidentem Rádžíndrou Prasádem a viceprezidentem Sarvapallim Rádhákríšnou a měl několik schůzek s ministerským předsedou Džaváharlalem Nehruem.⁶³ Během rozhovorů s indickým premiérem dalajlama zavedl řeč na téma stávající situace v Tibetu. Stěžoval si, že Číňané nedodržují Sedmnáctibodovou dohodu, v důsledku čehož se podmínky v Tibetu zhoršují, východní část země je sužována rozsáhlým povstáním a ČLOA tam zahájila

⁵⁹ BABAYEVA, s. 12.

⁶⁰ TĀNDZIN, *Svoboda v exilu*, s. 108.

⁶¹ DUNHAM, s. 164.

⁶² TĀNDZIN, s. 109.

⁶³ Tamtéž, s. 110.

novou ofenzivu. Vzhledem k okolnostem tedy nevidí důvod, proč by se měl do Tibetu vracet.⁶⁴ Nehru se ale k možnosti exilu v Indii stavěl negativně a zastával stanovisko, že by se dalajlama měl s Číňany snažit vyjít. Avšak slíbil mu, že o tom promluví s Čou En-lajem, se kterým mu následně zprostředkoval setkání. Čínský ministr zahraničí mu dal jasně najevo, že je žádoucí, aby se do Tibetu vrátil, a to pokud možno co nejrychleji, neboť se guerilla rozšiřuje a pokud s tím dalajlama nic neudělá, Číňané jsou připraveni tvrdě zasáhnout. Také slíbil, že „demokratizační reformy“ budou prozatím zastaveny a přikročí se k nim, až na to budou Tibetané připraveni.⁶⁵

V Indii dalajlama přijal delegaci několika Khampů, kteří mu popisovali podmínky, které ve východním Tibetu panují a zrazovali ho od návratu do země.⁶⁶ Stejný postoj zastávali i oba dalajlamovi starší bratři Gjallo Döndub a Thubtän Džigme, kteří zároveň naznačovali, že je možné získat zahraniční pomoc od USA, ale více do svých jednání se CIA dalajlamu nezasvěcovali.⁶⁷ Ačkoliv s tím Číňané nesouhlasili, dalajlama při zpáteční cestě do Tibetu navštívil Kalimpong, který byl sídlem mnoha Tibetanů žijících v exilu, a pobyl zde několik dní. Stále zvažoval, jestli nemá v Indii zůstat, ale čínské přísliby odložení reform, pohružka ozbrojeného střetu s rebely, negativní přístup Nehrua a nakonec i rady tibetských státních věštců ho přiměly k tomu, aby se do Lhasy vrátil. Tibetané žijící v Kalimpongu z toho nadšení nebyli. Přibližně sto Khampů plánovalo, že mu v cestě z Indie zabrání. Zpravilo o tom kašag, který byl však striktně proti a z celé akce tak sešlo. Na konci března 1957 se dalajlama vydal do Lhasy.⁶⁸

V průběhu návštěvy dalajlamy v Indii tibetský odboj sílil a šířil se po téměř celém východním Tibetu. Během roku 1956 padlo do rukou povstalců území kolem měst Čhamdo, Lithang, Bathang a Kantzo, kde se jim podařilo

⁶⁴ KUZMIN, Sergius L., *Hidden Tibet. History of Independence and Occupation*, St. Petersburg 2010, s. 221.

⁶⁵ TÄNDZIN, *Svoboda v exilu*, s. 113.

⁶⁶ DUNHAM, s. 167.

⁶⁷ TÄNDZIN, s. 115.

⁶⁸ DUNHAM, s. 172.

zničit základny ČLOA a vyzbrojit se čínskými zbraněmi.⁶⁹ Spolupráce mezi jednotlivými skupinami se pomalu zlepšovala, změnila se taktika boje a Tibetané začali dosahovat větších úspěchů. Velké hromadné nájezdy vystřídaly bleskové útoky menšího počtu jezdců na koncích s využitím výhody znalosti terénu. Příbuzní ve vesnicích signalizovali pomocí věšení červeného prádla přítomnost Číňanů, dodávali rebelům potraviny, dobytek a všemožné informace.⁷⁰ Pro Číňany se stalo čím dál tím těžší před světem povstání skrývat a rozhodli se jej rozdrtit. Do východního Tibetu vyslali dalších 150 000 vojáků, ovšem v tu dobu už se guerilla začala rozšiřovat i do centrálního a jižního Tibetu. To bylo do jisté míry důsledkem utužení poměrů ve východních provinciích.⁷¹ Přísun dalších jednotek ČLOA pomohl komunistům některá ohniska odporu potlačit a zahájit kurz tvrdé politiky. Lidé, kteří přežili čínské útoky a bombardování, se buď mohli vrátit zpět do svých vesnic, kde se však mnozí z nich stali obětmi bojových shromáždění thamdzing, nebo je čekalo uvěznění a popravy, nebo ze svých domovů odejít. Většina obyvatel se proto rozhodla svá bydliště opustit. Někteří z nich se přidali k povstalcům a zbytek se vydal do Lhasy s nadějí, že tam najdou bezpečné útočiště, vyličí lidem z centrálního Tibetu situaci v Khamu, Amdu a Gologu a najdou u nich podporu.

V době dalajlamova návratu z Indie tak ve Lhase bylo na 10 000 uprchlíků z východních provincií.⁷² Informace o hrůzách, které se odehrávaly v Khamu a Amdu se tak šířily po celém Tibetu. Největší odezvu na své zprávy našli partyzáni a utečenci v jižním Tibetu v kraji Lhoka. Mnoho místních se k nim přidalo, nebo je alespoň materiálně podporovalo, díky čemuž se v roce 1957 oblast dostala plně do rukou rebelů.⁷³ Ve Lhase byla situace velmi odlišná. Číňané zde v tuto dobu ještě nepřistoupili k zahájení „demokratizačních reforem“ a k Tibetánům se chovali víceméně přátelsky. Většina Lhasanů tak Khampům a

⁶⁹ ANDRUGTSANG, s. 47.

⁷⁰ DUNHAM, s. 158.

⁷¹ WALT VAN PRAAG, Michael C. van, *The Status of Tibet. History, Rights and Prospects in International Law*, Boulder 1987, s. 162.

⁷² ANDRUGTSANG, s. 48.

⁷³ ARDLEY, s. 29.

Amdoňanům zpočátku nechtěla věřit a měla za to, že ve svých vyprávění přehání, ovšem našli se i tací, kteří jim sluchu dopřáli. Nejvýznamnější podporou se pro uprchlíky stali členové lhaského podzemního protičínského hnutí Mimang Tsongdu.

Mimang Tsongdu, jehož název se nejčastěji překládá jako Lidové shromáždění, vzniklo 31. března 1952. Jednalo se o první veřejné hnutí v tibetské historii. Založení bylo reakcí na probíhající boje ve východním Tibetu, stále větší oklešťování pravomocí dalajlamy ze strany Číňanů a ekonomické potíže země přerůstající v hladomor.⁷⁴ Formující skupina se skládala z 62 členů, mezi kterými se nacházeli zástupci ze všech tří hlavních tibetských provincií Khamu, Amda a Centrálního Tibetu zvaného U-tsang.⁷⁵ Členskou základnu tvořili jak rolníci, tak obchodníci či vojáci. V čele Mimangu stál obchodník Alo Čhöndzä z Lithangu. Často pobýval pracovně v Indii a díky tomu na vlastní oči vidět Gándího způsob boje za nezávislost Indie a jeho metody ho inspirovaly k tomu, aby se o něco podobného pokusil i v Tibetu.⁷⁶ Mimang Tsongdu se soustřeďovalo na produkci pamfletů, letáků, plakátů a psaní petic, jejichž hlavním tématem byly výzvy Číňanům k odchodu a protesty proti omezení moci dalajlamy. Cílem organizace však nebyla pouze nezávislost Tibetu, ale usilovala také o ukončení vlády elit a celkovou demokratizaci systému v čele s dalajlamou. Ale orientovala se i na náboženskou činnost. Pořádala obřady na usmiřování božstev či na přání dlouhého života dalajlamovi.⁷⁷

Na jaře 1952 uspořádala několik demonstrací a manifestací. Během jedné z nich dav lidí obklíčil rezidenci velitele ČLOA generála Čang Kuo-chuye a dům Ngaphöa, kterého v tuto dobu již velká část společnosti vnímala jako největšího tibetského kolaboranta. Během rozhánění davu došlo k přestřelce mezi čínskými vojáky a demonstranty.⁷⁸ Číňané následně pro Tibetany vydali zákaz vycházení.

⁷⁴ GOLDSTEIN, *A History of Modern Tibet. The Calm before the Storm, 1951–1955*, s. 314.

⁷⁵ MCGRANAHAN, Carole, *The CIA and the Chushi Gangdrug Resistance, 1956–1974*. In: *Journal of Cold War Studies* 8, 3, 2006, s. 110.

⁷⁶ ARDLEY, s. 185.

⁷⁷ SHAKYA, *Dragon in the Land of Snow*, s. 145.

⁷⁸ KUZMIN, s. 194.

Přesto se v ulicích objevovaly letáky vybízející Číňany k odchodu a plakáty Mao Ce-tunga byly zamazávány zvířecími vnitřnostmi. Ačkoliv Mao Ce-tung radil, aby se v otázce Mimang Tsongdu nepodnikaly žádné výraznější omezující kroky, neboť Číňané zatím neměli možnost do Lhasy přesunout větší množství svých jednotek, tibetská vláda pod tlakem generála Čang Kuo-chuye postavila Mimang Tsongdu mimo zákon a oficiálně jej rozpustila. V dubnu 1952 došlo k zatčení šesti vůdců a hnutí se stáhlo do podsvětí.⁷⁹ Na organizaci zmíněné demonstrace byli také navázáni oba první ministři Lukhangwa a Lobsang Taši, známí svým protičínským smýšlením a velmi oblíbení mezi lidmi. Jejich spolupráce s Mimang Tsongdu posloužila jako záminka k tomu, aby si Číňané vynutili jejich odvolání. Lobsang Taši se vrátil k náboženskému životu a Lukhangwa odešel do Kalimpongu, kde se zapojil do okruhu lidí spolupracujících s odbojem.⁸⁰ Na konci roku 1952 díky dodávkám potravin z Indie došlo ke zmírnění hladomoru a ilegální činnost Mimang Tsongdu se omezila na vylepování plakátů a občasné vydávání pamfletů.

Se sílícím povstáním ve východním Tibetu roku 1956 ožívalo i Mimang Tsongdu. Postupně se rozšiřovalo pole jeho působnosti až do Žikatse a Gyantse. Nejvýraznější zastoupení ale mělo stále ve Lhase. Během novoročních oslav na jaře 1956 začala tibetská vláda a čínští zástupci opět dostávat petice, které protestovaly proti přítomnosti Číňanů, omezení tibetské měny a armády a požadovaly, aby dalajlamovi byly navraceny jeho pravomoci. Hnutí mimoto založilo organizaci Pomoc chudým, která měla podporovat nejen uprchlíky z východního Tibetu, ale také místní obyvatele postižené rostoucími cenami. Její činnost se mimo jiné zaměřovala na distribuci léků a zdravotnického materiálu. Dále prosazovala, aby chudí mohli bezplatně využívat vodní mlýny.⁸¹ Mimang Tsongdu se nevzdalo ani svých politických vizí. Jeho další cíl představoval požadavek, aby je vláda uznala jako legitimní politické uskupení. U Číňanů ovšem nemělo nejmenší šance na úspěch a tibetská vláda je sice podporovala, ale

⁷⁹ DUNHAM, s. 122.

⁸⁰ KUZMIN 195.

⁸¹ Tamtéž, s. 212.

pouze tajně. Avšak komunisté o spojení hnutí s některými členy kašagu neměli pochyb, a tak vyzvali tibetskou vládu, aby vydala pokyn k zatčení hlavních vůdců Mimang Tsongdu, kterými byli Alo Čhöndzä, Bumthäng a Lhabčug. Kdyby tibetští představitelé odmítli, pro Číňany by to znamenalo jasný důkaz vzájemné spolupráce mezi kašagem a Mimangem.⁸² Všichni tři čelní představitelé hnutí byli obviněni ze spolupráce s Kuomintangem a USA a zatčeni. Ovšem u žádného z nich se vina nepodařila prokázat. Během pobytu ve vězení však náhle zemřel Lhabčug. To podnítilo demonstrace, které požadovaly okamžité propuštění zbývajících dvou mužů. Číňané nakonec ustoupili a Alo Čhöndzä a Bumthäng v srpnu 1956 věznici opustili.⁸³ Oba odešli do Indie, kde Bumthäng za nedlouho zemřel. Alo Čhöndzä vydal prohlášení do tisku o podmínkách v Tibetu a stejně jako Lukhangwa se zapojil do skupiny spolupracujících s odbojem ze zahraničí.⁸⁴ Zbytek lidí v hnutí Mimang Tsongdu se opět vrátil ke sporadickému vydávání pamfletů a vylepování plakátů.

3.2 Sjednocení odboje

Pokusy o vzájemnou spolupráci a jednotné vedení povstaleckých skupin se začaly objevovat už na začátku 50. let. Se zvyšujícími se počty čínských jednotek ve východním Tibetu během Kantingského povstání, byla nutnost koordinace jednotlivých center odporu stále znatelnější. V průběhu roku 1956 Khampové sepsali tři dopisy. První se s prosbou o pomoc obracel na kašag, druhý odeslali třem hlavním tibetským klášterům Däpung, Sera a Gandän v U-tsangu a varoval je před tím, co je pod čínskou nadvládou čeká. Poslední obdržel khampský obchodník Gönpo Taši Andugcchang pobývajícím ve Lhase. Vzhledem k tomu, že Gönpo Tašiho rodina byla velmi vážená a měla mnoho kontaktů jak ve vládních kruzích, tak v Indii, povstalci ho žádali, aby se v jejich věci začal angažovat a spolu s nimi bránil svou vlast.⁸⁵ Na první dva dopisy nepřišla žádná odpověď, ale sázka na Gönpo Tašiho se vyplatila.

⁸² SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 146.

⁸³ KUZMIN, s. 212.

⁸⁴ PATTERSON, s. 131.

⁸⁵ DUNHAM, s. 160.

Gönpo Taši Andugcchang se narodil v Khamu nedaleko Lithangu do bohaté obchodnické rodiny. Už v mládí byl nucen spolu s ostatními obyvateli bojovat proti banditům, kteří napadali jejich vesnici. Ve 37 letech se stal hlavou rodiny a s tím převzal do svých rukou i podnikání.⁸⁶ V době, kdy ho rebelové požádali o pomoc, dosáhl Gönpo Tašimu 50 let. Byl rozvážný, ale bojovný, silně vlastenecký, inteligentní, měl politické konexe a uměl mluvit s lidmi z vyšších kruhů, zároveň však nebyl povýšený vůči obyčejným Tibetánům.⁸⁷ S tibetskými povstalci už zkušenosti měl, ačkoliv se zatím sám odboje přímo neúčastnil. Lze předpokládat, že na podzim roku 1956 věděl o stycích Gjallo Dönduba s CIA, neboť skupině několika set lithangských mladíků rozmluvil, jejich odhodlání jít bojovat proti Číňanům a radil, aby nejprve podstoupili vojenský výcvik. Proto je rozdělil na dvě skupiny, přičemž první odcestovala na Tchaj-wan a druhá, v níž se nacházel mimo jiné Athar Norbu, se vydala do Kalimpongu, kde byli následně vybráni Tibetáni, kteří měli být vycvičeni CIA.⁸⁸

V prosinci 1956 se Gönpo Taši pod záminkou obchodu vydal skrz jižní Tibet do Dokhamu v severovýchodní části země, cestou kontaktoval náčelníky kmenů a vyzýval je ke společné obraně tibetských hodnot a kultury. Po návratu do Lhasy se pak zúčastnil schůzky, na kterou komunisté svolali khamské obchodníky. Číňané se pokoušeli Khapmy přesvědčit, aby se vrátil zpět do východního Tibetu, že jim budou nápomocni při obnově jejich společenského postavení. Shromáždění v čele s Gönpo Tašim s poukázáním na dosavadní porušování Sedmnáctibodové dohody nabídku odmítlo.⁸⁹ Během obchodních cest do Indie zaměstnanci Gönpo Tašiho skupovali zbraně a municí. Sám Gönpo Taši se snažil pro záležitost odboje získat podporu nejvyšších vrstev jak politických, tak náboženských. Přesto, že se setkával s odmítavými reakcemi, projezdil značnou část východního Tibetu a indického pohraničí, přičemž navázal řadu nových kontaktů a získal některé strategicky významné informace.⁹⁰ Sešel se také

⁸⁶ ANDRUGTSANG, s. 10.

⁸⁷ DUNHAM, s. 161.

⁸⁸ Tamtéž, s. 162.

⁸⁹ KUZMIN, s. 221.

⁹⁰ MAREK, s. 42.

s nejvyšším komořím a poradcem dalajlamy Phalou, kterého žádal, aby mu zprostředkoval audienci u dalajlamy, neboť chtěl pro ozbrojenou revoltu získat jeho posvěcení. Phala, i když sám tajně povstání podporoval, nechtěl, aby byl dalajlama s odbojem spojován, neboť by to Číňané mohli použít proti němu, a tak se Gönpo Taši musel obejít bez dalajlamova souhlasu a patronátu.⁹¹

Ke sjednocení khamských rebelů bylo nutné navštívit celé území východního Tibetu a mluvit osobně nebo předat zprávu každému kmeni. Aby zbytečně nevzbuzoval pozornost čínských úřadů, rozhodl se Gönpo Taši uspořádat slavnost tänšug žbatän, obřad „dlouhého života“, v rámci kterého jsou dalajlamovi věnovány modlitby a dary. V tomto případě mu měl být nabídnut velký zlatý trůn. Na jeho výrobu bylo totiž nutné obstarat velké množství příspěvků z celého Tibetu, což Gönpo Tašimu a jeho pobočníkům posloužilo jako skvělá záminka k návštěvám kmenových vůdců. Po nashromáždění potřebného zlata, stříbra, drahých kamenů a financí následovala několikátýdenní práce desítek řemeslníků. Datum obřadu bylo stanoveno na 4. července 1957. Palác Norbulingka, na jednom z jehož balkónů dalajlama dar přijal, obklopily davy Tibeťanů, kteří se do Lhasy sjeli z celé země. Pak se trůn přesunul do Potaly, kde se měla slavnost opakovat každý rok a dalajlama měl v jejím průběhu udělovat audience.⁹² Celá akce měla také politický podtext, neboť tím, že se podařilo trůn vyrobit a svou účastí na obřadu, vyjadřovali Tibeťané loajalitu vůči dalajlamovi. Pod rouškou slavnosti se navíc do Lhasy sjelo přes dvacet khamských náčelníků, které během příprav Gönpo Taši a jeho spolupracovníci kontaktovali. Dopis, který odeslal jim předávali, cituje Gönpo Taši ve svých pamětech: *„Vím, že už nějakou dobu bojujete proti rudých Číňanům. Nyní přišel čas sebrat všechnu svou odvalu a podstoupit tu nejtěžší zkoušku. Vím, že jste připraveni riskovat své životy a vynaložit všechnu sílu na obranu Tibetu a také si uvědomuji, že jste se chopili velmi těžkého úkolu a ani přes všechna zvěrstva páchaná Číňany nelitujete, že jste se do ozbrojeného odporu zapojili. V těchto nebezpečných dobách proto apeluji na všechny lidi, včetně zástupců vlády, kteří*

⁹¹ DUNHAM, s. 177.

⁹² ANDRUGTSANG, s. 53.

*si cení své svobody a našeho náboženství, aby se sjednotili za účelem společného boje proti Číňanům. Podobné zprávy jsem odeslal lidem z různých koutů Tibetu a sousedních zemí, například Indie, a vysvětluji v nich, že nyní už Tibeťané nemají jinou možnost, než pozvednout proti Číňanům zbraně.*⁹³

Jedné červencové noci roku 1957 dostali pozvání Gönpo Tašiho rezidence. Před fotografií dalajlamy a oltářem patronky Tibetu Paldän Lhamo se zavázali povznést se nad své vzájemné spory a přísahali, že budou společně bojovat proti čínské okupaci. Přijali název Čhu-ži Gang-dug, což v překladu znamená Čtyři řeky, šest pohoří. To byl starý název pro Kham a měl symbolizovat jejich jednotu. Vlajka nové odbojové skupiny vyobrazovala na žlutém poli dva zkřížené meče, přičemž jeden byl v plamenech. Žlutá barva představovala buddhismus, hořící meč je zbraní bódhisattavy Mandžušrího, který jím přesekává kořeny nevědomosti, v tomto případě komunismu, který z ní dle Tibeťanů pramení. Druhý meč sloužil jako znak Khamu, neboť to byla nejlepší zbraň, kterou si Khampové dokázali sami vyrobit.⁹⁴ Kmenoví vůdci z Čhu-ži Gand-dug se pak rozjeli zpět do svých rodišť, kde se utkávali s čínskými jednotkami, přepadávali vojenské konvoje a shromažďovali zbraně, munici a zásoby. Koordinace jejich postupu přinesla za nedlouho své ovoce.

Území ovládaná povstalci se rozšiřovala a odboj pronikal stále hlouběji do jižního a centrálního Tibetu. Z kraje Lohka strategicky významného kvůli útekům do Indie, vyhnali kolem 150 000 vojáků ČLOA a moci se zde chopili Tibeťané. K rebelům přibývali další a další dobrovolníci, hnutí Mimang Tsongdu opět ožilo a snažilo se s Čhu-ži Gang-dug spolupracovat. To samozřejmě vedlo k reakci komunistů. V Tibetu bylo několik stovek trvale usazených Číňanů. Komunisté je obvinili z antikomunistického smýšlení a pomoci partyzánům a na začátku 1958 jich 1500 deportovali do Číny. S nimi bylo do čínského vnitrozemí přesunuto také několik set Khampů.⁹⁵ Na základě těchto událostí v průběhu náboženských oslav v dubnu 1958 se Gönpo Taši opět sešel s 23 vůdci z Čhu-ži

⁹³ Tamtéž, s. 43.

⁹⁴ DUNHAM, s. 182.

⁹⁵ KUZMIN, s. 222.

Gang-dug. Znovu se opakovalo jednomyslné odsouhlasení společného postupu proti komunistům a závazek zajištění co největšího počtu zbraní, munice, koňů a mul. Podporu přislíbili i dva důstojníci Khadangské divize Tibetské armády a několik mnichů.⁹⁶ To vše provázela a částečně také kryla napjatá atmosféra, která v tu dobu panovala ve Lhase. Jako součást psychologické války, kterou se snažili vést členové Mimang Tsongdu, se z různých koutů města během nocí ozývala střelba a stačila jen malá provokace a Tibeťané útočili noži na čínské civilisty.⁹⁷

Vůdci povstání svázeli získané zbraně do Lhoky, kde si vytvořili hlavní tábor. Sám Gönpo Taši ze své kapsy vyzbrojil spolupracovníky, kteří jezdili do Indie. Nakoupil také sto koní a mul a bílé a khaki stanové plachty. Mezitím se ještě naposledy pokusil o sjednání audience u dalajlamy. Když opět neuspěl, vydal se s 300 muži do Lhodak Dhama Dzongu ve Lhoce, kde s místními tibetskými úřady smluvil pomoc, především v otázce dodávek potravin.⁹⁸ Nedaleko odtud vzniklo hlavní centrum odboje. Postupně se sem sjížděli povstalci z celého Tibetu. Dne 16. června 1958 se uskutečnilo oficiální ustavení celonárodního odbojového hnutí. Do hlavního stanu byla za doprovodu vojenské přehlídky a pálení kadidla slavnostně umístěna fotografie dalajlamy. Následovaly proslovy hlavních vůdců. Znění jednoho z nich zaznamenal Gönpo Taši ve svých pamětech: „V roce 1950 vtrhli rudní Číňané do Khamu. Jejich krutost a nekalé praktiky se stále stupňují. Během posledních dvou let vypálili, vybombardovali a zničili tisíce klášterů v severním a jižním Khamu. Zakázali soukromé vlastnictví a mučili mnoho mnichů a převtělených lamů. Stejně se chovali i k zástupcům ústřední vlády, obchodníkům a dalším. Je zřejmé, že pomocí svých takzvaných reforem chtějí uzmout moc a vliv tibetské vládě. Situace je velmi vážná a my, Čhu-ži Gang-dug, nemůžeme dále snášet, že naši krajané jsou utlačováni a naše svoboda a vláda jsou postupně ničené. Jsme ochotni riskovat své životy i svůj majetek v boji proti Číňanům a proto zakládáme tuto organizaci Národní dobrovolnická obranná armáda.“⁹⁹

⁹⁶ ANDRUGTSANG, s. 56.

⁹⁷ DUNHAM, s. 213.

⁹⁸ ANDRUGTSANG, s. 60.

⁹⁹ Tamtéž, s. 63.

Co se týče jména celotibetské odbojové skupiny, je možné se setkat s několika variantami. Gönpa Taši ji nazývá Národní dobrovolnická obranná armáda, u Dawa Norbu a v pamětech khapmských bojovníků je označována stále jako Čhu-ži Gand-dug. Dále se objevuje pojmenování odbojových skupin z Kantingského povstání Tensung Dhanglang Tsongdu. Národní dobrovolnická obranná armáda však v sobě sdružovala jak Čhu-ži Gand-dug, tak Tensung Dhanglang Tsongdu a lhaské hnutí Mimang Tsongdu.¹⁰⁰

Hlavní osobou, která se zasloužila o sjednocení odboje a byla vnímána jako jeho největší autorita, byl Gönpa Taši. On sám se popisuje jen jako jednoho z několika vůdců. V čele Národní dobrovolnické obranné armády (NDOA) působilo čtyřčlenné hlavní velení. Ke komunikaci mezi obyčejnými lidmi a dobrovolnickou armádou bylo určeno pět prostředníků a dalších pět mužů mělo funkci zásobovačů. Každou povstaleckou jednotku vedl kapitán, nad kterým stálo osmnáct polních velitelů. Dále došlo ke zřízení sekretariát a finanční oddělení. Bojovníci přijali řád o 27 bodech, který se postupem času dle potřeby doplňoval.¹⁰¹

V době založení skupiny si velení uvědomovalo, že útok na Lhasu je nemyslitelným, neboť by tím mohl být ohrožen život dalajlamy a zničena by mohla být i posvátná místa a předměty. To představovalo jeden z důvodů, proč se rebelové nejprve zaměřili na ochranu obyčejných Tibetanů před bandity a bezprávím, což se stalo významnou součástí povstalecké doktríny. Od začátku fungování si NDOA jako jeden z hlavních cílů stanovila odstranění loupeživých skupin. To mělo přispět nejen k větší bezpečnosti Tibetanů, ale také k vylepšení obrazu odboje. Čínská propaganda totiž označovala členy NDOA za bandity, kteří se jen skrývají pod honosným názvem. Některé loupežné tlupy, se navíc jako NDOA záměrně prezentovaly.¹⁰² Proto, aby nedocházelo k záměně bojovníků za svobodu s bandity, začalo velení partyzánské armády vydávat legitimace, kterými se měli její členové místnímu obyvatelstvu prokazovat. Dále

¹⁰⁰ ARDLEY, s. 31.

¹⁰¹ ANDRUGTSANG, s. 65.

¹⁰² Tamtéž, s. 66.

monitorovali pohyb banditů, přepadávali je a zabíjeli. Instruovali také obyčejné Tibetány, že pokud se jim podaří někoho z loupeživých oddílů chytit, mají ho buď sami na místě zabít, nebo ho předat odboji. NDOA si uvědomovala, že se k nim komunisté pokoušeli posílat své zvědy. Ti byli ale často velmi rychle odhaleni a s uřezanými prsty a ušima a vypáleným cejchem na obličeji se vraceli zpět. Po těchto zkušenostech od toho Číňané upustili.¹⁰³

V jižním Tibetu a kolem Lhasy se měsíc po založení NDOA nacházelo několik desítek tisíc rebelů a jejich řady se stále rozšiřovaly. Mezi novými dobrovolníky byli nejen uprchlíci z východního Tibetu či nespokojení Lhasané, ale k odboji se přidávali i řadoví mniši z Ü-tsangu, kteří se nehodlali smířit se stupňujícím se čínským tlakem na kláštery a dělily je zvěsti o tom, co se děje ve východních provinciích. Opati tyto dobrovolníky ochotně vysílali, ovšem ti, kteří se rozhodli odejít, se museli vzdát mnišského slibu a poté, co v boji někoho zabili, se už nikdy nesměli vrátit k mnišství. Většina z nich už ovšem o návrat nestála a byla odhodlána padnout v boji.¹⁰⁴ Počet rebelů tak neustále stoupal. Dokonce se objevil případ, kdy k NDOA dezertoval jeden z velitelů dělostřelectva ČLOA a s sebou přinesl čtyři zbraně a 650 nábojů. Nejprve utekl ke Khadangské divizi Tibetské armády, ale když ho chtěl jeden z jejích důstojníků předat čínským úřadům, ujal se ho Gönpo Taši. Pod falešným tibetským jménem Lobsang Taši bojoval na straně povstalců po dobu devíti měsíců a pak odešel do Indie, kde se usadil v tibetské vesnici.¹⁰⁵

Vedení NDOA se také snažilo, aby se do boje proti komunistům více zapojili Tibetané žijící v Indii. První schůzka exulantů navázaných na povstalce proběhla 1. srpna 1958 v Kalimpongu. Vyslovili loajalitu vůči nově vzniklému uskupení a v následujících dnech nabádali ostatní i Tibetány v Kalimpongu, Gangtoku, Darjeelingu a Kurseongu, aby svými podpisy učinili totéž. K tomu se jim podařilo nashromáždit zbraně, peníze, koně a muly. Vše bylo společně s 300

¹⁰³ DUNHAM, s. 217.

¹⁰⁴ *O mniších a tibetském odboji*, Anzi, Interview #10M, 6. 4. 2010, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 16.

¹⁰⁵ ANDRUGTSANG, s. 60.

dobrovolníky připravenými připojit se ke guerille odesláno do vlasti.¹⁰⁶ Další setkání se uskutečnila 4. a 5. srpna taktéž v Kalimpongu v domě Gjallo Dönduba. Tibetští exulanti během nich sepsali tři petice k OSN a 300 jejich kopií odeslali odesláno členským státům OSN, mezinárodním a náboženským organizacím. Jejich obsahem tvořilo vyhlášení nezávislosti Tibetu a odmítání čínského útlaku. Dále popisovaly průběh napadení Tibetu, stávající situaci ve Lhase, kde pobývá na 30 000 uprchlíků, zvěrstva, která Číňané na Tibetánech páchají a nakonec byla připojili prosbu o intervenci.¹⁰⁷ Reakce však nebyly ani zdaleka takové, jaké Tibetané doufali. Oficiální odpověď se neobjevila žádná. První odezva v podobě varování přišla od Nehrua a indických úřadů. V té Tibetany zrazovali od dalších veřejných prohlášeníh pod hrozbou vyhoštění z Indie zpět do Tibetu. Následovaly další neoficiální vyjádření z různých částí světa. Všechny doporučovaly, aby se Tibetané dál neuchylovali k násilí a o dosažení svého usilovali jen mírovou cestou.¹⁰⁸

Mezitím se povstalecká armáda potýkala s několika problémy, které se jí nepodařilo uspokojivě vyřešit do ukončení její činnosti. V první řadě se jednalo o zásobování. Rebelové byli odkázáni především na to, co jim kdo dá, což ovlivňovalo to, že Tibet neustále sužoval větší či menší nedostatek potravin. Přesto v tomto období obyčejní Tibetané dokázali vyčlenit alespoň trochu toho, co partyzánům věnovali. Ti jim za to vydávali směnky, které slibovaly, že až se vláda vrátí do rukou dalajlamy a Tibet bude opět svobodný, vše jim splatí.¹⁰⁹ S příchodem velkého hladomoru v ČLR a Kulturní revoluce se však otázka stravování armády stala velmi palčivou a byla o to svízelnější, že vojáci NDOA s sebou měli mnohdy celé rodiny, neboť je nechtěli nechávat napospas komunistům. To samozřejmě značně zpomalovalo i přesuny a téměř znemožňovalo dostatečné utajení povstaleckých ležení.¹¹⁰ Další záležitost, která oslabovala činnost NDOA představovala špatná informovanost. Noviny

¹⁰⁶ PATTERSON, s. 153.

¹⁰⁷ DUNHAM, s. 219.

¹⁰⁸ PATTERSON, s. 154.

¹⁰⁹ ANDRUGTSANG, s. 63.

¹¹⁰ ARDLEY, s. 33.

vycházely jen ve Lhase a navíc byly v rukou kolaborantů. Rozhlasová stanice taktéž vysílala pouze čínskou komunistickou propagandu. Předávání zpráv zpomalovala také nedostatečná infrastruktura v zemi a fakt, že existující silnice většinou pečlivě hlídali Číňané. Povstalci v jedné části Tibetu tak neměli šanci vědět o tom, co se děje v druhé, což se velmi silně projevilo během Lhaského povstání v březnu 1959. I k jednomu z nejlépe informovaných mužů v Tibetu, ke Gönpo Tašimu do Lhoky, putovaly zprávy z Lhasy čtrnáct dní.¹¹¹

Třetí věcí, se kterou se museli povstalci potýkat tvořil ustavičný nedostatek zbraní a munice. Ačkoliv je velení obstarávalo nákupem ze zahraničí a kořistnickou praxí při útocích na čínské jednotky, stále to pro odbojovou činnost nestačilo. Proto se snažilo pro své účely získat také arsenál tibetské armády, který zpravidla střežily kláštery. Mniši a lamové byli povstalcům nakloněni, ale rebelové nechtěli, kvůli nim měly kláštery problémy. Proto vymýšleli různé lži, jak se zbraním dostat. Jeden ze způsobů popsal Ngawang Lobsang: „*V noci přijela naše jednotka o 200 mužích ke klášteru Tsawa Pasho a obklíčila ho. Ráno několik našich vůdců přišlo k braně a nechalo si zavolat představené kláštera, kterým sdělilo: 'Máte zbraně patřící tibetské vládě. Vydejte je Čhu-ži Gang-dug. Jestliže nám je nedáte, zahájíme palbu.'* Představení na to odpověděli: *'Prosím, nebojujte proti nám, všechny zbraně vám odevzdáme.'* Nato nechali otevřít bránu a my jsme vstoupili dovnitř. Poskytli nám krmení pro koně a potraviny pro vojáky. Sympatizovali s námi, proto k nám byli tak štědrí. Potom jsme jim řekli, že pokud nám nenechají volný přístup k armádnímu skladu, zahájíme útok, a opaty a nejvyšší mnichy jsme svázali. Kdybychom to neudělali, Číňané by je obvinili, že nám zbraně vydali dobrovolně a klášter by se tak dostal do potíží, ale takhle to vypadalo, že jsme k tomu mnichy donutili.“¹¹²

Na konci roku 1958 se Gönpo Taši sešel opět s Phalou, ptal se ho, zda by mohli přepadnout sklad zbraní ve Lhase. Phala odmítl, neboť si nebyl jist, zda by to Číňané nevyužili proti dalajlamovi, ale doporučil Gönpo Tašimu, aby se

¹¹¹ DUNHAM, s. 224.

¹¹² *O tibetském odboji*, Ngawang Lobsang, Interview #13, 2. 7. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s.53.

zaútočili na čínský vojenský sklad v Cetchungu. Po šestihodinovém boji se podařilo NDOA přemoci čínskou posádku a zabavit velké množství jejich arsenálu.¹¹³ Přesto se i nadále potýkali s nedostatkem vybavením. Ti co střelné zbraně měli, museli šetřit náboji a když to bylo možné, používali stejně meče a dýky, případně po nepříteli házeli kamením. Jakmile se jim podařilo čínského vojáka zabít, ukořistili mu veškerou municí a pistole. Když se dostali ke komunistickým zbraním, které s sebou pro jejich velikost nemohli vzít, snažili se je zničit, například tím, že je naházeli do řeky.¹¹⁴ Stále zde však působilo mnoho mužů, kteří vlastní střelné zbraně neměli a proti Číňanům ozbrojeným moderní výstrojí bojovali pouze s mečem v ruce. Z toho také pramenilo, že povstalci ve svůj úspěch moc nevěřili, neboť si plně uvědomovali čínskou výhodu jak ve vybavení, tak v počtu vojáků. Většina nepočítala s tím, že přežije.¹¹⁵

Přes všechny tyto problémy slavily guerillové oddíly četné úspěchy. Číňané sami nedokázali tibetské rebely definitivně rozdrtit, a tak obvinili dalajlamu a kašag z napomáhání povstalcům. Důkazem toho podle nich mělo být, že proti partyzánům dosud nepodnikli žádná opatření a naléhali na dalajlamu, aby vyslal tibetskou armádu, která by se s nimi utkala.¹¹⁶ Ten to odmítal nejen proto, že chtěl zabránit zbytečnému krveprolití, ale především předpokládal, že tibetští vojáci by se patrně postavili na stranu rebelů a posílili tak ještě jejich řady. Proto se rozhodl vyslat do Lhoky pětičlennou delegaci, která měla bojovníky přimět k tomu, aby složili zbraně a vrátili se domů s pohružkou, že v opačném případě proti nim zasáhne tibetská armáda. Po rozhovorech, v nichž představitelé NDOA vysvětlovali své důvody pro ozbrojený odpor, se stalo přesně to, co dalajlama očekával a lhaští emisaři přidali k revoltě.¹¹⁷

Na přelomu let 1958 a 1959 se situace v Tibetu čím dál tím víc vyostřovala. Guerillové oddíly ovládaly kraj Lhoka a několik částí východních

¹¹³ DUNHAM, s. 235.

¹¹⁴ *O tibetském odboji*, Ngawang Lobsang, Interview #13, s. 32.

¹¹⁵ *O tibetském odboji*, Tashi, Interview #11, 29. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 11.

¹¹⁶ DUNHAM, s. 220.

¹¹⁷ CRAIG, s. 93.

provinciích. CIA byla v kontaktu s vedením NDOA a ve spolupráci s ním zorganizovala první výcvik, výsadky a shozy materiálu. Číňané obávající se, že by tibetští partyzáni mohli zaútočit na hlavní město, budovali kolem svých táborů u Lhasy zákopy a na střechy domů rozmísťovali kulometry a děla. V ulicích začali stavět barikády a ozbrojovali i čínské civilisty. Tibetské vládě oznámili, že pokud dojde k nějakému střetu, budou bránit pouze své lidi a za osudy obyčejných Tibetanů nebudou zodpovědní.¹¹⁸ Navzdory tomu povstání, které zachvátilo Lhasu v první polovině března 1959, nečekalo ani velení čínské armády, Američané, a dokonce ani tibetští povstalci. Velká část bojovníků NDOA, včetně Gönpo Tašiho, se vydala na východ Tibetu, aby zde vzdorovala stále sílícímu tlaku ČLOA.

¹¹⁸ DUNHAM, s. 236.

4 CIA A TIBETSKÁ OTÁZKA

Před invazí komunistických vojsk v říjnu 1950 proběhlo mezi Američany a Tibetany pouze několik kontaktů a do vítězství Mao Ce-tunga v čínské občanské válce byl zájem americké zahraniční politiky o záležitosti na tibetském území mizivý. Američané Tibet považovali za nedílnou součást Číny a od toho se také odvíjely jejich vzájemné vztahy. Když v roce 1910 uprchl 13. dalajlama do Indie, americký velvyslanec v Číně William R. Rockhill mu v dopise radil, aby se co nejdříve vrátil zpět, že je pro dobro Tibetánů, aby i nadále zůstali součástí Číny. V roce 1933 přišel Franklinovi D. Rooseveltovi dopis od členů kašagu o úmrtí 13. dalajlamy. Americký prezident na něj neodpověděl v obavě, aby to nemohlo být považováno za uznání nezávislosti Tibetu.¹¹⁹

V průběhu druhé světové války se pro Američany stalo tibetské území zajímavým především kvůli možné přepravě materiálu do Číny. Úřad pro strategické služby vyslal do Tibetu dva agenty, Ilyu Tolstoye a Brooka Dolana, aby zde provedli průzkum ohledně možné stavby silnice a letiště. Ačkoliv jim čínská vláda povolení dala, kašag s jejich přítomností v zemi nesouhlasil a USA musely začít jednat přímo s Tibetem. Regentská vláda nakonec americkou misi schválila a oba muži se setkali i s osmiletým dalajlamou, předali mu dopis od amerického prezidenta, který mu psal o svém zájmu dozvědět se o Tibetu víc a stručně nastínil události probíhající světové války.¹²⁰ Po skončení mise odjeli agenti z Tibetu s povolením transportu proviantu, několika zeměpisnými poznatky a fotografiemi. Kašag získal povolení pro export vlny a vlněných výrobků do USA, tři vysílačky a šest přijímačů. V roce 1943 se nedaleko tibetského kláštera Samjä zřítilo americké letadlo. Po jednání tibetské úřady povolily pilotovi vstup do Lhasy, ale USA musely slíbit, že přes Tibetu už žádné jejich stroje létat nebudou a na následujících pět došlo k přerušování vzájemných kontaktů.¹²¹

¹¹⁹ KNAUS, John K., *Official Policies and Covert Program. The U. S. State Department, the CIA, and the Tibetan Resistance*. In: *Journal of Cold War Studies* 5, 3, Cambridge 2003, s. 54.

¹²⁰ GOLDSTEIN, Melvyn C., *The United States, Tibet, and Cold War*. In: *Journal of Cold War Studies* 8, 3, Cambridge 2006, s. 146.

¹²¹ MAREK, s. 20.

V hledáčku americké zahraniční politiky se Tibet opět objevil až s blížícím se vítězstvím komunistů v Číně v průběhu roku 1949. V tu dobu tibetští pohraničníci zastřelili agenta CIA Mackiernana prchajícího z Číny. Po zatčení jeho dvou společníků to bylo klasifikováno jako omyl, oba mohli vstoupit do Lhasy a s tibetskou žádostí o pomoc se vrátili do USA.¹²² Následně vyvstala otázka, zda v rámci politiky zadržování komunismu, neuznat tibetskou nezávislost. Oficiálním stanoviskem ovšem ještě na několik následujících let zůstal přístup k Tibetu jako k čínskému území s omezenou svrchovaností, a to především proto, aby nedošlo k narušení vztahů s nacionalistickou vládou na Tchaj-wanu.¹²³

Jedním z předních mužů stojících za tibetsko-americkým sblížením se stal protikomunisticky smýšlející velvyslanec v Indii Loy Henderson. Nejprve u indické vlády zjišťoval, jaký postoj by podle ní měly USA k Tibetu zastávat. Indičtí představitelé radili otázku Tibetu nechat Číně. Henderson přesto doporučoval, aby byl Tibet v případě vítězství komunistů uznán nezávislým a orientoval se tak spíše na západ než na východ. Směr americké politiky se mu však změnit nepodařilo, takže Washington do USA nepustil ani tibetskou obchodní misi, která v prosinci 1949 žádala o povolení vstupu.¹²⁴ K dalšímu přiblížení k Tibetu došlo se začátkem války v Koreji a jasnějším vymezením americké zahraniční politiky vůči komunistům. Na druhou stranu poskytnutí pomoci Tibetu bylo do jisté míry omezeno návazností na své spojence. Takže ani na petice vznesené k OSN po invazi ČLOA do Khamu nepřišla žádná odezva. Ačkoliv by USA byly rády v tibetské záležitosti aktivnější, podmiňovaly své angažmá postojem Velké Británie a Indie. Na Valném shromáždění OSN ale indický zástupce prezentoval přítomnost Číňanů jako mírovou a dočasnou. Velká Británie vnímala Tibet jako záležitost Indie a USA nechtěly jít proti svým spojencům.¹²⁵ Přesto se po útěku dalajlamy a jeho rodiny do Jatungu na konci roku 1950 dala do pohybu jednání mezi Loyem Hendersonem a neoficiálními

¹²² Tamtéž, s. 21.

¹²³ KNAUS, s. 56.

¹²⁴ GOLDSTEIN, *The United States, Tibet, and Cold War*, s. 148.

¹²⁵ DUNHAM, s. 96.

vyslanci dalajlamy. Hlavním prostředníkem byl rakouský horolezec Heinrich Harrer, který do té doby pobýval ve Lhasě. Skrze něj poslal Henderson dalajlamovi neoficiální dopis, ve kterém mu radil, aby v případě, že by ho Číňané chtěli zajmout, opustil Tibet a hledal možnost azylu v cizině. Jako příhodné místo nabízel Cejlon a v případě, že by tak jeho žádost odmítli, by měl jednat s jinou ze spřátelených zemí na západní polokouli či přímo s USA.¹²⁶ Následovala série rozhovorů, která řešila, co by pro dalajlamu znamenal exil a jaké by mu americká vláda poskytla záruky. Překvapením pro obě strany jednající v Indii bylo podepsání Sedmnáctibodové dohody, neboť se mělo zato, že konference v Pekingu uvázla v mrtvém bodě. Ačkoliv část dalajlamova okolí včetně jeho rodiny a nejbližších poradců podporovala možnost útěku do exilu, rozhodl se dalajlama vrátit do Lhasy. Americká nabídka omezené pomoci stále platila, ale uznáním platnosti Sedmnáctibodové dohody v říjnu 1951, došlo k ukončení styků mezi dalajlamou a USA. Americký zájem o Tibet ovšem neustal a na jaře 1951 přijel do Kalkaty jako vicekonzul agent CIA Larry Dalley, který měl zajišťovat zprávy o dění v Tibetu.¹²⁷

Na scéně se začali objevovat dalajlamovi starší bratři Thubtän Džigme a Gjallo Döndub. Jejich první kontakty s americkými zástupci se uskutečnily v roce 1951. Thubtän Džigme v tu dobu odcestoval z Indie do USA, kde podstoupil lékařské vyšetření, kurzy anglického jazyka a v květnu 1951 se jako čestný host účastnil recepce na Kalifornské univerzitě.¹²⁸ Gjallo Döndub se během studia na vysoké škole v Nankingu oženil s dcerou kuomintangského generála. Když jeli po pádu nacionalistické vlády v Číně navštívit tchána na Tchaj-wan, bylo jim znemožněno se vrátit. Díky pomoci amerického ministra zahraničí Deana Achesona se mu však v roce 1951 podařilo utéct do Washingtonu, kde měl nastoupit na univerzitu. Nakonec se ale vrátil do Tibetu, kde pomáhal dalajlamovi při plánování reform. Ovšem ani tam nevydržel

¹²⁶ KNAUS, s. 57.

¹²⁷ MAREK, s. 25.

¹²⁸ *Memorandum for CIO*, internetový archiv CIA, Nazi War Crimes Disclosure Act, číslo dokumentu 5197c267993294098d50e914, [cit. 2016-3-3]. Dostupné z: <http://www.foia.cia.gov/document/5197c267993294098d50e914>, s. 1.

dlouho a nakonec odešel do Indie.¹²⁹ Usadil se v Kalimpongu, kde se začal stýkat s místními emigranty z Tibetu, které organizoval do neformální skupiny Asociace podporující Tibet.¹³⁰ Mezitím navázal kontakt s americkými zástupci v Kalkatě, které informoval o formujícím se odboji v Khamu a Amdu.

Snahy povstalců o získání pomoci se zatím jevily jako marné, neboť USA ještě neměly jasno v tom, zda podporu Tibetu poskytnou a jak by případně měla vypadat. Jestli se pokusí využít tibetské elity k protikomunistické propagandě, nebo budou dotovat rebely. Ovšem dodávky rebelům by musely putovat přes území cizích států, což bylo vnímáno jako velmi riskantní. V roce 1955 přijel do Kalimpongu na pozvání Pattersona Rapga Pangdatshang, který do roku 1953 zastával post guvernéra Markhamu ve východním Tibetu. Nyní se již angažoval v odboji a prostřednictvím Pattersona se setkal s americkým zástupcem za účelem projednání možné intervence. Na základě schůzky vznikl plán na tajnou pomoc na 10 let, což měla být minimální doba na svržení kolaborantské a nastolení nové demokratické vlády, která by mohla být uznána OSN. Americký delegát pak odjel do USA a na několik měsíců se odmlčel.¹³¹ Avšak v USA se věci pomalu daly do pohybu.

V prosinci 1955 došel prezident Eisenhower k závěru, že povstání v Tibetu proběhne i bez účasti Američanů a dal povolení řediteli CIA Allenovi Dullesovi k rozběhnutí akce podporující tibetské povstalce.¹³² Záležitosti se ujal Úřad pro Dálný Východ CIA, pod kterým na začátku roku 1956 byl zahájen činnost Tibetský program (Tibetan Task Force). Ačkoliv lidí z řad Tibetánů komunikujících se CIA existovalo víc, hlavním prostředníkem se stal Gjallo Döndub, který jako dalajlamův bratr měl co nabídnout, absolvoval světské vzdělání a samotní partyzáni ho vnímali tak trochu jako patrona odboje.¹³³ Prvním agentem CIA, který začal aktivně spolupracovat s Tibetány se stal John Reagan. Dle svých instrukcí měl vybrat skupinu osmi mladých Tibetánů od

¹²⁹ MAREK, s. 27.

¹³⁰ KNAUS, s. 66.

¹³¹ PATTERSON, s. 121.

¹³² SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 170.

¹³³ MCGRANAHAN, s. 117.

Gönpo Tašiho, jejichž počet byl nakonec zredukován na šest, kterým by CIA poskytla výcvik a jako průzkumný tým měli být vysazeni v Tibetu. Na základě získaných informací se chtěl rozhodnout, zda má cenu poskytnout odboji materiální pomoc a naplno odstartovat tréninkový program.¹³⁴

V průběhu účasti dalajlamy na oslavách Buddhova džajántí už Gjallo Döndub i Thubtän Džigme měli plné ruce práce. Ještě před návratem dalajlamy do Lhasy vybrali z Khampů, které za nimi poslal Gönpo Taši, skupinu, která se měla účastnit tajné mise. Večer 20. února 1957 se v domě Gjallo Dönduba sešlo šest Tibetánů: Athar, Lhotse, Wangdü, Döndub, Cchewang a Deše. Ani jeden z nich neměl tušení, co se přesně bude dít. Jediné, co věděli, že podstoupí vojenský výcvik pod dohledem Američanů.¹³⁵ Byli instruováni, že na sobě nesmí mít tibetský oděv a žádné věci, které by mohly prozradit, že jsou Tibetané a ještě toho večera mají čekat u silnice na nedalekém místě zvaném Devátá míle. Odtud je Gjallo Döndub se svým pobočníkem Gelungem odvezl na jih do Siliguri, kde je dalajlamův bratr opustil. Nový řidič je dopravil k hranici s Východním Pákistánem, odkud se za doprovodu Gelunga vydali pěšky skrz čajové plantáže. Během cesty je Gelung seznámil s používáním kompasu, který Tibetané viděli poprvé.¹³⁶ Po přebrodění hraniční řeky se k nim přidali dva Pákistánci, Tibetán Čhöndzä Döndub, kuchař Thubtäna Džigme, a setkali se s prvním agentem CIA. Předstíraje, že jsou zajatci, nastoupili po šestihodinové jízdě džípem v Dháce do vlaku. Vagón první třídy, jenž byl vyhrazen pouze pro ně, je převezl nedaleko letiště v Kurmitole, odkud odletěli na americkou základnu na Okinawě. Tam je čekal Thubtän Džigme, s jehož asistencí podstoupili lékařskou prohlídku a výsledky. Po týdnu znovu nasedli do letadla, které s nimi přistálo na ostrově Saipan.¹³⁷ CIA výcvikem Tibetánů pověřila agenta Rogera E. McCarthyho. Ani on neměl od svých nadřízených mnoho informací. Věděl, že má provést kompletní tréninkový program pro šest Tibetánů, jehož zakončením budou na podzim 1957 minimálně dva výsadky zpět do jejich vlasti. K ruce mu mají být

¹³⁴ DUNHAM, s. 179.

¹³⁵ SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 172.

¹³⁶ DUNHAM, s. 182.

¹³⁷ MAREK, s. 30.

jako tlumočníci Thubtän Džigme a Čhöndzä. Dalajlamův bratr ho v průběhu akce také seznamoval se situací v Tibetu a jeho kulturou. Vzhledem k tomu, že jedině, z čeho mohl McCarthy čerpat poznatky byla kniha *Sedm let v Tibetu*, to opravdu uvítal.¹³⁸

Před začátkem výcviku muselo všech šest mužů podepsat prohlášení, že nemají nic společného s tibetskou vládou, že nepodepsali a zároveň odmítají Sedmnáctibodovou dohodu. V průběhu následujících pěti měsíců se učili Morseovu abecedu, pracovat s mapou, buzolou a radiostanicí. Cvičili se ve střelbě i v boji beze zbraně, dostali základní instruktáž, jak vést psychologickou válku a jak organizovat guerillu.¹³⁹ Zvláště si pak oblíbili demolice a sabotážní techniky. Tibetáňané byli rozděleni do dvou skupin a vzájemně si měli klást různé výbušné pasti. Ty se pak objevovaly úplně všude. Při bojových trénincích se projevoval jejich velmi drsný smysl pro humor. Během soubojů si dělali různé schválnosti a tekoucí krev z nosu či zlámané prsty pro ně nebyly ničím, co by je od toho mělo odradit, naopak jim přišly spíše úsměvné a vtipné.¹⁴⁰ Pobyt na Saipanu se však neobešel bez komplikací. První se objevila už druhý den po přiletu, kdy si Cchewang stěžoval na bolest břicha. Po vyšetření mu byl diagnostikován zánět slepého střeva ve velmi pokročilém stádiu. Při zákroku navíc vypadl elektrický proud, takže lékař musel operovat v hornické helmě se svítilnou. Ačkoliv dával Cchewangovi padesátiprocentní šanci na přežití, za týden se Tibetáňan bez problémů připojil k ostatním.¹⁴¹

Poslední součást výcviku tvořily tři seskoky nad Okinawou. I tréninkové skoky probíhaly bez záložních padáků, neboť dle padákové techniky by jim byl ve výšce 5000 metrů nad mořem k ničemu a navíc se jevílo jako užitečnější, aby s sebou místo něho dostali batoh se zásobami. Kromě toho kolem sebe měli parašutisté uvázaný popruh, který nesl další zavazadlem. To obsahovalo radiostanici, krystaly, baterie, zbraň, potraviny, peníze, oděv, mapy, kompasy a

¹³⁸ DUNHAM, s. 185.

¹³⁹ SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 172.

¹⁴⁰ DUNHAM, s. 189.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 188.

dalekohledy.¹⁴² Jediný z Tibetánů, který měl s výsadkem problém byl Deše. Poté, co z letadla ostatní vyskočili, zůstal sedět na okraji dveří se zavřenýma očima a ve skrčení poloze, jako by už skočil. Nicméně McCarthy mu z letadla pomohl a Deše úspěšně přistál na zemi. Své kolegy uklidňoval tím, že se seskoku nebojí, ale že ho přepadla taková nervozita, že si myslel, že už vyskočil.¹⁴³

Během tréninku se Tibetané rozdělili na dvě skupiny. První se skládala z dvojice Athar a Lhoce. Jejich úkolem bylo po vysazení jižně od Lhasy kontaktovat Gönpo Tašiho. Od toho měli vyzvědět vše o struktuře, organizaci, rozsahu a potřebách odbojového hnutí. Následně se měli sejít s dalajlamovým Phalou a získat od něho informace o míře čínského vlivu na dalajlamu, kašag a tibetské hospodářství. Další fází jejich mise bylo zjistit vše o vojenském potenciálu ČLOA. Nakonec se měli připojit k povstalcům a zajišťovat pro ně shozy materiálu od CIA. Druhou skupinu tvořili Wangdü, Cchewang, Döndub a Deše. Ti měli být dopraveni do východního Tibetu poblíž Lithangu a rovnou se zapojit do partyzánského hnutí, kde měli rebely školit v základech guerillové války a také zajišťovat shozy materiálu. Oba týmy pak měly průběžně pomocí radiostanic informovat CIA o dění v zemi.¹⁴⁴

Ještě před samotnými výsady došlo na konci července 1957 ve Washingtonu k výměně ve vedení Tibetského programu. Původního ředitele Johna Reagana vystřídal Irwing „Frank“ Holober, který měl vypracovat plán pro další akce. Na základě McCarthyho zkušeností přisoudil Tibetánům velký operační potenciál a bojeschopnost. Vyzdvihl to, že od CIA chtějí jen materiální podporu a výcvik, ale vše ostatní udělají sami. Za nutné označil zajištění lepších informací o Tibetu.¹⁴⁵ Jako velký problém se ukázala absence map Tibetu. Jediné materiály, co Američané v tuto dobu měli, představovaly fotografie památek a anglické kreslené mapy z 60. let 19. století, které byly značně nepřesné. To se pak několikrát projevilo i během výsadek. Navzdory tomu kvalitní mapy CIA

¹⁴² MAREK, s. 37.

¹⁴³ DUNHAM, s. 201.

¹⁴⁴ MAREK, s. 36.

¹⁴⁵ DUNHAM, s. 197.

k dispozici neměla až do pořízení prvních satelitních snímků Tibetu v roce 1965.¹⁴⁶ Vzhledem k již probíhajícímu výcviku se stalo schválení Holoberova plánu spíše formalitou.

Výsadek byl směřován na začátek října 1957 za úplňkové noci. Pár dní před tím si Cchewang při cvičných střelbách omylem prostřelil tepnu pod kotníkem. Ačkoliv nedošlo k poranění žádné kosti, ukázalo se, že se nemůže seskoku zúčastnit. McCarthy rozhodl, že až se uzdraví, půjde do Tibetu pozemní cestou a ke své skupině tak přidá později.¹⁴⁷ Před nástupem do letadla do Kurmitoly ve Východním Pákistánu, odkud měli parašutisté letět do Tibetu, dostal každý pilulku „L“ obsahující kyanid. Kvůli špatnému počasí však nakonec došlo ke zrušení letu. Náhradní termín McCarthy stanovil na 20. říjen, poslední den měsíčního cyklu.¹⁴⁸ Za oné jasné noci tak Tibeťané nastoupili v Kurmitole do neoznačeného letadla s polskou posádkou. Museli tajně přeletět skrz indické území a vyhnout se kalkatskému radaru. K tomu pilotům posloužil jako „stínidlo“ himalájský masiv. Číňané v tomto prostoru radary neměli, neboť lety přes Himaláj nepředpokládali. Přesto byl let v tak vysoké nadmořské výšce a s absencí navigačních pomůcek velmi náročný.¹⁴⁹

První výsadek u kláštera Samjä nad řekou Tsangpo (Brahmaputra) v centrálním Tibetu proběhl úspěšně. Když se však letadlo dostalo nad východní Tibet, zvýšila se oblačnost a piloti druhý výsadek zrušili. Další pokus proběhl až za měsíc při dalším úplňku. Mezitím se základně ohlásil Athar s Lhotsem a Cchewangova noha se zahojila, takže se mohl výsadku zúčastnit spolu s ostatními.¹⁵⁰ Přestože se piloti museli opět potýkat s vysokou oblačností a nešlo určit přesnou polohu, Wangdū trval na tom, že tentokrát už se vracet nebudou. Podařilo se jim úspěšně dopadnout necelých 10 km od původně určeného místa. Avšak výsadek zcela úspěšný nebyl. Když měl vyskočit Deše, začal

¹⁴⁶ *Do you like maps?*, internetový archiv CIA, FOIA Collection, číslo dokumentu 0000620488, [cit. 2015-21-12]. Dostupné z: <http://www.foia.cia.gov/document/0000620488>, s. 21.

¹⁴⁷ DUNHAM, s. 202.

¹⁴⁸ MAREK, s. 37.

¹⁴⁹ DUNHAM, s. 206.

¹⁵⁰ SHAKYA, *The Dragon in the Land of Snow*, s. 174.

hyperventilovat a jeden ze členů posádky ho odtáhl ode dveří. McCarthy po jejich návratu rozhodl, že se Deše přidá k ostatním pozemní cestou. Problémem bylo, že Deše měl u sebe primární vysílací schéma a z celé skupiny uměl pracovat s vysílačkou nejlépe, naproti tomu Wangdü si s radiostanicí nerozuměl téměř vůbec.¹⁵¹

Přestože už na konci roku 1958 zřídila CIA prozatímní výcvikový tábor pro Tibetany v Camp Perry ve Virginii, tréninky na Saipanu trvaly až do začátku 60. let. Doprava na Saipan probíhala stejně jako v případě první šestice, tedy z Indie do Východního Pákistánu, kde Tibetané předstírajíce zajatce nastoupili v Dháce do vlaku, který je odvezl do Kurmitoly, odkud odletěli na Saipan.¹⁵² Během pětiměsíčního programu působilo na místě přes deset instruktorů a tibetští tlumočníci. Ovšem školení se omezovalo a zaměřovalo především na špionážní a nikoli bojové či guerillové techniky. U většina také nedošlo k vysazení do Tibetu, ale stejnou cestou, jako se dostali na Saipan, se absolventi vraceli do severní Indie, Sikkimu či Nepálu, odkud se do Tibetu vydali pěšky, nebo zůstali v pohraničí.¹⁵³

4.1 Lhaské povstání

Povstalci v Khamu, Amdu a v jižním Tibetu zaznamenali na konci roku 1958 četné úspěchy. V oblastech východní části země, které se nacházely pod komunistickou správou, však Číňané stupňovali kampaň proti tibetským nacionalistům, prováděli čistky a v celém Tibetu přibývalo vojáků ČLOA. Některá území se na začátku roku 1959 Číňanům podařilo dobýt zpět, ale agresivní politikou vůči místním ještě víc podpořili migraci obyvatel. V lednu tak tábořilo ve Lhase a jejím okolí 50 000 uprchlíků.¹⁵⁴ Jejich vyprávění o podmínkách ve východním Tibetu napomáhalo k růstu napětí ve městě a nepřidalo tomu ani zvyšování cen, snižování životní úrovně a hladovění chudších

¹⁵¹ DUNHAM, s. 211.

¹⁵² *O výcviku na Saipanu*, Thinley Paljor Shasok, Interview #3C, 3. 3. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, 15.

¹⁵³ Tamtéž, s. 18.

¹⁵⁴ WALT VAN PRAAG, s. 162.

vrstev. Čím dál víc lidí bylo nespokojeno se smířlivým kurzem tibetské politiky vůči Číňanům, v rámci níž se tibetská vláda snažila ústupky a podřizováním se zabránit otevřené válce.¹⁵⁵ Všechny zmíněné faktory tak ze Lhasy dělaly výbušnou směs. S blížícími se oslavami tibetského Nového roku Losaru a po něm následujícího festivalu Velkého modlení Mönlam navíc do hlavního města přijížděly další tisíce lidí.

První dva měsíce roku 1959 se dalajlama připravoval na složení závěrečných náboženských zkoušek, po jejichž dokončení by získal nejvyšší teologickou hodnost geše lhampa. Ty se měly konat po březnových oslavách tibetského Nového roku. V průběhu studia ho Číňané několikrát zvali, aby se zúčastnil Všečínského shromáždění v Pekingu. Ačkoliv dalajlama odmítl, na konci února 1959 Rádio Peking hlásilo, že dalajlama má v úmyslu v nejbližší době navštívit čínské hlavní město. To mezi lidmi pobývajícími ve Lhasě a jejím okolí silně vyvolalo obavy, že se komunisté chystají dalajlamu unést. Krátce před tím totiž ve východním Tibetu poté, co přijali čínské pozvání, zmizeli tři významní vysocí lamové.¹⁵⁶ Dalajlama čínské prohlášení popřel a situaci tak částečně uklidnil. Generál ČLOA v Tibetu Tchan Kuan-san však na dalajlamu i nadále naléhal, aby alespoň přišel shlédnout taneční představení konající se v Juthongu, čínské vojenské základně na okraji tibetského hlavního města, a stanovil co nejdříve den své návštěvy. Dalajlama nakonec určil datum na 10. března 1959. Mezi Tibetany to opět spustilo vlnu pochybností, které ještě umocnila schůzka velitele dalajlamovy ochranky s Tchan Kuan-sanem v odpoledních hodinách 9. března. Čínský generál totiž trval na tom, aby se dalajlama dostavil bez své tradiční pětadvacetičlenné ochranky a jeho doprovod tvořili maximálně tři neozbrojení muži. Navíc požadoval, aby z bezpečnostních důvodů celá návštěva zůstala v tajnosti.¹⁵⁷ Během večera se ovšem vše velmi rychle rozneslo po celé Lhasě a Tibetané se rozhodli vzít osud dalajlamy do vlastních rukou.

¹⁵⁵ CHIU, Hungdach, DREYER, June T., *Tibet. Past and Present*. In: Occasional Papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies 4, 93, Baltimore 1989, s. 5.

¹⁵⁶ DUNHAM, s. 238.

¹⁵⁷ TÄNDZIN, s. 125.

Už od úsvitu 10. března přicházeli Tibetané před přední bránu paláce Norbulingka, kde dalajlama pobýval. Kolem deváté hodiny stálo před palácem 30 000 lidí odmítajících kohokoliv pustit ven nebo dovnitř.¹⁵⁸ Skrz dav se snažil do paláce v džípu projet jeden z vysokých tibetských úředníků. Lidé v domnění, že je to Číňan, začali jeho vůz kamenovat a on utrpěl vážné zranění hlavy. Dostat se do Norbulingky se pokoušel na kole také další úředník a vysoký lama Phagpala. Tibetané považovali za druhého největšího kolaboranta, a tak když se v čínském oblečení přiblížil k lidem, strhli ho z kola, pobodali, ukamenovali a následně vláčeli za nohy po městě.¹⁵⁹ Když se zprávy o těchto událostech donesly k dalajlamovi, nechal ve snaze uklidnit situaci přes své úředníky vzkázat Tibetanům, že nikam nepůjde a slíbil, že ani v budoucnu už nikdy nenavštíví čínský štáb. Poté část davu odešla demonstrovat do centra Lhasy. Většina však zůstala i nadále před palácem. Místo sebe vyslal dalajlama za čínským generálem Phalu s dalšími dvěma tibetskými úředníky, aby omluvili jeho neúčast a vysvětlili, že tibetská vláda nemá se sročením davu nic společného. V Juthongu na ně čekaly jen nadávky, obviňování kašagu ze zanedbání situace a podpory povstalců.¹⁶⁰ Ještě téhož večera pak Tchan Kuan-san poslal dalajlamovi dopis, ve kterém označoval celou akci Tibetanů za reakcionářskou a vybízel ho, aby se kvůli vlastní bezpečnosti přesunul do zázemí čínského vojenského tábora. Dalajlama poděkoval za nabídku, ale smířlivým tónem ji odmítl s tím, že za stávajících podmínek je to nemožné.¹⁶¹

Mezitím lidé obklopující Norbulingku vytvořili Výbor svobody, v jehož čele stálo 70 vůdců. K původnímu záměru ochránit dalajlamu přidali i politické požadavky a cíle. V odpoledních hodinách se další část davu přesunula k Potále. Vedení Výboru svobody zde proklamativně odmítlo Sedmnáctibodovou dohodu s poukázáním na to, že ji sami Číňané nedodržují a Ngaphöa prohlásilo za největšího zrádce tibetského národa. Dále vyhlásilo válku Číňanům a

¹⁵⁸ CRAIG, s. 97.

¹⁵⁹ *O lhaském povstání*, Dawa Dakapa, interview #27B, 2. 1. 2014, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 9.

¹⁶⁰ DUNHAM, s. 243.

¹⁶¹ TÄNDZIN, s.126.

nezávislost Tibetu. Dalajlama se obával možných důsledků takového počínání, a tak vyslal k zástupcům Výboru jednoho ze svých úředníků v doprovodu několika vojáků tibetské armády, aby se pokusili situaci uklidnit. Namísto toho se však vojáci přidali k rebelům.¹⁶²

V následujících dnech Číňané oblehli klášter Däpung ležící na okraji Lhasy. Většina mnichů utekla do hor, odkud se někteří vydali hledat útočiště do vzdálenějších klášterů a zbývající se vraceli do Lhasy připraveni bojovat. Před Potálou se k povstalcům přidalo kolem 5000 mnichů a jejich počet stále stoupal.¹⁶³ Řady rebelů se rozšířily i o zbytek mužů tibetské armády, kteří začali mezi obyvatelstvo distribuovat zbraně. Před indickým konzulátem se konala demonstrace Asociace tibetských žen, která předala indickému, bhútánskému a nepálskému konzulovi memorandum vyzývající Číňany k odchodu ze země. Asociace měla 5000 členek a vedla ji Kündaling Künsang, která byla na konci března zatčena a podrobována thamding po celém Tibetu. Pro mnoho Tibetánů se stala hlavní hrdinkou lhaského povstání.¹⁶⁴

Číňané se snažili na poslední chvíli situaci zachránit. Z tlampačů se opakovaně ozývalo čínské prohlášení, že celá věc je pouze nedorozumění a že neměli v úmyslu dalajlamu unést. Ale povstání už v tuto dobu nabylo protičínský ráz. V ulicích rostly barikády, objevovaly se nápisy vyzývající Číňany k odchodu, tibetští sluhové odcházeli od svých komunistických pánů a povstalci vyzývali k bojkotu čínských obchodů.¹⁶⁵ V této napjaté atmosféře odeslal 12. března generál Tchan Kuan-san dva dopisy. První adresoval dalajalamovi a opakoval v něm nabídku bezpečného ukrytí v čínském štábu. Druhý vyzýval kašag, aby přesvědčil lid k odstranění barikád ze silnice vedoucí z Číny do Lhasy. K tomu ale povstalci nepřistoupili, neboť by to podle nich znamenalo snazší přísun čínských posil. Výbor svobody nicméně alespoň souhlasil, že se

¹⁶² DUNAHM, s. 245.

¹⁶³ *O lhaském povstání*, Tenzin Geshe Chonphel, interview #10B, 26. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 10.

¹⁶⁴ *O lhaském povstání*, Dolma, interview #8B, 28. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 19.

¹⁶⁵ PATTERSON, s. 168.

pokusí rozptýlit dav kolem Norbulingky, přesto však před hlavní branou zůstalo přes 10 000 lidí.¹⁶⁶ Navzdory existenci barikád začaly do čínského vojenského tábora proudit konvoje nákladních aut a městem procházely čínské průzkumné hlídky.

Dalajlama a jeho okolí uvažovali o možném útěku z hlavního města. Phala proto začal vypracovávat přesný plán cesty. Státní věštec ale zatím opakovaně radil, aby dalajlama zůstal ve Lhase, uklidňoval situaci a snažil se s Číňany jednat. Dne 16. března obdržel dalajlama další zprávu od čínského generála se stejným obsahem, jaký měly obě předchozí. K tomu byla připojena příloha od Ngaphöa. V té dalajlamu zrazoval od jakékoliv snahy tajně opustit Lhasu, neboť Číňané prý o únikovém plánu vědí. Dále ho nabádal, aby do mapy zakreslil v jaké budově se v Norbulingce nachází, aby na ni dělostřelectvo nemířilo. Doufajíc, že tím oddálí ostřelování, dalajlama na dopis neodpověděl, ovšem o to více začal uvažovat o útěku.¹⁶⁷ Následujícího dne se orákulum vyslovalo pro co nejrychlejší odchod na jih Tibetu k indické hranici. Vzápětí se ozvaly dvě detonace v těsné blízkosti paláce. Phala vyslal posla k NDOA do jižního Tibetu se vzkazem, aby očekávali významné hosty a ještě téže noci tajně opustily Norbulingky tři skupiny. První tvořila rodina dalajlamy, druhou vysocí úředníci a třetí Phala, velitel osobní stráže a dalajlama v převleku za tibetského vojáka.¹⁶⁸ Za řekou Kjičhu na dalajlamu čekala rodina a vojáci NDOA. Odtud se všichni vydali do Lhoky kontrolované povstalci. Podél celé trasy byly rozmístěné hlídky střežící bezpečnost dalajlamy. Jeho doprovod sestával z více než 250 ozbrojených bojovníků a dalších 15 mužů starajících se o koně a muly.¹⁶⁹

První zvěsti o útěku dalajlamy kolovaly mezi Tibetany už během následujících dvou dnů, ale byly velmi nejisté. Povstalci mezi tím ovládli Potálu, Džókhang, lékařskou fakultu a připravovali se na střet s Číňany. Ti začali do oken a na střechy rozmísťovat kulometry, ale zatím k žádným výraznějším

¹⁶⁶ TÄNDZIN, s. 127.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 128.

¹⁶⁸ DUNHAM, s. 253.

¹⁶⁹ *O útěku dalajlamy*, Lobsang Norbu, interview #4B, 30. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 12.

střetům nedocházelo a mezi Tibetany pomalu zavládla euforie. V noci z 19. na 20. března však začala kulometná a dělostřelecká palba na dav, který byl stále shromážděn u Norbulingky. Na to, jak to v tu dobu ve Lhasě vypadalo, vzpomíná Jampa Tashi: „*Dělostřelecké ostřelování trvalo celý den a noc. Mně se během toho podařilo ze Lhasy utéct. Cestou jsem na vlastní oči viděl mnoho mrtvých lidí a koní. Jejich těla ležela úplně všude. Norbulingka byla ostřelována, lidé a koně umírali. Tisíce lidí byly zabity a já se snažil utéct. Všechno jsem to viděl. Bylo to pouze ostřelování, nikde nebylo možné vidět jediného Číňana. Jen dělostřelecké granáty pršely z nebe a zabíjely nespočetné množství lidí.*“¹⁷⁰ Následovalo ostřelování míst držených povstalci, obytné části města a třech velkých klášterů v jeho okolí. Boje probíhaly čtyři dny. Poslední baštu rebelů, kam se snažilo ukrýt mnoho Tibetanů, představoval chrám Džókhang. Ráno 24. března na něj zamířila čínská děla. Bombardování ustalo až v odpoledních hodinách. V chrámu bylo přes 10 000 mrtvých Tibetanů.¹⁷¹ Pak přišlo na řadu prohledávání domů. Ty, kterým se nepodařilo utéct z města, Číňané podrobovali výslechům a mnoho z nich zatkli a zastřelili. Většina účastníků povstání se ale rozhodla Lhasu opustit. Část se přidala k partyzánům v horách a zbytek se vydal na jih s nelézt exil v Indii, Nepálu či Bhútánu.

Mezitím dalajlama směřoval stále na jih, ale odejít ze země zatím nezamýšlel. Jeho cílem bylo město Lhünce Dzong nacházející se vzdušnou čarou 96 km od indické hranice. Během cesty se k němu připojili dva účastníci výcviku CIA Athar a Lhotse, kteří odvysílali Američanům zprávu, že dalajlama je v pořádku v jižním Tibetu. Jednalo se o první informaci o dalajlamovi, kterou CIA obdržela.¹⁷² Athar a Lhotse měli možnost osobně mluvit s dalajlamou. Vyprávěli mu o svém pobytu na Saipanu a shozech materiálu od CIA. On jim sdělil svůj záměr dočasně se usadit v Lhünce Dzongu a ustavit tam prozatímní vládu. Ještě než však do Lhünce Dzongu dorazili, dostihli dalajlamu a jeho doprovod poslové z Lhasy a popisovali mu, co se v uplynulých dnech v hlavním

¹⁷⁰ *O lhaském povstání*, Jampa Tashi, interview #03, 25. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 6.

¹⁷¹ CRAIG, s. 107.

¹⁷² DUNHAM, s. 265.

městě událo. Dle vzpomínek dalajlamy se právě v tuto chvíli rozhodl opustit Tibet: „Přesně osmačtyřicet hodin po mém odchodu z města začali Číňané ostřelovat Norbulingku z děl a kulometry kosili bezbranný dav, dosud setrvávající na místě. Moje nejhorší obavy se tak naplnily. Uvědomil jsem si, že nelze více vyjednávat s lidmi, kteří si počínají takovým barbarským a zločinným způsobem. Teď už nám nezbývalo nic jiného, než být odtud co možná nejdál, i když do Indie to bylo ještě mnoho dnů pochodu a cestou nás čekalo nemálo vysokohorských průsmyků.“¹⁷³

Když skupina dosáhla na konci března Lhünce Dzongu, z rozhlasu se dozvěděla, že Číňané vypověděli Sedmnáctibodovou dohodu a rozpustili tibetskou vládu, místo které měl od nynějška sloužit PVTAO v čele s Ngaphöem a pančhenlamou. Dalajlama tuto vládu formálně prohlásil za nezákonnou, ustavil prozatímní vládu a odsoudil vynucenou Sedmnáctibodovou dohodu.¹⁷⁴ Bojovníci NDOA Phalovi sdělili, že čínská vojska směřují na jih k bhútánské hranici ve snaze odříznout možné únikové cesty z Tibetu, a tak uprchlíci pokračovali v cestě hned, jak to bylo možné. Ještě před tím ale Phala požádal Athara s Lhotsem, zda by přes CIA nevyjednali pro dalajlamu povolení ke vstupu do Indie. Vzhledem k urgentnosti záležitosti CIA obešla velvyslanectví v Indii a apelovala přímo na americké ministerstvo zahraničí a prezidenta, kteří kontaktovali Nehrua. Jeho souhlas byl pak opět přes Athara a Lhotseho vyřízen dalajlamovi.¹⁷⁵

Po zdolání několika průsmyků rozkládajících se ve výšce 2000–6000 metrů nad mořem se dalajlama sužován úplavicí dostal k indické hranici. Ještě před jejím překročením vzdal poctu partyzánům bojujícím za nezávislý Tibet a jejich vůdce Gönpo Tašiho, jenž se v tu dobu nacházel mezi Lhokou a Khamem, povýšil v nepřítomnosti do hodnosti Dzasak, což je nejvyšší tibetská hodnost rovnající se generálovi. Vše vyjádřil také v dopise, který poslal Gönpo Tašimu po Atharovi a Lhotsem. Jeho část cituje Gönpo Taši ve svých vzpomínkách:

¹⁷³ TÄNDZIN, s. 133.

¹⁷⁴ GOLDSTEIN, Melvyn C., *Snow Lion and the Dragon. China, Tibet and the Dalai Lama*, Berkely 1995, s. 55.

¹⁷⁵ MAREK, s. 47.

*Odbojovou skupinu Čhu-ži Gang-dug vedete s neotřesitelným odhodláním vzdorovat čínské okupační armádě a bránit svobodu Tibetu. Povyšuji Vás proto do hodnosti Dzasak. Stávající situace volá po pokračování vašeho statečného boje se stejným odhodláním a odvahou.*¹⁷⁶ Dne 31. března 1959 vstoupil dalajlama i se svým osmdesáti členným doprovodem na území Indie. Jeho ochránci však museli v Tibetu zůstat, neboť povolení ke vstupu se vztahovalo pouze na dalajlamu, jeho rodinu a nejbližší poradce, členy tibetské vlády a náboženské osobnosti.¹⁷⁷

Lhaské povstání již bylo tou dobou potlačeno. Číňané se díky své převaze v množství a především typu zbraní, možnosti rychlého přísunu posil a početní přesile s lhaskými rebely velmi rychle vypořádali. Další nevýhodu Tibetanů představovala již zmíněná zaostalost v komunikacích. Většina vojáků NDOA se v tu dobu nacházela v oblastech Lhoky a Khamu a o událostech ve Lhase dozvěděli až z vysílání rozhlasové stanice All India Radio 22. března 1959.¹⁷⁸ Informace pronikající za indické hranice byly ale také velmi chabé. Indický konzul sice posílal zprávy o dění ve Lhase, ale ty Nehru značně cenzuroval. I přesto v indických městech proběhlo několik protičínských demonstrací, které však nenalezly žádnou podporu.¹⁷⁹ Americký ministr zahraničí John Foster Dulles odeslal 23. března 1959 memorandum prezidentu Eisenhowerovi se žádostí o pomoc Tibetanům zamezit proudění Číňanů do země, zastavit palbu ve Lhase a zařídit poklidný odchod čínských jednotek Tibetu. Případně také navrhoval obrátit se Nehrua ohledně poskytnutí oficiálních leteckých shozů materiálu. Žádnou reakci však memorandum nevyvolalo.¹⁸⁰

V průběhu povstání ve Lhase zemřelo 87 000 lidí. Podmínky, které komunisté nastolili po jeho potlačení v Ü-tsangu, se rovnaly těm, které již několik let panovaly ve východním Tibetu. Číňané zahájili takzvanou politiku

¹⁷⁶ ANDRUGTSANG, s. 101.

¹⁷⁷ TÄNDZIN, s. 136.

¹⁷⁸ ANDRUGTSANG, s. 96.

¹⁷⁹ PATTERSON, s. 176.

¹⁸⁰ *Letter to Mr. Howard D. Greyber*, internetový archiv CIA, CREST: 25-Year Program Archive, číslo dokumentu CIA-RDP80R01731R000200110054-3, [cit. 2015-20-12]. Dostupné z: <http://www.foia.cia.gov/document/cia-rdp80r01731r000200110054-3>, s. 2.

modernizace, která do značné míry zaostalému Tibetu pokrok přinesla, ale zároveň výrazně omezovala lidská práva.¹⁸¹ Do Tibetu také přicházeli další Číňané. V létě 1959 se v zemi nacházelo téměř 300 000 vojáků ČLOA a zhruba stejný počet čínských civilistů, což mělo dopady na tibetskou ekonomiku. Od června 1959 navíc byla do praxe uváděna řada reforem oklešťujících soukromé vlastnictví, populační růst a možnost svobodného projevu.¹⁸² Agresivní čínská politika, útěk dalajlamy a strach z postihů za lhaské povstání tak iniciovalo hromadné odchody do exilu. V průběhu roku 1959 tak z Tibetu uprchlo 60–90 000 Tibetanů.¹⁸³

4.2 Athar a Lhotse

V noci z 20. na 21. října 1957 byli u řeky Tsangpo na jih od Lhasy vysazeni Athar a Lhotse. Po bezproblémovém přistání se odstrojili z padáků, oblékli si tradiční tibetské oblečení a každý se vyzbrojil jednou pistolí a ručním granátem. Vyjma jedné radiostanice ostatní vybavení zahrnující například náhradní krystaly a baterie, zbraně a mapy zakopali do země. Druhý den ráno zamířili do nejbližší vsi. Vzhledem k tomu, že se nacházeli nedaleko kláštera Samjä, jenž byl významným místem, zdejší obyvatelé je měli za obyčejné poutníky, kteří tudy často procházeli, takže dva cizinci nepůsobili nijak podezřele. Dali se s místními do řeči a dozvěděli se, že někteří z nich slyšeli v noci letadlo, které však považovali za čínské, a jeden muž viděl snášet se ke zemi dva padáky. S odvysíláním první zprávy o úspěšném výsadku se proto pro jistotu rozhodli dva dny počkat.¹⁸⁴ Na místě si ještě koupili koně a vydali se směrem ke klášteru. Cestou potkali skupinu Khampů, mezi kterými byli i dva jejich přátelé. Ti jim sdělili, jak se v uplynulých měsících odboj rozšířil, že nyní povstalci ovládají Lhoku a značná území ve středním Tibetu táhnoucí se až k indické hranici. Tyto

¹⁸¹ MAGNUSSON, Jan, *Tibetan Refugees As Objects of Development, Indian Development Philosophy and Refugee Resistance in the Establishment of Lukzung Samdrupling, the First Tibetan Refugee Settlement In India*. In: Himalaya. The Journal of the Association for Nepal and Himalayan Studies 30, 1, Saint Paul 2001, s. 118.

¹⁸² FOSCO, Mariani, *Secret Tibet*, New York 2005, s. 356.

¹⁸³ HAO, Yan, *Tibetan Population in China. Myths and Facts Re-examined*. In: Asian Enticity 1, 1, Beijing 2000, s. 24.

¹⁸⁴ CONBOY, Kenneth, MORRISON, James, *The CIA's Secret War in Tibet*, Kansas 2002, s. 36.

informace pak Athar a Lhotse předali CIA, před tím však ještě požádali své přátele, zda by o jejich příchodu nezpravili Gönpo Tašiho a Atharova bratra žijícího ve Lhase. Z nedaleké posvátné hory Čimphu pak navázali první rádiové spojení se CIA.¹⁸⁵

Na začátku ledna 1958 se oba agenti dostali k hlavnímu městu. Tam se k nim připojil Atharův bratr a po pár dnech i Gönpo Taši. Tomu pak vyprávěli o výcviku a vyložili mu svůj úkol sejít se s Phalou za účelem zprostředkování setkání s dalajlamou. Gönpo Taši slíbil, že schůzku z Phalou zařídí, ale kvůli čínském dohledu to bude nějakou dobu trvat a poradil jim, aby do té doby pobývali poblíž Lhasy. Usadili se ve vesnici Ponpo necelých 30 km od hlavního města a zatím sbírali údaje o čínských jednotkách a vojenském letišti Dmanžung.¹⁸⁶ V únoru 1958 se Athar a Lhotse v převleku za mnichy sešli v Norbulingce s Phalou. Na nabídku přímého kontaktu s USA a poskytnutí oficiální pomoci však Phala odpověděl velmi vyhýbavě a ani na žádost audience u dalajlamy se netvářil příliš přívětivě, ale zatím nic přímo nezamítl. Přesto se slyšení ve Lhase nedočkali.¹⁸⁷ Na konci března 1958 se setkali s Phalou ještě jednou, avšak rozhovor byl ještě méně přívětivý než ten předchozí. Americkou pomoc odmítl, neboť kurz tibetské politiky se nesl ve znamení snahy s Číňany vycházet. Athar a Lhotse došli k závěru, že zůstat déle ve Lhase už nemá smysl a odcestovali na jih, aby se přidali ke Gönpo Tašimu a Čhu-ži Gang-dug.¹⁸⁸ Během bojů po boku povstalců informovali CIA o vysokých počtech rebelů, o jejich úspěších a žádali o shozy zbraní a munice, avšak zprvu udali velmi nepřesnou polohou místa, kde by k nim mělo dojít a dodávka materiálu by tak byla značně problematická. Při dalším spojení už dvojice dodala přesnější údaje. Během spojení jim také CIA sdělila, že je nutné, aby se Athar dostavil na schůzku v Indii s vedoucím Tibetského programu.¹⁸⁹

Athar si od partyzánů půjčil koně a přes sikkimskou hranici dojel do

¹⁸⁵ MAREK, s. 39.

¹⁸⁶ CONBOY, MORRISON, s. 39.

¹⁸⁷ DUNHAM, s. 213.

¹⁸⁸ MAREK, s. 41.

¹⁸⁹ DUNHAM, s. 218.

Dardžilingu, kde se k němu připojil Gjallo Döndub a Lhamo Tsering. Odtud se už automobilem vydali do Kalkaty, kde se s nimi sešel Irving „Frank“ Holober, v tu dobu již přední agent CIA v Indii. Vedení Tibetského programu CIA chtělo vědět, zda je rozsah povstání v jižním Tibetu opravdu takový, jak jej Athar a Lhotse popisovali ve svých zprávách. Dále na Athara apelovalo, aby se velké odbojové skupiny tvořené stovkami mužů rozdrobily na menší. Frank Holober také doporučoval tyto malé jednotky dobře organizovat, aby se v případě nutnosti mohly v co nejkratším čase spojit. Athar ho ale upozorňoval, že Khampové jsou zvyklí bojovat ve velkých uskupeních a jen těžko se mu podaří je přesvědčit, aby svou taktiku změnil. Nakonec padlo rozhodnutí, že stávající podpora partyzánům bude i nadále pokračovat a CIA se ujme výcviku další skupiny. Po ukončení rozhovoru se Athar s falešnými bhútánskými doklady vypravil přes Bhútán zpět do Tibetu.¹⁹⁰

Mezitím Lhotse obstarával letecké shozy. V listopadu 1958 se k rebelům sneslo několik padáků s materiálem. Mezi zelenými padáky se nacházel i jeden žlutý určený dvojici agentů, neboť obsahoval radiostanici, operační materiál a 300 000 rupií na výdaje spojené s předáváním zpráv mezi jednotlivými skupinami. Ovšem mezi ostatními povstalci se kvůli barvě padáku objevila fáma, že v zavazadle, které s sebou nese, jsou zlaté cihly, o které se s nimi Athar a Lhotse nechtějí rozdělit, což zapříčinilo menší roztržku. Vše se podařilo vysvětlit, ale agenti požádali, aby se v dalších zásilkách používali padáky stejné barvy.¹⁹¹

V následujících shozech, které probíhaly u kláštera Samjä, kde proběhl výsadek, byly především dodávky zbraní. Balíky zahrnovaly například minomety, pušky, pancéřové pěsti, granáty, lehké kulomety a bezzákluzné pušky. Athar a Lhotse měli zbraně zajistit a dále distribuovat mezi povstalce, kteří si k nim v případě potřeby pro ně chodili. Od nich agenti získávali víceméně aktuální zprávy o probíhající odboji, které dále vysílali Američanům.¹⁹² Vůdci

¹⁹⁰ MAREK, s. 43.

¹⁹¹ CONBOY, MORRISON, s. 45.

¹⁹² DUNHAM, s. 228.

povstaleckých jednotek vyprávěli o četných úspěších NDOA. Ovšem navzdory tomu, že se rebelům v jednotlivých bitvách dařilo pobít až několik stovek Číňanů s minimálními ztrátami na vlastní straně, začínala se výrazněji projevovat převaha ČLOA. Povstalci vyčerpaní bojem byli stále méně schopni čelit nově příchozím jednotkám, které do Tibetu proudily po každé čínské porážce. I přes dodávky zbraní a munice od CIA se vojáci NDOA neustále potýkali s jejich nedostatkem, zatímco Číňané s pokračující výstavbou infrastruktury mohli nasazovat proti ozbrojenému odporu těžší techniku a podnikat letecké útoky. Državy NDOA se tak na konci roku 1958 a v průběhu prvních měsíců 1959 postupně zmenšovaly.

Mezi jednotlivými shozy se Athar a Lhotse snažili zjišťovat co nejvíc informací. CIA zajímalo, jaká je situace ve Lhase a především, co dělá dalajlama. Přesto ještě na začátku roku 1959 u Američanů panovalo přesvědčení, že k otevřené vzpouře v Tibetu v dohledné době nedojde.¹⁹³ A tak když propuklo lhaské povstání, pobývali Athar a Lhotse v jižním Tibetu a CIA neměla žádné aktuální informace. Jediné, co Američané věděli bylo, že Phala už dříve vypracoval plány na útěk a je tedy možné, že dalajlama Lhasu opustí. Proto Athar a Lhotse obdrželi pokyn, aby se vydali dalajlamu hledat. S jeho skupinou se shledali 25. března 1959. Nejprve mluvili s Phalou o dodávkách zbraní a chystaném výcviku dalších Tibetanů. Druhý den se setkali s dalajlamou. Na Phalovo přání pak 29. března odvysílali CIA prosbu o zprostředkování indického povolení ke vstupu do země. Indické hranice dosáhli 31. března. Rebelové do Indie vkročit nesměli, protože povolení se na ně nevztahovalo, ovšem většina o to ani nestála, neboť chtěli pokračovat v boji proti Číňanům. Před tím, než dalajlama opustil Tibet mu Athar a Lhotse ještě darovali 200 000 indických rupií, protože s sebou měl pouze tibetské peníze. Pak odeslali CIA zprávu, že dalajlama v pořádku vstoupil do Indie, požádali o zbraně pro 30 000 vojáků a následně se s dopisem od dalajlamy obsahujícím povýšení Gönpo Tašiho do hodnosti generála a ostatními povstalci vrátili do tibetského vnitrozemí.¹⁹⁴

¹⁹³ Tamtéž, s. 236.

¹⁹⁴ MAREK, s. 50.

S Gönpo Tašim a jeho muži se dvojice agentů setkala ještě před dosažením Lhünce Dzong. Čínské jednotky na povstalce tlačily ze dvou stran, rebelové zaznamenávali časté porážky a zásoby potravin se tenčily. Ve svých řadách měli mnoho nemocných a raněných a celková morálka mužstva poklesla na velmi nízkou úroveň. Po obdržení dalšího dopisu od dalajlamy, ve kterém se psalo, že klást další odpor by v tuto chvíli přineslo více škody než užitku, se Gönpo Taši rozhodl dojít s partyzány k indické hranici a pokusit se ji překročit. Athar a Lhotse následně odvolali již připravený shoz materiálu s tím, že už je na něj pozdě.¹⁹⁵ Indická pohraniční stráž je však odmítla do Indie pustit. Gönpo Taši se tedy chtěl ještě jednou pokusit o svedení bitvy s Číňany, a to i přes riziko úplné porážky. Většina rebelů ale odmítla a nakonec i Gönpo Taši souhlasil s odchodem do exilu, k čemuž dle jeho vzpomínek značně přispěla slova, která mu řekl jeden ze členů vedení NDOA: „*Uvědomujete si, že zůstat tady znamená vystavovat se nebezpečí. Pokud se Vám něco stane, Národně dobrovolnická obranná armáda a její boje budou zapomenuty a nebude nikdo, kdo by po vás převzal onu pomyslnou pochodeň hnutí za svobodu. Měli bychom tedy zachránit sami sebe a nasbírat síly na další boje. V této chvíli je nejlepší opustit zemi a odejít do Indie.*“¹⁹⁶ Dne 29. dubna 1959 po obdarování indických vojáků a splnění podmínky odzbrojení vstoupila skupina několika tisíc partyzánů, Gönpo Taši, Athar a Lhotse na indické území.¹⁹⁷ Ani v Indii nechtěli Athar a Lhotse vzdát boj proti Číňanům a spolupracovali s dalšími Khampy. Snažili se například vymyslet plán na zavraždění Ngaphöa, jenž nyní stál v čele správy Tibetu, ze kterého však nakonec sešlo. Na konci srpna 1959 obdrželi pozvání na schůzku do Kalimpongu. McCarthy, který v tuto dobu již stál v čele Tibetského programu, jim sdělil, že je s jejich prací spokojen a nabídl jim, aby odletěli do USA, kde by pomáhali školit nově rekrutované Tibetany. Oba Khampové s nadšením souhlasili a posléze začali působit jako instruktoři ve výcvikovém táboře v Camp Hale.¹⁹⁸

¹⁹⁵ DUNHAM, s.283.

¹⁹⁶ ANDRUGTSANG, s. 104.

¹⁹⁷ CONBOJ, MORRISON, s. 55.

¹⁹⁸ DUNHAM, s. 292.

4.3 Wangdu, Cchewang, Döndub a Deše

O úplňkové noci v listopadu 1959 seskočili poblíž Lithangu ve východním Tibetu Wangdü, Chcewang a Döndub. Deše zůstal v letadle a McCarthy následně rozhodl, že se k ostatním připojí pozemní cestou. Trojice parašutistů bez problémů přistála na zalesněném kopci. Věděli, že kolem jsou tisíce Číňanů, a tak stejně jako Athar a Lhotse nepotřebný materiál okamžitě zakopali do země. Za zvuku nedaleké střelby pak vyrazili na vrcholek nejbližší hory, kde přenocovali.¹⁹⁹ Druhého dne ráno se zorientovali a zjistili, že od původně určeného místa jsou vzdáleni přibližně deset kilometrů. Již převlečení do tibetských oděvů k němu zamířili. Cestou potkali pastevence s pěti poníky, kterého se jim podařilo přesvědčit, aby je zavedl k nejbližším povstalcům. Partyzánského tábora dosáhli po setmění. Nacházelo se zde kolem 500 rebelů, kteří chtěli vyhnat Číňany z oblasti Lithangu. Mile je překvapilo, že jejich vůdcem byl Wangdüho starší bratr. Společně s nimi se pak agenti vrátili zpět na zalesněný vrch, kde předešlé noci přistáli, a vykopali schovanou radiostanici, zbraně a další materiál.²⁰⁰

Nejlepším radistou ze skupiny, která měla být vysazena v Khamu, byl Deše. Naopak Wangdü s radiostanicí neuměl prakticky vůbec a Cchewang a Döndub v tom také nebyli příliš zdatní. Dva dny po seskoku se pokoušeli s CIA spojit, ovšem neúspěšně. Nicméně začali po boku ostatních povstalců bojovat proti Číňanům. Wangdü se snažil dát rebelům alespoň základní výcvik po vzoru CIA. První zprávu se podařilo Cchewangovi odvyšlat až těsně před Vánoci a sděloval v ní, že nejsou v zajetí avšichni tři jsou v pořádku. Do konce prosince 1957 se jim povedlo se CIA navázat ještě další kontakt. Informovali je o počtu 5 000–10 000 partyzánů, kteří v jejich okolí působí, a žádali o zásilku zbraní, avšak zapoměli dodat souřadnice místa, kde má být materiál shozen. Pak se agenti opět na dlouho odmlčeli, neboť pár dní před začátkem roku 1958 přepadli Číňané několik povstalců a Cchewanga zabili. Krátce na to zastřelili také

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 211.

²⁰⁰ CONBOY, MORRISON, s. 38.

Dönduba. Naživu zůstal pouze Wangdü s malou skupinou rebelů.²⁰¹ I přes své mizivé radistické schopnosti se dál pokoušel spojit s CIA. Nakonec uspěl a znovu požádal o dodávku zbraní. Ovšem stejně jako v předchozím případě neřekl, kde má shoz proběhnout. McCarthy se na souřadnice ještě několikrát tázal, ale z druhé strany se už nikdo neozýval. To bylo naposledy, co o sobě dala Wangdüova družina vědět. CIA je následně prohlásila za nezvěstné.²⁰²

Mezitím se Deše vybavený vlastní radiostanicí dopravil z Východního Pákistánu do Darjeelingu, kde se setkal s Gjallo Döndubem. Od něho dostal dopis, který měl přečíst tibetským povstalcům. Gjallo v něm psal o svých sympatiích k nim a že se jim brzy dostane podpory.²⁰³ Přes Sikkim se Deše dostal do Tibetu a na konci roku 1957 ohlásil CIA, že je v pořádku a míří a do Lithangu za Wangdüem, Cchewangem a Döndubem. Pak se ale taktéž odmlčel. Od Wangdüa se McCarthy později dozvěděl, že Číňané Dešeho zastřelili necelý den cesty od partyzánského tábora.²⁰⁴

Odbojová skupina vedena Wangdüem se ještě několik týdnů pokoušela bojovat proti ČLOA, ale věděli, že své pozice dlouho neudrží. Po nově dodělané silnici sem Číňané přisunuli další jednotky o síle 150 000 mužů. Po stále častějších porážkách se tak partyzáni rozhodli opustit Lithang a snažit se probít do centrálního Tibetu.²⁰⁵ Do Ů-tsangu se Wangdü dostal pouze s hrstkou mužů a připojil se k bojovníkům NDOA. Tam se znovu shledal i s Atharem a Lhotsem. S jejich pomocí sdělil CIA, že zůstal ze druhé parašutistické už zůstal skupiny pouze on a vyjádřil své zklamání nad tím, že mu neposkytli požadované zbraně. Nakonec jako většina rebelů na konci dubna 1959 překročil tibetsko-indickou hranici.²⁰⁶

Stejně jako Athar a Lhotse se Wangdü v srpnu 1959 sešel v Kalimpongu s McCarthym. Detailně mu popsal, co se přihodilo jemu a ostatním členům

²⁰¹ MAREK, s. 55.

²⁰² DUNHAM, s. 292.

²⁰³ CONBOY, MORRISON, s. 41.

²⁰⁴ DUNHAM, s. 292.

²⁰⁵ CONBOY, MORRISON, s. 41.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 46.

výsadkové skupiny a jakým způsobem přišli o život. Od McCarthyho dostal také stejnou nabídku jako Athar a Lhotse. Na rozdíl od nich však práci instruktora ve výcvikovém táboře v Camp Hale odmítl, neboť CIA stále vyčítal, že od nich neobdržel dotazované shozy a neuznával své pochybení v tom, že neudal nutných souřadnic. S bojem proti Číňanům skončit nehodlal, ale chtěl jej provádět po boku raději Gönpo Tašiho a jeho mužů, neboť v tom viděl větší smysl, a zatím zůstal v Indii, kde se začínalo uvažovat o novém centru tibetského odboje a postupně se formovaly guerillové oddíly, které se později přesunuly do Nepálu.²⁰⁷

²⁰⁷ DUNHAM, s. 292.

5 VÝCVIKOVÉ TÁBORY VE VIRGINII A COLORADU

V průběhu roku 1958 došlo k odvolání z funkce vedoucího Tibetského programu Franka „Irvinga“ Holobera. Na jeho místo nastoupil Roger E. McCarthy, který v předchozím roce řídil výcvik prvních Tibetanů na Saipanu. Stejně jako Holober působil v CIA jako jeden ze specialistů na čínskou otázku, ale na rozdíl od něho už měl za sebou zkušenosti i s Tibetany.²⁰⁸ Vedoucí divize CIA pro Dálný východ Desmond Fitzgerald ho pověřil, aby vypracoval podrobnou zprávu, na jejímž základě by se pak určil následný postup. McCarthy doporučil zaujmout jednoznačné stanovisko k tibetské otázce, tedy buď Tibetský program úplně zastavit, nebo se začít plně angažovat. V případě, že by se CIA rozhodla Tibetany i nadále podporovat, zamýšlel pro ně zřídit tréninkové středisko přímo v USA, kde by je Američané dlouhodobě a intenzivně školili v bojových a špionážních technikách. Vedení CIA plán odsouhlasilo a ještě téhož roku se 15 mužů vybraných Gjallo Döndubem vydalo do Virginie do prozatímně zřízeného výcvikového tábora Camp Perry, který měl zajistit kontinuitu tréninku, do té doby, než bude vytvořena stálá základna plně vyhovující potřebám Tibetského programu.²⁰⁹

McCarthy na vedení CIA apeloval, aby vybralo také místo, které by co nejlépe simulovalo tibetské podmínky, neboť jak sám viděl, výcvik v tropickém podnebí na Saipanu byl pro Tibetany velmi náročný. Navíc chtěl, aby školení probíhala v podobné krajině, ve které budou agenti později vysazeni. Jako nejvíce vyhovující těmto požadavkům shledal bývalou vojenskou základnu Camp Hale v Coloradu. Nacházela se v pásmu Skalistých hor nedaleko městečka Leadville a ležela ve výšce 3162 metrů nad mořem. Na konci 19. století, v době stříbrné horečky, čítalo Leadville přibližně na 40 000 obyvatel, ale na konci 50. let zde žilo necelých 4000 lidí, což naprosto vyhovovalo potřebám CIA.²¹⁰ Na přelomu roku 1958 a 1959 ve výcvikovém táboře Camp Hale u Orlí řeky běžely práce na obnově a výstavbě budov, které měly sloužit jako ubytovny, kuchyně,

²⁰⁸ CONBOY, MORRISON, s. 37.

²⁰⁹ DUNHAM, s. 277.

²¹⁰ CONBOY, MORRISON, s. 47.

učebny. Předpokládalo se, že zvýšení pohybu na nepoužívané základně se neobejde bez povšimnutí místních obyvatel a bylo tedy nutné zajistit důvěryhodné krytí. A tak americká vláda veřejnosti oznámila, že zde bude probíhat atomový výzkum.²¹¹

Na začátku roku 1959 začali do Camp Hale proudit první Tibetané. Pokus vybrat prostředí, které by co nejvíce připomínalo tibetskou krajinu, se zdařil. Thinley Paljor Shasok popsal své pocity, které měl po příjezdu do Camp Hale takto: „Přišel jsem do Camp Hale v zimě. Základna se nacházela vysoko v horách v nádherném údolí. Rostlo tam spousta stromů, byla to hodně zalesněná oblast. Všude ležel sníh a vypadalo to opravdu překrásně. Mnoho nově příchozích si myslelo, že jsou zpět v Tibetu. Divili se a říkali: 'Museli nás nějak dopravit zase do Tibetu.' Tábor se rozkládal asi 3000 metrů nad mořem a vskutku to tam vypadalo jako v Tibetu.“²¹² Když dorazili do tábora, čekaly Tibetany podrobné zdravotní prohlídky, které zpravidla trvaly čtyři až pět dní. Ti, co jimi neprošli, se museli vrátit zpět do Indie či do Tibetu. Ostatní dostali krycí jména, částečně i proto, že američtí instruktoři měli problém si tibetská jména zapamatovat a vyslovit, a byli rozděleni do malých skupin, ve kterých absolvovali jednotlivá školení.²¹³

Výcvik probíhal v několika směrech. Stejně jako na Saipanu Tibetané trénovali boj beze zbraně i s různými typy zbraní, které se museli naučit také rozložit a složit i poslepu. Cvičili se v denní i noční střelbě, učili se taktice guerillové války, která obsahovala návody na to, jak klást pasti, pracovat s radiostanicí, správně šifrovat zprávy či provádět demolice komunikací. Dále jim Američané vysvětlovali metody, které měli následně použít při výcviku dalších povstalců v Tibetu, nebo jak vyrábět výbušniny. Mezi oblíbenou zábavu Tibetanů patřilo vyhazování věcí do povětří. Divize technických služeb CIA pro jejich potřebu vynalezla takové rakety, které si byli schopni vyrobit sami. S ní zažili příhodu, kterou Roger E. McCarthy popsal Mikelovi Dunhamovi

²¹¹ DUNHAM, s. 277.

²¹² O výcviku v Coloradu, Thinley Paljor Shasok, s. 20.

²¹³ Tamtéž, s. 21.

následovně: „S jednoduchou trubkou vyrobenou ze dřeva nebo kovu a dlouhou asi metr padesát bylo možno vyrobit 'raketu', která sestávala z podomácku vyrobeného napalmu, buď s výbušnou, nebo zápalnou hlavicí, a byla poháněná střelným prachem, a tuto raketu bylo možné na určitou vzdálenost odpálit. Raketa byla daleko úspěšnější jako plošná než jako přesná zbraň, ale sloužila i jako zbraň psychologická, zejména v noci. Tibeťané ji milovali. Jednou večer se poslední raketa vznesla nad střelnici, ale zatočila výrazně doprava a zmizela za vzdáleným kopcem. Slabá světla, která svítila v molybdenovém dole východně od Leadville, najednou zhasla. Tibeťané propukli v jásot.“²¹⁴ Škody, které v dole vznikly ale stály CIA přes 25 000 dolarů. Nicméně v očích veřejnosti to alespoň podpořilo krytí Camp Hale jakožto střediska pro atomový výzkum.²¹⁵

Tibeťané si svým pozitivním přístupem, veselými povahami a smyslem pro humor Američany velmi rychle získali. Spolupráce tak probíhala na značně přátelské bázi. V táboře se dokonce společně slavily jak americké, tak tibetské svátky.²¹⁶ Na druhou stranu však trénink provázelo mnoho problémů způsobených odlišnostmi kultur. Jeden z hlavních představovala jazyková bariéra. Z agentů CIA se tibetsky domluvil pouze jeden, tudíž veškerá komunikace probíhala výhradně prostřednictvím tibetských tlumočnicků. To samozřejmě výcvik značně znesnadňovalo a především zpomalovalo. Dalším faktorem ovlivňujícím průběh školení se stala nedostatečná informovanost Američanů o Tibetu. Většina poznatků, které měli, pocházela od Britů z 19. století.²¹⁷ Ty byly nejen velmi nepřesné, ale zejména zastaralé a týkaly se především U-tsangu a Lhasy. O východním Tibetu, tamní krajině, obyvatelích, jejich zvycích a povahách tak agenti CIA nevěděli téměř nic, což se vzhledem k tomu, že většina absolventů výcviku pocházela z Khamu, ukázalo jako velmi nepraktické. Tibetští překladatelé se sice snažili při každé příležitosti agentům vysvětlit určitá specifika tibetské kultury, přesto však docházelo k mnoha nedorozuměním, která měla v některých případech i fatální následky. Jednou z rozdílů bylo

²¹⁴ DUNHAM, s. 279.

²¹⁵ Tamtéž, s. 280.

²¹⁶ Tamtéž, s. 280.

²¹⁷ MCGRANAHAN, s. 114.

udělování hodností. Američané zásadně povyšovali jednotlivce na základně zásluh, ovšem u Tibetanů to tradičně určovalo jejich společenské postavení. Když byl člověk obyčejného původu povýšen nad někoho s vyšším statusem, objevovaly se potíže s autoritou. Nejen, že Tibetan na vrchní pozici společenského žebříčku zpravidla takového nadřízeného neposlouchal. Ovšem i pro Tibetana s vyšší hodností téměř nepřipadalo v úvahu velet někomu, na koho nahlížel celý svůj život jako na nadřazeného a koho měl i kvůli jeho původu v úctě.

Američané také zpočátku nerespektovali přirozenou loajalitu Tibetanů vůči území, ve kterém vyrůstali a považovali jej proto za své. Jednotky skládali tak, aby v nich byli namíchaní muži z různých částí Tibetu. Po výsadbku se však projevovalo nejen, že k cizímu kraji neměli citovou vazbu, nevyznali se v terénu, nevěděli, kde se nachází povstalecké tábory, ale měli i problém se mezi místní partyzány začlenit, neboť ti se zdráhali cizincům věřit. Většina těchto operací tak končila buď zajetím, nebo zabitím. Po několika takových zkušenostech začali agenti CIA vytvářet parašutistické oddíly na základě územní příslušnosti.²¹⁸ Velmi podstatnou komplikaci, která ovlivňovala úspěšnost akcí, představovala špatná informovanost o aktuálním dění v Tibetu. Nikdo v CIA a ani z nově příchozích Tibetanů přesně nevěděl, kde v Tibetu ještě odboj přetrvává a kde ho Číňané již rozdrtili, případně kde se nachází jaké množství jednotek ČLOA. Většina výsadek tak probíhala víceméně na slepo do míst, ve kterých doufali, že je ozbrojený odpor stále aktivní.

Na podzim 1959 CIA takto vysadila prvních 18 absolventů výcviku u kláštera Palbar asi týden jízdy severovýchodně od Lhasy. Po úspěšném seskoku Tibetané podali zprávu CIA, že jsou v pořádku a že se jim podařilo zjistit, že se zde nachází partyzánská skupina vedena jedním veteránem lhaského povstání a představeným kláštera Palbar.²¹⁹ Partyzánský tábor čítal přibližně 35 000 lidí, ovšem jednalo se o celé rodiny, které s sebou měly i dobytek a nejdůležitější majetek, který se jim při odchodu z domu povedlo pobrat. Agenti CIA

²¹⁸ Tamtéž, s. 115.

²¹⁹ DUNHAM, s. 294.

zprostředkovali čtyři shozy zbraní a snažili se dát rebelům alespoň základní školení v technikách guerillové války.²²⁰ Po jeho dokončení se měli rozdělit do menších skupinek, které by byly mobilnější, nenápadnější a pro tento typ boje vhodnější. Několik měsíců se jim dařilo přepadat méně početné jednotky ČLOA, vyhodit do vzduchu 15–20 mostů a provádět různé záškodnické operace. Ovšem kvůli neustálým střetům s Číňany se výcvik stále zpomaloval a množství čínských vojáků v kraji navíc rychle narůstalo.²²¹ Poslední shoz zbraní proběhl 6. ledna 1960. Po něm se povstalci rozhodli přesunout se na jihozápad do Nagčukhy. Avšak ještě před tím, než se dali na pochod, je Číňané zaměřili. Nejprve se objevilo letadlo, které shodilo náklad letáků vyzývající rebely, aby se vzdali a neposlouchali americké imperialisty. Následně 11. ledna 1960 přilétla čtyři čínská letadla a začala bombardovat klášter Palbar. O tři dny později vojáci ČLOA partyzány obklíčili. Agenti odeslali CIA zprávu, ve které žádali o leteckou pomoc, ta však byla zamítnuta. Nad povstaleckým táborem začaly třikrát denně přelétat skupiny pěti letadel, přičemž každé neslo 15–20 bomb.²²² Tibetští bojovníci na náhorní plošině neměli možnost úniku ani úkrytu a nálety si vyžádaly tisíce obětí. Z čínského obležení se dostalo jen několik set lidí, kteří byli ovšem dále pronásledováni. Ve snaze zničit odbojové hnutí v okolí Palbaru přistoupili Číňané také k vypalování lesů. Z 18 parašutistů vycvičených v Camp Hale přežilo jen pět. Těm se po šesti týdnech podařilo překročit indickou hranici a dostat se tak do bezpečí.²²³

Podobný osud čekal tibetské parašutisty v Amdu v Nira Cogo. Zde se nacházelo přibližně 4000 povstalců, ke kterým bylo 15. ledna 1960 vysazeno sedm agentů, kteří zde začali s výcvikem. Stejně jako v Palbaru se však partyzáni nestihli rozdělit do menších a hůře vysledovatelných skupin. Na konci února 1960 proti nim ČLOA zahájila pozemní i letecký útok. Ti, co přežili se přesunuli na západ, kde doufali, že bude nižší koncentrace čínských vojáků.²²⁴ Ovšem i zde

²²⁰ MAREK, s. 60.

²²¹ DUNHAM, s. 295.

²²² Tamtéž, s. 296.

²²³ MAREK, s. 61.

²²⁴ DUNHAM, s. 297.

je Číňané zanedlouho obklíčili. Agenti žádali CIA o pomoc a dodávku zbraní, ale k plánovanému shozu materiálu nakonec z rozhodnutí amerického prezidenta Eisenhowera nedošlo. Z devíti frekventantů výcviku přežil jediný, který strávil 18 let v čínském zajetí.²²⁵

Přerušení podpory tibetského odboje bylo důsledkem sestřelení amerického špionážního letounu U-2 dne 1. května 1960 u Sverdlovsku nad územím Sovětského svazu.²²⁶ Po tomto incidentu následovalo nejen zrušení plánové schůzky Eisenhowera s Chruščovem v Paříži a celkové zmrazení americko-sovětských vztahů, ale také zastavení veškerých letů přes státy východního bloku. Ačkoliv Washington žádost CIA o výjimku pro Tibetský program zamítl, výcvik v Camp Hale pokračoval dál a do budoucna se počítalo s dalšími výsady.²²⁷ Vzhledem k blížícím se prezidentským volbám byl ale Eisenhower svými kolegy i nadále zrazován od obnovení tajných leteckých operací, aby tím Republikánskou stranu nepoškodil. A tak neproběhly ani plánované podzimní výsady. To mělo negativní dopady na tibetskou morálku, neboť v Camp Hale museli zůstat již vycvičení muži, kteří přestože chtěli, nemohli se zapojit do boje. Povolení k opětovnému zahájení leteckých výsadek Tibetánů dal až nový prezident John Fitzgerald Kennedy v únoru 1961. První operace tak proběhly na jaro téhož roku.²²⁸

Na konci března 1961 Američané přepravili skupinu sedmi tibetských agentů z USA do Thajska, odkud je na začátku dubna téhož roku vysadili do Tibetu. Jeden z parašutistů byl synem vůdce povstalců v Markhamu ve východní části země. K nim se měli absolventi výcviku po seskoku přidat. Výsadek však proběhl několik dní pochodu od původně určeného místa a kromě toho si jeden z Tibetánů při dopadu vykloubil rameno. V okolí Markhamu se nacházelo velké množství čínských vojáků, a tak mohli agenti pochodovat pouze v noci, což je značně zpomalilo. Když konečně dosáhli povstaleckého tábora,

²²⁵ MAREK, s. 61.

²²⁶ BABAYEVA, s. 25.

²²⁷ DUNHAM, s. 305.

²²⁸ Tamtéž, s. 307.

zjistili, že zmíněný otec agenta, který dříve rebely vedl, byl před nedávnem zabit.²²⁹ Z původní odbojové skupiny zůstalo na živu pouze 60 mužů, kteří už v boji proti Číňanům dál pokračovat nechtěli a naopak si přáli dostat se bezpečně do Indie. Parašutisté o tom spravili CIA a čekali na pokyny. Když se nedočkali žádné odpovědi, rozhodli se jít s rebely k indické hranici.²³⁰ Ještě než stihli odejít, někdo z místních obyvatel je prozradil Číňanům, kteří proti nim zorganizovali trestné výpravy. Následovalo devět přestřelek, během kterých dva agenti zemřeli. Ti, co vyvázli, se stáhli do nedalekého lesa. Po pěti dnech Číňané les zapálili a partyzáni tak ve snaze se zachránit, padli do čínské léčky. Dva z parašutistů stihli rozkousnout kyanidové kapsle, ostatní byli zajati. Na svobodu se dostali až roku 1978.

Po zkušenosti z markhamské operace a také s přihlédnutím k tomu, že do dubna 1961 došlo k vysazení 49 agentů (někteří dvakrát), ale přežilo jich pouze 12, CIA dospěla k závěru, že je nezbytné pozměnit taktiku. Rozhodla, že napříště už budou do Tibetu posílat agenty pouze pozemní cestou ze sousedních zemí.²³¹ Část tibetských absolventů výcviku byla po návratu do Asie odvelena do nepálského království Mustang, kde se od roku 1960 začalo formovat nové centrum tibetského odboje. Zde pak, stejně jako tomu bylo při výsadcích v Tibetu, školili rebely v taktikách guerillové války a zajišťovali shozy zbraní, materiálu a potravin.²³²

Z výcvikového tábora v Camp Hale Američané převáželi Tibetany v nákladních autech k městu Colorado Springs, nedaleko něhož se nacházelo letiště Patterson Airfield, odkud je letecky dopravovali do Asie. Na začátku prosince 1961 u této základny v brzkých ranních hodinách havaroval autobus vezoucí dělníky do práce. Okamžitě je obklíčili těžkooděnci a zamkli je do dvou hangárů. Ještě před tím však měli civilisté možnost vidět skupinu Tibetanů nastupujících do letadla.²³³ Ačkoliv vedení CIA na ně naléhalo, aby o tom, co

²²⁹ *O výcviku v Coloradu*, Thinley Paljor Shasok, s. 26.

²³⁰ MAREK, s. 63.

²³¹ Tamtéž, s. 64.

²³² *O výcviku v Coloradu*, Thinley Paljor Shasok, s. 24.

²³³ MCGRANAHAN, s. 102.

viděli, pomlčeli, druhý den ráno hlásil místní rozhlas, že na Patterson Airfield bylo spatřeno 45 orientálců v bojových uniformách, jak nasedají do letounu. Odpoledne o tom na titulní straně informoval i místní deník Colorado Springs Gazzete Telegraph. Tato zpráva zaujala i jednoho z novináře New York Times, který ihned telefonoval do Pentagonu. Zde mu k jeho překvapení detailně vyličili, co se v Colorado Springs odehrálo, ovšem na závěr hovoru byl s důvěrou požádán, jestli by si to, vzhledem k otázce národní bezpečnosti, mohl nechat pro sebe. Tento riskantní počín vyšel a za nedlouho se na celou věc téměř zapomnělo.²³⁴

V roce 1961 se americkým velvyslancem v Indii stal John Kenneth Galbraith. Trnem v oku mu byla většina tajných operací, které započala Republikánská strana a navíc k Tibetánům choval značné antipatie. V tomto směru také působil na prezidenta Kennedyho, jenž tak na konci roku 1961 oznámil CIA, že pomoc tibetskému odboji smí pokračovat pouze za podmínky, že k tomu dá svolení indická vláda.²³⁵ To bylo, vzhledem k indické snaze zachovat si co nejlepší vztahy s Čínou a silně protitibetskému postoji indického ministra obrany Krišny Menona, zatím nereálné. Došlo tak k opětovnému zastavení výcviku a leteckých shozů materiálu. Vedení CIA převedlo Rogera McCarthyho na Tchaj-wan a místo něho se do čela Tibetského programu postavil Kenneth Knaus. V danou se dobu ale jednalo spíše o formální funkci, neboť stěžejní část operací neprobíhala.²³⁶ Změna v postoji indické vlády přišla až na podzim 1962, kdy začala čínsko-indická válka. Nehrú byl donucen požádat o pomoc USA, navíc po jejím skončení musel ministr Menon odstoupit. Na základě toho se na konci roku 1962 rozhodlo o obnovení výcvikového tábora Camp Hale.²³⁷ Na jaře 1963 přiletěla do Colorada skupina 135 Tibetánů a Tibetský program se mohl znovu na plno rozjet. Stejně jako před přerušáním probíhalo školení v šifrovacích technikách, přičemž CIA zdokonalila kódovací knihu tak, aby Tibetané mohli udávat přesnější informace o místech výsadek.

²³⁴ CONBOY, MORRISON s. 92.

²³⁵ MAREK, s. 95.

²³⁶ CONBOY, MORRISON, s. 92.

²³⁷ MAREK, s. 96.

Nově došlo k přidání kurz přežití, výuky řízení tanků, základní taktiky psychologické války či vícenásobných případů. Někteří z Tibetanů byli také posíláni studovat na americké vysoké školy v Georgetownu a na Cornellovu univerzitu.²³⁸

Jarní skupina dokončila výcvik v červnu 1963. Kenneth Knaus se zbytkem vedení Tibetského programu plánoval, že Tibetané budou dopraveni do Indie, odkud skrz Himaláj infiltrují do Tibetu, kde budou operovat na území mezi Lhasou a bhútánskou hranicí. Indie se však postavila ostře proti tomu, neboť očekávala, že tibetští agenti budou po návratu z Colorada pracovat v jejích službách. A tak si Tibetané museli znovu nechtěně pobyt v Camp Hale prodloužit. Stejně jako v roce 1960 je to značně demotivovalo a pro instruktory bylo situaci zvládnout o to náročnější, že se jednalo o tak velkou skupinu. K dohodě mezi Američany a Indy došlo až v září 1963. Dohoda stanovila, že vznikne společné americko-indické operační centrum v Novém Dillí, které bude plánovat veškeré akce, účastníci výcviku se dále rozdělí do malých oddílů, které budou mít za úkol hlídat čínsko-indickou hranici a pečlivě monitorovat veškerý pohyb na její čínské straně. Prvních 40 Tibetanů mohlo opustit Colorado v listopadu 1963.²³⁹

V roce 1964 začalo v indicko-čínském pohraničí působit deset skupin tibetských absolventů výcviku v Camp Hale, kteří měli provádět špionáž. K operacím na tibetském území CIA vyslala další čtyři týmy. Ovšem se zvyšujícím se počtem čínských vojáků a civilistů v Tibetu a častější kolaborací domácího obyvatelstva se stávalo pro agenty stále náročnější přežít, natož sbírat informace a odesílat je do USA. Aktivně provádět diverzní činnost bylo v této době již v podstatě nemožné.²⁴⁰ Většině tibetských agentů snižoval morálku také fakt, že i když se v Camp Hale učili, jak vést guerillovou válku, nyní bojovat nesměli a měli se věnovat výhradně špionážní činnosti. Nevěděli, jak by jim to mohlo pomoci vyhnat Číňany z Tibetu, a tak někteří přestávali věřit, že jim s tím

²³⁸ DUNHAM, s. 316.

²³⁹ CONBOY, MORRISON, s. 107.

²⁴⁰ MAREK, s. 100.

Američané doopravdy pomohou. A tak ti, kterým se podařilo vrátit se zpět do Indie, se mnohdy uchýlili k rodinnému životu, nebo se vydali do Mustangu a přidali se k ostatním tibetským povstalcům.²⁴¹

Poté, co CIA do Indie dopravila všechny ze 135 Tibetánů z Colorada, byl na jaře 1964 zřízen výcvikový tábor u indické Joelikoty. Jako instruktoři zde působili jak pracovníci indické tajné služby, tak američtí a tibetští agenti CIA. Školení, která probíhala v Joelikotě se však na rozdíl od Camp Hale zaměřovala čistě na špionážní techniky.²⁴² Se zahájením jeho provozu došlo ještě téhož roku k uzavření školícího střediska v Camp Hale. Zbytek Tibetského programu ovšem zůstal zachován. I nadále pokračovaly letecké shozy zbraní a materiálu povstalcům v Mustangu. CIA se taktéž zavázala k umožnění a financování vzdělání 20 mladých Tibetánů v administrativě a anglickém jazyce, přičemž studium měla i do budoucna poskytovat Cornellova univerzita.²⁴³ Po absolvování pak tito Tibetané působili jako kancelářští pracovníci v úřadech tibetské exilové vlády, nebo ještě častěji v různých odvětvích Tibetského programu. Již v roce 1965 jich několik zaměstnalo Středisko zvláštních služeb působící v tajném konspiračním domě v Novém Dillí, které fungovalo pod CIA a současně i pod indickou tajnou službou. Středisko řídilo veškerou činnost povstalců, od Mustangu po agenty sbírající informace přímo v Tibetu. Tibetané přivezeni z amerických univerzit zde obstarávali především administrativní práci.²⁴⁴

Další finance CIA poskytla na zakládání takzvaných Tibetských domů. První dva vznikly v New Yorku a v Ženevě. Jejich úkolem bylo neoficiálně reprezentovat dalajlamu a udržovat živou myšlenku nezávislé nekomunistické tibetské politické identity.²⁴⁵ Peněžní prostředky také dále samozřejmě plynuly na přepravu věcí potřebných na zajištění fungování pozadí operaci, na platy zaměstnaným agentům amerického i tibetského původu a na podporu činnosti

²⁴¹ DUNHAM, s. 323.

²⁴² MAREK, s. 98.

²⁴³ *Review of Tibetan Operations*, internetový archiv CIA, FOIA Collection, číslo dokumentu 0005503557, [cit. 2015-21-12]. Dostupné z: <http://www.foia.cia.gov/document/0005503557>, s. 3.

²⁴⁴ DUNHAM, s. 324.

²⁴⁵ *Review of Tibetan Operations*, s. 3.

tibetské exilové vlády a dalajlamy. Ukončením fungování výcvikového tábora v Camp Hale ovšem odpadly nejvyšší částky, které CIA na Tibetský program vynaložila a finančně nejnáročnější tak zůstala podpora povstalců v Mustangu, která měla dle plánovaného rozpočtu pro rok 1964 činit 500 000 amerických dolarů. Celková suma, kterou CIA plánovala na tento rok vydat na Tibetský program měla dosáhnout výše 1 735 000 dolarů.²⁴⁶

Výcvikový tábor ve Virginii a následně v Camp Hale fungoval pod záminkou atomového výzkumu s přestávkami šest let, tedy od roku 1958 do roku 1964. Během této doby zde bylo vyškoleny v bojových, špionážních a guerillových technikách minimálně 259 Tibetců.²⁴⁷ Zpočátku je CIA z Colorada letecky dopravovala na Tchaj-wan nebo do jiné spřátelené země, odkud pak infiltrovali na území Tibetu a Číny, kde prováděli špionážní a záškodnickou činnost. Roku 1962 po zahájení indicko-americké spolupráce v tibetské otázce byli absolventi výcviku přepravováni přímo do Indie a odtud následně se vydávali pozemní cestou do Tibetu, Nepálu, či indicko-čínského pohraničí.²⁴⁸ Po lhaském povstání v březnu 1959 a útěku dalajlamy do indického exilu i v americkém Kongresu stoupl zájem o tibetskou otázku. Ačkoliv jeho členy o podrobnostech zapojení Američanů v Tibetu ředitel CIA Allan Dulles příliš nezasvěcoval, dařilo se mu nyní bez větších problémů prosazovat potřebná povolení a rozpočet.²⁴⁹ Patrně i díky tomu na podzim 1959 proběhlo nejvíce výsadku za celou dobu existence Tibetského programu. Ovšem většina tibetských operací CIA neskončila příliš úspěšně a velké množství výsadkářů buď zemřelo během silně nevyvážených bojů, nebo padlo do čínského zajetí. Přestože se američtí instruktoři snažili Tibetcům vštípit, že základem guerillové války jsou malé rychlé útočné skupiny, samotní bojovníci guerillových oddílů v Tibetu to zpravidla nerespektovali. Tibetany vycvičené v Camp Hale využívali především na obstarávání zbraní a dalších potřebných věcí od CIA, ale jejich pokyny často

²⁴⁶ Tamtéž, s. 4.

²⁴⁷ MAREK, s. 56.

²⁴⁸ BLUM, William, *Killing Hope. U. S. Military and CIA Interventions Since World War II, Part I*, Londin 2004, s. 25.

²⁴⁹ SNIDER, Britt L., *The Agency nad the Hill*, Washington 2008, s. 266.

opětovně ignorovali a když je poslouchali tak pouze se značnou nevolí. Ovšem neuvědomovali si, že vysledovat několikatisícové skupiny rebelů bylo pro Číňany mnohem jednodušší a jejich likvidace se tak stala jen otázkou času.²⁵⁰ Navzdory čínské převaze a ne příliš efektivní taktice tibetských partyzánům se některým podařilo dostat se do bezpečí za hranice. Ti, co měli zájem v ozbrojeném odboji i nadále pokračovat, se mohli se v nepálském pohraničí do boje proti Číňanům opět zapojit.

²⁵⁰ KNAUS, s. 71.

6 CENTRUM ODBOJE V ZAHRANIČÍ

Po událostech ve Lhase v březnu 1959 a následném odchodu dalajlamy do indického exilu začali Číňané v Tibetu s konsolidací poměrů. Přicházely nové jednotky ČLOA, jež měly za úkol zlikvidovat odboj a potrestat ty, kteří měli s lhaským povstáním něco společného. Důsledkem bylo další zavírání a ničení klášterů a rozsáhlé zatýkání doprovázené bojovými shromážděními thamdzing, která se během následujících měsíců konala po celém Tibetu. Aby se co nejvíce eliminovaly projevy tibetského nacionalismu a znesnadnila jakákoliv ilegální činnost, vystupňovali Číňané přesídlování čínských osadníků na tibetské území. Mimoto došlo k přijetí nového zákona proti povstání, na jehož základě měli být ti, kteří partyzánům jakkoli pomáhali, popraveni.²⁵¹

Všechny tyto aspekty znemožňovaly efektivně pokračovat v ozbrojeném odporu proti Číňanům, a tak Gönpo Tašiho a jeho skupinu následovaly v hledání azylu za hranicemi i další guerillové oddíly. Nejvýznamnější zahraniční enklávou Tibetánů se stala severní Indie. V místních uprchlických táborech se nacházelo kolem 50 000 lidí. Většina táborů ležela v oblastech se subtropickým podnebím, na které nebyli Tibetáni zvyklí. Šířily se zde různé epidemie, kterým slabší jedinci, vyčerpání náročným přechodem himalájského pásu, často podlehli. Tibetští uprchlíci vybrali své zástupce, včetně Gönpo Tašiho, kteří měli v Mansúri předat dalajlamovi jejich žádost. Ta obsahovala prosbu o přesun lidí mimo pralesy, o vytvoření oddělených míst pro mnichy a mnišky, zprostředkování deseti indických víz pro tibetské delegáty, kteří by zpravili svět o dění v Tibetu a také, aby mohla NDOA pokračovat v boji proti Číňanům z Indie.²⁵²

Poté, co Gönpo Taši předal memorandum dalajlamovi, se setkal s Nehrúem a dalšími indickými zástupci. Ti mu doporučili, aby se snažil uprchlíky držet v klidu a hlavně, aby byli trpěliví.²⁵³ Indická vláda se totiž snažila Tibetánům se zapojením do normálního života pomoci například zakládáním

²⁵¹ DUNHAM, s. 285.

²⁵² Tamtéž, s. 287.

²⁵³ ANDRUGTSANG, s. 110

škol, kde se mimo tradiční tibetské náboženské výuky kladl důraz na znalost hindštiny, případně angličtiny a stejně tak na ostatní sféry světského vzdělání.²⁵⁴ Dospělí muži byli zaměstnáváni především na stavbách silnic. Jednalo se ovšem o běh na dlouhou trať, ale mnoho Tibetanů by raději pokračovalo v boji proti Číňanům.

Gjallo Döndub, jeho pobočník Lhamo Tsering a Gönpo Taši si uvědomovali, že získat povolení u indické vlády pro operace proti ČLR z jejího území je nemožné a provádět je za jejími zády by ohrozilo jak dalajlamu a exilovou vládu, tak tibetské uprchlíky. Jako nejschůdnější místo, odkud by se daly podnikat výpady do Tibetu, se ukázal Nepál. Jeho vláda sice uzavřela s ČLR obchodní smlouvu, v rámci které uznala Tibet jako integrální součást Číny, ovšem vzhledem k etnickým rozdílům a nedostatečným komunikacím v zemi tato politika nedosáhla příliš daleko za hranice hlavního města. Jako oblast, kde by mohl vzniknout hlavní tábor povstalců, bylo vybráno nepálské království Mustang ležící ve výšce 3000 metrů nad mořem. Tento region byl do 18. století vázán spíše ke Lhase než ke Káthmándú, ze tří stran ho obklopovalo tibetské území a jeho obyvatelé se na rozdíl od Nepálců hlásili k tibetskému buddhismu. Dalšími důvody byla jeho rozsáhlá autonomie, stoupající počet tibetských uprchlíků na jeho území a relativně schůdná cesta přes hranice. Mustang se sice rozkládal vysoko v horách, ovšem průsmyky, které jej spojovaly s Tibetem, ani v zimních měsících zcela neblokoval sněh. Navíc se pro volbu Mustangu jako centra tibetského odboje vyslovily i věštby.²⁵⁵

V srpnu 1959 se sešel v Dárdžilingu Gönpo Taši, Gjallo Döndub a Lhamo Tsering s Rogerem McCarthym. Představili mu svůj plán na zřízení hlavního guerillového tábora v Mustangu, odkud by povstalci se mohli vydávat na tibetské území. McCarthy s tím souhlasil a přislíbil podporu CIA. Tibetští zástupci počítali, že by se do Mustangu vydalo 1000–2000 rebelů, ale podle McCarthyho větší šanci měla na úspěch spíše menší skupina. Ačkoliv mu bylo jasné, že počet povstalců bude ve skutečnosti vyšší, určil, že CIA bude zásobovat skupina o síle

²⁵⁴ Tamtéž, s. 109.

²⁵⁵ CONBOY, MORRISON, s. 81.

400 mužů.²⁵⁶ Nakonec jako vůdce tibetského odboje v Nepálu vybrali bývalého mnicha a účastníka guerilly v Bathangu Bapa Gön Ješeho. Po skončení schůzky začal v Dárdžilingu probíhat výběr prvních Tibetců, kteří měli odcestovat do Nepálu. Každý z nich dostal jeden pár bot a menší finanční obnos, za který si měl obstarat jídlo na cestu.²⁵⁷

Aby zbytečně nezbuzovaly přílišnou pozornost, odcházeli partyzáni z Indie s rozestupy několika dnů v oddílech o 10–40 mužích. První skupina Tibetců se do Mustangu vypravila již v první polovině roku 1960. Jedním z jejích členů byl i Ati, který své první dojmy z Mustangu popsal takto: „*Nebylo zde absolutně nic, žádná organizace nebo nějaká struktura. Později, přibližně 15–20 dní po nás, dorazil do Nepálu Bapa Gön Ješe, který se měl stát naším vůdcem. Ten pověřil několik lidí, aby našli vhodné místo, kde bychom založili hlavní tábor. Ale neurčil žádnou přesnou lokalitu, a tak jsme museli hledat úplně všude. S tím se ale začalo až po příjezdu Bapa Gön Ješeho. Nicméně když jsme přišli my, nebylo tu vůbec nic, každý si pro sebe musel nějak obstarávat potraviny a pronajmout něco, kde by mohl zůstat. Zpočátku tu neexistovala žádná organizace.*“²⁵⁸ Do konce léta se v Mustangu shromáždilo přes 500 rebelů ze všech tří hlavních tibetských provincií, ovšem jejich počet postupně vystoupal až na počet 2100 mužů. Vzhledem ke květnovému sestřelení špionážního letounu U-2 a přerušení leteckých operací se však zatím tibetští partyzáni od Američanů nedočkali žádné pomoci. Nejen, že s tím minimem zbraní, které měli, nebyli schopni podnikat žádné záškodnické výpravy za nepálsko-čínské hranice, ale CIA je měla zásobit i patřičným zimním vybavením a potřebnými financemi na nákup potravin.²⁵⁹ Povstalci tak zpočátku spali většinou pouze pod širým nebem. Vlastnictví něčeho, z čeho by se dal možné postavit stan, bylo výjimkou a když jej někdo měl, namačkalo se do něj až deset osob. Kvalitnější a hlavně lépe

²⁵⁶ DUNHAM, s. 291.

²⁵⁷ CONBOY, MORRISON, s. 85.

²⁵⁸ *O odboji v Mustangu*, Ati, interview #63D, 17. 5. 2012, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 18.

²⁵⁹ MAREK, s. 89.

izolující přístřešky se jim podařilo zhotovit až v průběhu následujících let.²⁶⁰ Během této první zimy tak v Mustangu mnoho Tibetanů zemřelo hladem nebo umrzlo.

Druhý týden v březnu 1961 poté, co nový prezident Kennedy opět povolil pokračování tajných letů, se uskutečnila první dodávka materiálu pro 400 mužů o váze 13 tun.²⁶¹ Protože Američané nechtěli bez dovolení narušovat nepálský letecký prostor, veškeré shozy probíhaly nedaleko za čínsko-nepálskou hranicí na tibetském území.²⁶² Do Mustangu také dopravili prvních dvanáct absolventů z Camp Hale, kteří zde měli poskytnout výcvik rebelům. Ty si rozdělili do čtyř menších skupin, které následně trénovali v různých bojových technikách, taktice guerillové války a špionáži. Ačkoliv většina partyzánů se zapojila do odboje již v Tibetu a měla už tudíž nějaké bojové zkušenosti, pro mnohé z nich útoky v malých skupinách, ale například i maskování a plížení znamenaly naprostou novinku. Nedílnou součástí školení se stalo také signalizování a přijímání leteckých shozů. Před přiletem letadla se na vybrané planině pomocí petroleje a vysušeného jačího trusu označilo místo, kde mělo k předání dojít a jakmile byl slyšet zvuk blížícího se stroje, směs zapálila. Letoun následně začal kroužit a postupně shodil tři zásilky.²⁶³

Když po čtyřech měsících dokončili výcvik, začali Tibetané podnikat výpady za nepálsko-čínskou hranici. Taktika, kterou používali partyzáni nejčastěji, se skládala z vplížení se na tibetské území ve skupinách o počtu deseti až dvanácti rebelů a následného přepadávání menších hlídek ČLOA. Další možností byla infiltrace větších oddílů, které čítaly až 50 mužů a jejich součástí představovali i jezdci na koních. Ti pak v místech s nepřehledným terénem obsadili různá stanoviště kolem silnice vedoucí do Lhasy a čekali na projíždějící čínské konvoje vojenských nákladních aut. Poté zahájili palbu, ukořistili vše, co

²⁶⁰ *O odboji v Mustangu*, Nawang Jampa, interview #71D, 23. 5. 2012, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 16.

²⁶¹ CONBOY, MORRISON, s. 88.

²⁶² KNAUS, s. 72.

²⁶³ *O odboji v Mustangu*, Jampa Thinlay, interview #25D, 16. 5. 2012, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 8.

se dokázali pobrat a vozy zapálili. Po takovém útoku se pak museli co nejrychleji vrátit zpět za nepálskou hranici, aby proti nim Číňané nestihli vyslat početnější jednotky.²⁶⁴

Jedna akce takového typu se uskutečnila i 25. října 1961 pod vedením Gen Rary. Kolem tibetské silnice se rozmístilo 52 mužů, kteří následně přepadli čínské nákladní auto a džíp. Posádka asi 20 Číňanů zabili. V džípu seděla žena a jeden starší muž, který držel v ruce koženou brašnu. Tu Tibetáňané vzali, oba vozy zapálili a okamžitě se stáhli zpět do Mustangu.²⁶⁵ V základním táboře předali tašku Bapa Gön Ješemu, který ji ihned odeslal Lhamo Tseringovi do Dárdžilingu a ten ji předal zástupci CIA Clayovi Catheyovi v Kalkatě. Odtud pak putovala na ústředí CIA a na překlad a analýzu čínským expertům do Langley ve Virginii.²⁶⁶

Jak se ukázalo, postarší muž z džípu byl plukovníkem ČLOA nově převeleným do Tibetu. Jeho brašna obsahovala přes 1600 dokumentů, které zahrnovaly více než 20 čísel tajného armádního věstníku. Některé z nich se týkaly Tibetu a povstání, hospodářských problémů či nedostatku potravin. V dalším se detailně psalo o sovětsko-čínské roztržce a jejích důsledcích, či o hrozném stavu ČLOA. V jednom se také nacházely seznamy tajných spojařských kódů.²⁶⁷ Velmi významnými se pro Američany staly dokumenty o následcích Maovy politiky Velkého skoku. Číňané ji navenek prezentovali jako velmi úspěšnou, ovšem věstníky vyobrazovaly její katastrofické následky. Ukázalo se, že tato kampaň zapříčinila řadu vnitřních problémů včetně ekonomické krize a rozsáhlého hladomoru. Přínos těchto zpráv pro americkou vládu veliký a umocňoval je fakt, že od ukončení války v Koreji se informace o politickém a ekonomickém stavu ČLR zakládaly především na tom, co říkala čínská propaganda, nebo na dohadech.²⁶⁸ O dokumenty měla zájem i tibetská exilová vláda. Od odchodu do Indie jejich povědomí o situaci v Tibetu stavělo hlavně na výpovědích uprchlíků, ty ovšem neměly dostatečnou váhu. V neposlední řadě

²⁶⁴ *O odboji v Mustangu*, Nawang Jampa, s. 16.

²⁶⁵ *O odboji v Mustangu*, Ati, s. 21.

²⁶⁶ MARCHETTI, Victor, MARKS, John D., *CIA and the Cult of Intelligence*, New York 1983, s. 103.

²⁶⁷ DUNHAM, s. 308.

²⁶⁸ MCGRANAHAN, s. 119.

tento nález alespoň částečně pomohl tibetským povstalcům v Nepálu, neboť Allan Dulles měl nyní v ruce hmatatelný důkaz o prospěšnosti Tibetského programu.²⁶⁹

Na začátku prosince tak došlo ke schválení ještě dalších dvou shozů. Krátce na to však Kennedy podmínil pokračování tibetských operací souhlasem Indie, a tak došlo k jejich opětovnému přerušení. Ačkoliv někteří agenti z Camp Hale tam CIA posílala pozemní cestou, pro Tibetany znamenalo strávit další zimu bez potřebných dodávek. Se zvyšujícím se hladem postupně prodávali místním obyvatelům veškerý svůj majetek od zbraní, přes oblečení až po ochranné amulety, které se v jejich rodinách dědily po generace a jim podle nich zaručovaly možnost přežití. Vzhledem k tomu, že peníze na nákup jídla nutně potřebovali, nabízeli tyto své věci i značně pod cenou. A když už neměli co prodat, vraceli se zpět do Indie.²⁷⁰ Ti, co v Nepálu zůstali se pak s nedostatkem potravin snažili vypořádat různě. Jednu z praktik popisuje Jampa Thinaly: „*Neměli jsme co jíst. Nejprve jsme kvůli jídlu zabili zvíře, pak jsme na slunci vysušili jeho kůži a zabalili. Později, když už všechno jídlo došlo, namočili jsme uschlou kožešinu do vody, oholili ji, rozsekali na kousky a ty jsme uvařili. Byla to zoufalá doba, kdy jsme se museli uskromnit a jíst pouze kůži. Ta připomínala sulc a celkem nám i chutnala. Ale jíst vařenou kůži by se dneska nechtělo nikomu, ani kdyby musel.*“²⁷¹ Období do obnovení leteckých shozů však opět stálo život mnoho tibetských povstalců.

6.1 Spolupráce s indickou vládou

Indická vláda se dlouhodobě snažila udržovat co nejlepší vztahy s ČLR. Po lhaském povstání a především po udělení exilu dalajlamovi však došlo k jejich zhoršení, přestože se tomu ministerský předseda Nehrú snažil zabránit. Mimoto existovalo mezi Čínou a Indií jablko sváru v podobě hranice mezi indickým a tibetským územím. V roce 1914 došlo k jejímu ustálení na takzvané

²⁶⁹ Tamtéž, s. 121.

²⁷⁰ *O odboji v Mustangu*, Dakpa Samdup, interview #8D, 15. 5. 2012, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 24.

²⁷¹ *O odboji v Mustangu*, Jampa Thinlay, s. 11.

McMahonově linii v průběhu konference v Simle Výslednou smlouvu však podepsali pouze zástupci Tibetu a Velké Británie a Čína od dohody nakonec odstoupila. Po získání nezávislosti v roce 1947 Indie McMahonovu linii přejmenovala na Severovýchodní pohraniční agenci (Northeast Frontier Agency, dále jen NEFA), ale smlouvu ze Simly považovala za platnou. V následujících letech si pak na toto území začala činit nárok ČLR, která indické stanovisko komentovala tím, že nechápe, jak mohou stavět na dědictví imperiálních zájmů Velké Británie. V polovině 50. let pak Číňané v tibetsko-indickém pohraničí postavili silnici, jejíž část přetínala i NEFA. Ovšem v rámci indické snahy o dobré poměry s Čínou, indická vláda proti tomu, mimo formálního protestu, neprovedla žádné patřičné kroky.²⁷² V průběhu roku 1962 se na území na čínské straně NEFA začaly soustřeďovat jednotky ČLOA. Na začátku podzimu zde bylo kolem 25 000 mužů. Od některých agentů indické tajné služby a dokonce i od části armády se ozývaly hlasy, že by zde měly být posíleny stavy pohraničních hlídek. Ministr obrany Krišna Menon a hlavní velitel generálního štábu indické armády Brij Mohan Kaul to však ignorovali a soustřeďovali vojsko především kolem hranic s Pákistánem.²⁷³

Během první poloviny října 1962 se čínská armáda dala do pohybu a nepozorovaně vystoupala na pohoří Thangla, ze kterého 20. října 1962 zahájila sestup k indické hranici. Dne 22. října 1962 pak zaútočila na indické pohraniční hlídky, čímž začala čínsko-indická válka. Číňané měli nad Indy převahu v poměru 8:1. Postupovali velmi rychle a zanedlouho dosáhli Bombdily. V indických vojenských kruzích zavládla panika. Probíhaly porady vrchních britských a indických důstojníků, jejichž část se následně jela do válečné oblasti podívat. Indické mužstvo našli značně demoralizované, nepřipravené a v chaosu. Trpělo také nedostatkem zbraní, munice a ostatního materiálu.²⁷⁴ Spěšné rozhovory zahájili také Menon s Kaulem. Řešení dané situace viděli ve vytvoření pohraničního oddílu, jehož členové by dokázali nepozorovaně

²⁷² DUNHAM, s. 311.

²⁷³ CONBOY, MORRISON, s. 94.

²⁷⁴ DUNHAM, s. 311.

infiltrovat na tibetské území. Ovšem pro většinu Indů bylo značně obtížné operovat ve vysokohorských podmínkách a navíc měli nevýhodu neznalosti terénu. Jako ideální možnost se pro tyto účely jevilo využití Tibetanů. Nadto se v Indii nacházela rozsáhlá tibetská diaspora a valná část uprchlíků toužila po tom, aby mohla opět začít bojovat proti Číňanům. Už 26. října 1962 se Menon a Kaul sešli s generálem Sudžan Singh Ubanem, který měl stanout v čele této tibetské sekce indické armády. Ačkoliv ho varovali, že vycvičit Tibetany bude náročné, nabídku bez rozpaků přijal.²⁷⁵

Krátce po zahájení čínského útoku se premiér Nehru obrátil s prosbou o pomoc na USA. Na základě toho přijel do indické Ágry Roger E. McCarthy, aby se s indickými zástupci domluvil na podobě americké podpory. Jednal se šéfem indické tajné služby Bholanthem N. Mullikem a T. M. Subranhmanyamem, agentem, který byl krátce před tím vybrán pro kontakt s CIA. Nejprve zjišťovali, zda by jim USA poskytly zbraně a střelivo, které by dopravily na letiště v Ágře. Při probírání otázky čínsko-indické hranice pak Subranhmanyam dotazoval McCarthyho, zda si myslí, že by Tibetané chtěli dobrovolně vstoupit do indické armády, jakby na to reagovali Číňané a také dalajlama. Ten mu doporučil, aby se obrátili spíše na Gjallo Dönduba, který je v této věci erudovanější a dozajista by jim pomohl i s výběrem mužů. S těmito informacemi se pak McCarthy vrátil zpět do USA.²⁷⁶

Indické tajné služby daly na McCarthyho radu a kontaktovaly Gjallo Dönduba, jenž přislíbil, že do zamýšleného tibetského oddílu sežene 5000 dobrovolníků. Dal také jasně najevo, že by si přál, aby spolupráce probíhala spíše s tajnou službou a nikoli s ministerstvem obrany, jak původně Menon a Kaul plánovali. S tím souhlasil i Mullik, neboť dle jejich zpráv byly nálady v indické společnosti značně protiamerické, což by vzhledem k plánovému angažmá CIA ve výcviku Tibetanů mohlo negativně ovlivnit celou akci.²⁷⁷ Již 14. listopadu 1962 Sudžan S. Uban formálně založil Zvláštní pohraniční sbor více známý spíše

²⁷⁵ CONBOY, MORRISON, s. 94.

²⁷⁶ DUNHAM, s. 313.

²⁷⁷ CONBOY, MORRISON, s. 96.

jako Útvar 22, který měl být složen z Tibetanů. Následně započal nábor dospělých, nejlépe bezdětných mužů, z nichž většina pracovala na stavbách indických silnic.²⁷⁸ Jedním z nich byl Lobsang Khetsun, který na vstup do Útvaru 22 vzpomíná: „*Pracoval jsem na stavbě silnice v okrese Chamba dva nebo tři roky. Pak byla založena indická jednotka Útvar 22. Bylo nám řečeno, že kdo chce, může do ní vstoupit a že v armádě nezůstaneme dlouho, maximálně šest až osm měsíců, a pak budeme vysláni bojovat do Tibetu. Takže z 1000 dělníků zaměstnaných na silnici vstoupili do Zvláštního pohraničního sboru kromě laiků, všichni mniši a bývalí vojáci. To bylo v roce 1962. Já tam zůstal 14 let.*“²⁷⁹ Mezitím již došlo k opětovnému povolení leteckých shozů povstalcům do Mustangu a Američané také začali zásobovat požadovaným vojenským materiálem Ágru. Přesto se Číňanům podařilo 17. listopadu 1962 prolomit indickou obrannou linii a ovládnout území o rozloze 62 km². Indická vláda tak s obavou z útoku na Kalkatu iniciovala urychlení příprav projektu Útvaru 22.²⁸⁰ Ovšem o čtyři dny později 20. listopadu 1962 se ČLR prohlásila za vítěze války a nečekaně se stáhla zpět za hranici území NEFA, přičemž propustila na svobodu všechny válečné zajatce. V indické politice však čínsko-indická válka měla svou dohru. Premiér Nehru byl silně kritizován za svou předešlou snahu vycházet Číňanům vstříc za každou cenu a ministr obrany Krišna Menon a velitel generálního štábu museli na svá místa rezignovat.²⁸¹

Výcvik Tibetanů pro Útvar 22 však pokračoval dál. Většina z nich projevovala velké nadšení, neboť jim bylo na počátku slíbeno, že po absolvování budou vysláni zpět do Tibetu, kde budou moci s indickou a americkou pomocí bojovat proti Číňanům. Následujících šest měsíců tak tibetští vojáci strávili v severní Indii v Chakratě, kde probíhala velká část tréninku. Nejprve se instruktoři zaměřili na zlepšování fyzické kondice Tibetanů a organizovali náročná pochodová cvičení po okolních horách. Další výcvik se skládal z výuky

²⁷⁸ MCGRANAHAN, s. 123.

²⁷⁹ *O útvaru 22*, Lobsang Khetsun, interview #45, 27. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 24.

²⁸⁰ CONBOY, MORRISON, s. 96.

²⁸¹ MAREK, s. 96.

používání střelných zbraní a intenzivního školení ve špionážních technikách.²⁸² Jako stěžejní segment však Uban viděl parašutistickou instruktáž, během které asistoval i americký agent CIA Jim McElroy. Značné komplikace působilo, že projekt Útvaru 22 indická tajná služba netajila pouze před indickou veřejností, ale také před armádou a jediné dostupné letiště, na kterém bylo možné seskoky padákem trénovat, byla vojenská letecká základna v Ágře. Tibetané tam tedy byli ubytováni v nejdlehlším koutu a seskoky zpravidla probíhaly za horkého a jasného počasí, kdy bylo na ploše prašno, a kolem poledne, kdy se slunce nacházelo v nadhlavníku.²⁸³ V den plánovaného prvního ukázkového výsadku přišlo nařízení, že z bezpečnostních důvodů nesmí skákat nikdo starší 35 let. Ovšem Ubanovi bylo v tu dobu 52 let a mnoho Tibetanů také tuto věkovou hranici překračovalo, a tak se Uban rozhodl tento rozkaz ignorovat. Toho dne skočil nejen Uban a všichni tibetští vojáci a dokonce i kuchaři. Hned nato však telefonoval Mullik s tím, že měli nejprve počkat na Nehruovo svolení. Indický premiér ale následně Ubanovi řekl jen to, aby ho na výsadek vzal příště s sebou.²⁸⁴

Po ukončení půlročního výcviku však nedošlo k vysazení vojáků Útvaru 22 do Tibetu, jak rekruti očekávali. Jedna část sice měla operovat na čínské straně hranice, ale jejich úkol spočíval pouze v zjišťování informací o pohybech ČLOA. Ostatní oddíly dostaly indické uniformy s hnědými barety a nášivkou na levém rameni, která vyobrazovala tibetského lva a zkřížené meče. Ti pak fungovali jako pohraniční stráž, jež měla zastavit případný útok čínských jednotek.²⁸⁵ V následujících letech však i nadále pokračoval výcvik nových rekrutů. V roce 1964 vzniklo stálé školící středisko v Joelikotě, kde probíhalo do podzimu 1966 školení nových tajných agentů, kteří měli pronikat na tibetské území. Se zahájením Velké kulturní revoluce však bylo čím dál náročnější působit v utajení a mnoho agentů se do Indie již nevrátilo. S přibývajícimi

²⁸² *O Útvaru 22*, Thupten, interview #36, 28. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 16.

²⁸³ CONBOY, MORRISON, s. 102.

²⁸⁴ DUNHAM, s. 315.

²⁸⁵ MAREK, s. 97.

neúspěchy se pak Útvar 22 zaměřoval především na hlídání hranic, což mnoho Tibetanů značně demotivovalo, neboť jejich chtěli především bojovat proti Číňanům, ale nyní bez patřičného rozkazu po Číňanech nesměli střílet.²⁸⁶

Útvar 22 přetrval i po ukončení americké podpory na přelomu 60. a 70. let. Významnější roli sehnal v roce 1971, kdy došlo k jeho převelení do Východního Pákistánu, kde se zúčastnil bangladéšské války o nezávislost. Bojovalo zde až 2000 Tibetanů, kteří slavili četné úspěchy. Po skončení války 580 z nich získalo vyznamenání indickou vládou za statečnost.²⁸⁷ Ani v následujících letech však aktivity Útvaru 22 neměly nic společného s odbojem proti Číňanům a vojáci stále spadající pod indické tajné služby byli nasazováni do dalších indických konfliktů jako speciální oddíly.

6.2 Pokračování operací v Nepálu

Společně se začátkem amerického angažmá v Indii obnovila CIA také pomoc tibetským povstalcům v Nepálu a ještě do konce roku 1962 jim poskytla dva shozy potřebného materiálu. Nově vyzbrojení partyzáni tak znovu začali podnikat výpady na čínské území. Hlavní vlna operací přišla v létě. V průsmycích sice ještě ležel sníh, ale vzhledem ke klimatickým podmínkám zde bylo nižší riziko omrzlin. Kvůli utajení cestovali rebelové hlavně v noci a přes den přespávali v lesích či kamenných polích. Absolventi výcviku v Camp Hale rozdělili Tibetany do batalionů po 100 mužích, které se v těchto útocích střídaly.²⁸⁸

Opětovné zahájení letecké podpory také pomohlo alespoň na čas vyřešit otázku nedostatku proviantu. Za hotovost, kterou obsahovaly americké dodávky, jezdili Tibetané nakupovat potřebné potraviny do nedalekého města Pókhra.²⁸⁹ V průběhu roku 1963 navíc mustangské centrum odboje zaznamenalo značný přísun nových mladých dobrovolníků. Vzhledem k tomu, že většina z nich

²⁸⁶ O Útvaru 22, Tsering Tashi, interview #35, 27. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z: http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 20.

²⁸⁷ MCGRANAHAN, s. 124.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 122.

²⁸⁹ CONBOY, MORRISON, s. 108.

neměla s bojem žádné zkušenosti, museli nejprve projít výcvikem. Pro tyto účely bylo v blízké nepálské Tangye zřízeno provizorní tréninkové středisko. Mimo technik partyzánské války se školení skládalo i ze základů obchodování, překonávání divokých řek a především horolezectví, bez kterého se některé ze záškodnických výprav neobešly. Po šestiměsíčním kurzu se mladí rekruti včlenili do stávajících 16 jednotek, v jejichž čele stáli agenti z Camp Hale. Ovšem infiltrovat za nepálskou hranici a následně provést úspěšnou operaci bylo stále náročnější. Vedení ČLOA totiž v oblasti jižního Tibetu posilovalo početní stavy jednotek a snažilo se zvyšovat počty automobilů v projíždějících konvojích.²⁹⁰

Na začátku léta 1964 přišli do jednoho z menších povstaleckých táborů tři cizinci s kamerou. Jednalo se o britského režiséra Adriana Cowella, kameramana Chrise Mengese. Třetím byl George Patterson, který působil do 50. let jako misionář ve východním Tibetu a ovládal tudíž i tibetský jazyk. V současné době ale pracoval jako novinář.²⁹¹ V Mustangu chtěli natočit krátký dokumentární film o tibetských povstalcích a jejich aktivitách. Přinesli si s sebou také dva papíry, které měly být povolením od vyšších tibetských úředníků, jejich pravost však není doložitelná a později se k nim nikdo z Tibetanů nehlásil.²⁹² Vzhledem k tomu, že Britové mezi sebou mluvili anglicky, Tibetané se domnívali, že jde o Američany a navíc si mysleli, že jsou to ti, kteří jim poskytují pomoc. Nechali se tedy nakonec přemluvit a vzali je s sebou na jeden ze svých výpadů. Kameramanovi se tak podařilo pořídit snímky toho, jak rebelové přepadli několik čínských nákladních aut, posádku deseti mužů zabili a vozy zapálili.²⁹³ Informace o tom se velmi rychle donesla na pobočku CIA v Novém Dillí, která okamžitě vydala nařízení k zadržení skupiny Britů a zlikvidování či zabavení jimi pořízených záběrů. Ještě před tím se však podařilo všem třem uniknout a jejich film o něco později odvysílala britská televize. V západní společnosti se tak znovu oživila otázka Tibetu a veřejné mínění se značně přiklonilo na tibetskou

²⁹⁰ Tamtéž, s. 109.

²⁹¹ MAREK, s. 106.

²⁹² CONBOY, MORRISON, s. 109.

²⁹³ *O odboji v Mustangu*, Ati, s. 22.

stranu.²⁹⁴ CIA se ovšem rozhodla z toho vyvodit pro povstalce v Mustangu důsledky. Pokárání byli rebelové v daném táboře, jejich velitel, a také Bapa Gön Ješe. Navíc jako trest na následujícího půl roku zastavila financování nepálského odboje.²⁹⁵

Jako dalekosáhlejší problém než pořízení a odvysílání britského dokumentárního filmu se ukázal způsob, kterým Bapa Gön Ješe řídil tibetské partyzány. Během svého vedení se mu úspěšně dařilo shromažďovat všemožné cennosti a finanční prostředky. Po obnovení americké pomoci měl každý z povstalců dostávat 50 indických rupií na den, ovšem jejich reálná mzda činila pouze 8 rupií. Zbytek si Bapa Gön Ješo nechával pod záminkou, že vytváří jakýsi spořicí fond, který by se mohl využít, jestliže by CIA znovu přerušila podporu Mustangu. Dále se také hájil tím, že část peněz odesílá tibetské exilové vládě v Dharamsale.²⁹⁶ V roce 1963 se rozhodl, že zázemí hlavního tábora není na zimu dostatečně pohodlné a přestěhoval se jižněji do vesnice Kabeni ležící u úpatí hory Annapúrna. Jeho domovem se tak stala dvoupatrová rezidence se zahradou, na které hlídaly dvě tibetské dogy, a na jehož střeše vlála tibetská vlajka. Před domem stála jeho osobní stráž, která za ním pustila pouze ty, jimž se podařilo si sjednat audienci. Většina lidí však byla odmítána s tím, že generál je pohroužen do meditace.²⁹⁷

Politika Bapa Gön Ješeho mimo jiné zhoršovala nahlížení místních obyvatel na tibetské rebely. Vzhledem ke sníženým příjmům se Tibetáané opět začali potýkat s hladem, a tak se ne zřídka stávalo, že během svých výprav ukořistili Tibetánům na čínském území i Nepálcům v Mustangu dobytek a přivedli jej do svých táborů. Stráž hlavního velitele také okrádala obyvatele z okolních vesnic a znásilňovala místní ženy. Vstup tibetským uprchlíkům povolovali pouze za určitý poplatek a před překročením hranice museli tito lidé také odevzdat všechny cennosti.²⁹⁸ Dalším způsob, jak se Bapa Gön Ješe snažil

²⁹⁴ MAREK, s. 107.

²⁹⁵ CONBOY, MORRISON, s. 109.

²⁹⁶ DUNHAM, s. 318.

²⁹⁷ CONBOY, MORRISON, s. 109.

²⁹⁸ MAREK, s. 108.

přijít k penězům, představovalo pašování a nelegální prodej tibetských a nepálských uměleckých děl. Když pak dal jeden z velitelů otevřeně najevo svůj nesouhlas s těmito praktikami a rozhodl se i se svou ženou Mustang opustit, vyslal za nimi tibetský vůdce své muže, kteří ho i s manželkou zastřelili.²⁹⁹

Vzhledem k tomu, že Bapa Gön Ješe nevedl žádné účetnictví, byly jeho aktivity podezřelé i CIA. Království Mustang se však rozkládalo v tak odlehlém a těžko dostupném cípu Nepálu, že vyslání agentů, kteří by mohli mustangské operace a především nakládání s americkými financemi zkontrolovat, by znamenalo je odvolat z plnění stávajících úkolů na několik měsíců. I přesto však různé zprávy o dění v Nepálu do Indie doléhaly. Nespokojenost také postupně narůstala u většiny velitelů, ovšem s přihlédnutím k předchozím zkušenostem se báli jít proti svému nadřízenému silou. Na začátek roku 1966 proto CIA do Dárdžilingu svolala schůzku všech vyšších důstojníků z Nepálu kromě Bapa Gön Ješeho, který se zde stal terčem kritiky. Tibetáncé navrhovali, aby Američané do Mustangu poslali někoho pod zástěrkou správy financí, který by ale byl schopný zároveň Bapa Gön Ješeho usměrnit či nejlépe postupně nahradit.³⁰⁰ Samozřejmě novým vůdcem povstalců se musela stát charismatická, populární a silná osobnost. CIA pro tento úkol vybrala jednoho z prvních tibetských agentů vycvičených na Saipanu Wangdüa. Do Mustangu dorazil spolu s Lhamo Tseringem v roce 1967. Chopil se výcviku, zavedl jednotné uniformy a především dohlížel na účetnictví. Tak vyšel najevo rozsah korupce Bapa Gön Ješeho.

Wangdü bojovníkům zvýšil platy, ale také začal zřizovat penziony pro nejstarší či raněné s trvalými následky a zřídil malou nemocnici.³⁰¹ K Tibetánům se konečně začaly dostávat i další věci, které jim Američané posílali jako například kabáty, boty a matrace. Za nedlouho dostal Bapa Gön Ješe rozkaz, aby se dostavil na důležité jednání do Dárdžilingu. Zde mu bylo oznámeno, že za jeho četné zásluhy Mustangu a vzhledem k jeho pokročilému věku, se mu kašag

²⁹⁹ DUNHAM, s. 319.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 325.

³⁰¹ MAREK, s. 108.

rozhodl nabídnout post náměstka ministra pro bezpečnost v tibetské exilové vládě. Bapa Gön Ješe s tím souhlasil, ale požádal, zda by si mohl ještě před tím, než nastoupí do funkce, něco vyřídit v Novém Dillí a pak odjet do Nepálu, aby mohl Wangdüovi předat velení.³⁰²

Po několika dnech v Novém Dillí se však Bapa Gön Ješe tajně vypravil do Mustangu, kde se mu podařilo spojit oddíly, které mu zůstaly věrné, do takzvané 13. roty. Pod jejich ochranou utekl s penězi na jih Nepálu. Část jemu oddaných mužů i nadále působila ostatním povstalcům značné problémy. Někteří se usadili v průsmyku pod horou Dhaulágirí, který je nejhlubší roklí světa, a přepadávali a zabíjeli Wangdüovi posly a jemu určené zprávy zabavovali a předávali svému veliteli.³⁰³ Sám Bapa Gön Ješe, neboť si dobře uvědomoval, že nepálská vláda tibetský odboj na svém území toleruje jen s patřičnou nechutí, se společně se 150 muži vzdal nepálským úřadům v Pókhaře. Wangdüa vylíčil v tom nejhorším světle a podrobně Nepálcům popsal umístění partyzánských táborů a vybavení a možnosti rebelů. Nakonec se nabídl, že nepálské armádě proti tibetským bojovníkům pomůže. Posléze se odstěhoval na okraj Káthmándú, kde si koupil koupil velkou rezidenci a později otevřel dvě továrny na výrobu koberců.³⁰⁴

³⁰² Tamtéž, s. 109.

³⁰³ DUNHAM, s. 327.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 329.

7 KONEC OPERACÍ CIA A ROZPAD PARTYZÁNSKÉHO Hnutí

Od debaklu CIA v kubánské Zátocě sviní v dubnu 1961 se zájem na pokračování podobných tajných operací a tedy i Tibetského programu v amerických vládních kruzích postupně snižoval. Výraznější podněty k zastavení pomoci Tibetánům byly iniciovány už během vlády prezidenta Lyndona B. Johnsona. Ačkoliv po svém nástupu do úřadu v listopadu 1963 financování exilové vlády, povstalců v Nepálu a indického Útvaru 22 nepřerušil, o jeho prospěšnosti pochyboval. V roce 1967 musel CIA na jeho popud zastavit odesílání mladých Tibetánů na vzdělání do USA. Stávající studenti byli v červenci 1967 převezeni do Dharamsaly a noví již přijati nebyli. Tentýž měsíc také náhle zemřel Desmond FitzGerald, vedoucí Sekce pro Dálný východ CIA a zastávce pokračování Tibetského programu.³⁰⁵

Pro tibetský odboj se stalo významnější Nixonovo vítězství v prezidentských volbách na podzim 1968. Jedním z hlavních bodů jeho programu bylo ukončení války ve Vietnamu, s čímž se pojilo narovnání vztahů s ČLR. Nově jmenovaný poradce pro národní bezpečnost Henry Kissinger nejprve na začátku roku 1969 zkoumal výdaje na Tibetský program. Zjistil, že roční podpora dalajlamy a tibetské exilové vlády vyjde na 180 000 dolarů a financování povstalců v Nepálu na 500 000. To mu následně posloužilo jako záminka k nátlaku na zastavení spolupráce s Tibetány. V Bílém domě totiž panovala obava, že na americké podpoře dalajlamovi a tibetské guerille, by mohla ztroskotat veškerá možná jednání s Mao Ce-tungem, stejně jako v případě pádu špionážního letadla U-2 a následného zmrazení vztahů se SSSR.³⁰⁶ Iniciativa vedoucí ke stažení CIA z tibetských operací tedy vyšla z Washingtonu. Richard Nixon a Henry Kissinger se tím snažili předejít eventuálním sporným bodům, které by mohly ohrozit nadcházející jednání s Čínou. Nejednalo se tudíž o podmínku, kterou by si pro zahájení rozhovorů kladl Mao Ce-tung, jak to však bylo velmi často prezentováno Tibetánům.³⁰⁷

³⁰⁵ CONBOY, MORRISON, s. 126.

³⁰⁶ ROBERTS, ROBERTS, s. 146.

³⁰⁷ KNAUS, s. 78.

Ovšem agenti CIA, jako například Kenneth Knaus, Roger E. McCarthy a Frank Holober, kteří v Tibetském programu pracovali, brali utnutí americké pomoci jako zradu a smiřovali se s tím jen těžko.³⁰⁸ Podařilo se jim ale prosadit alespoň částečné zmírnění následků tohoto rozhodnutí. CIA měla totiž ještě po dobu tří let skrze vedoucí agenty v Novém Dillí poskytovat finanční podporu, která měla Tibetánům pomoci se opět začlenit do společnosti. Každý rok měla z Mustangu odejít skupina o 500 mužích, kteří si měli zařídit bydlení a najít si normální práci. Z poslední části, která by Nepál opouštěla třetí rok, se 300 povstalců mělo stát novou posilou indického Zvláštního pohraničního sboru.³⁰⁹ Vytvořením přesného plánu na demobilizaci a znovu zapojení se do civilního života CIA pověřila Lhamo Tseringa a ještě jednoho tibetského agenta Taši Čhuteru. Dle jejich výpočtů bylo zapotřebí průměrně 10 000 indických rupií na člověka, přičemž partyzánské hnutí na přelomu 60. a 70. let čítalo na 1500 Tibetánů. Taši Čhuter v rozhovoru s Mikelem Dunhemem o způsobu, jakým pak s penězi naložili řekl: „CIA náš plán schválila a přikročili jsme k jeho realizaci. Koupili jsme pozemek, který bylo možno obdělávat. Založili jsme pro povstalce obchodní firmy. V Pókhaře v Nepálu jsme například postavili hotel Annapúrna. Ten je u západních turistů, kteří přijíždí do Himaláje na trek, oblíbený dodnes. S Lhamo Ccheringem jsme podnikli spoustu cest – on tedy víc než já – do Pókharu a Káthmándú, abychom pomohli tyto firmy a tibetské usedlosti rozjet: továrny na koberce, turistické ubytovny a rehabilitační centra. Většina z těchto podniků funguje dodnes.“³¹⁰

Samotným povstalcům v Mustangu však CIA zastavení americké podpory oznámila až se značným zpožděním. V roce 1971 obdrželi Wangdū a dalších pět velitelů rebelů z Nepálu pozvání na schůzku v konspiračním domě v Novém Dillí. Té se mimo Američanů zúčastnili i Gjallo Döndub, Lhamo Tsering a Taši Čhuter. Zde se povstalci dozvěděli, že CIA je již zásobovat nebude a je nutné, aby se všichni postupně z Mustangu stáhli. Wangdū se ještě snažil agenty

³⁰⁸ DUNHAM, s. 329.

³⁰⁹ ROBERTS, ROBERTS, s. 155.

³¹⁰ DUNHAM, s. 330.

přemlouvát, ale ti mu vysvětlili, že v tomto případě nemohou nic dělat.³¹¹ Po tomto závěrečném setkání se vůdci tibetských bojovníků zdrčení vrátili zpět do Mustangu. Na celý průběh rozpuštění partyzánského hnutí měl v následujících letech dohlížet Lhamo Tsering, který se proto do Nepálu v následujících měsících vypravil.

V roce 1969 indickou ministerskou předsedkyní se stala dcera Džaváharlála Nehrúa Indira Gándhiová. V tu dobu začala eskalovat situace mezi Pákistánem a Východním Pákistánem, přičemž Washington se otevřeně postavil na stranu Pákistánu, kterému poskytoval jak diplomatickou, tak materiální podporu.³¹² Nové Dillí naopak stálo na straně Východního Pákistánu. Pro USA i Indii se tak jakákoliv možná spolupráce stala nemyslitelnou. To znamenalo, že pokračování amerického financování a stávající pomoc při výcviku indického Zvláštního pohraničního sboru nemohlo dál pokračovat a to tím spíš, že se pak v roce 1971 Útvar 22 zúčastnil indicko-pákistánské neboli bangladéšské války za nezávislost. Velkou roli v indicko-amerických vztazích však hráli i značné osobní vzájemné antipatie mezi Richardem Nixonem a Indirou Gándhiovou.³¹³ Zvláštní pohraniční sbor ale pod hlavičkou indických tajných služeb ve své činnosti neustal.

Situace v Nepálu však neprobíhala podle plánu Lhamo Tseringa a CIA. Bapa Gön Ješe a jeho stoupenci se nedokázali smířit se změnou velení tibetských povstalců a i nadále podnikali kroky, které měly Wangdüovi uškodit. Jeden z věrných Bapa Gön Ješemu se tak pokusil Wangdüa zavraždit, ale po nezdařilém útoku ho partyzáni chytili a zadrželi. Ostatní vojáci bývalého vůdce se jej snažili ze zajetí osvobodit, přičemž došlo k dalšímu ozbrojenému střetu a na obou stranách několik mužů padlo. Třináctá rota Bapa Gön Ješeho nato zajala a následně zabila jednoho Wangdových poslů, což opět rozdmýchalo boje. Zprávy o tom se velmi rychle donesly až do Indie. Tibetská exilová vláda byla velmi znepokojena, neboť Tibetané, kteří měli z Mustangu podnikat záškodnické

³¹¹ Tamtéž, s. 331.

³¹² ROBERTS, ROBERTS, s. 148.

³¹³ DUNHAM, s. 331.

výpady proti Číňanům, nyní válčili mezi sebou. Rozhodla se tedy situaci vyřešit a pozvat do Dharamsaly na jednání Bapa Gön Ješeho. Ten však odmítl a konflikt pokračoval dál.³¹⁴

Další nepříjemnosti přišly po smrti nepálského krále Mahéndry v roce 1972. Ten o tibetském odboji samozřejmě věděl, ale do značné míry nad ním přivíral oči, což zapříčinilo mimo jiné i to, že v rámci Tibetského programu CIA byl i on na výplatní pásce Američanů. Novým panovníkem se stal jeho syn princ Biréndra. Ten po svém nástupu do funkce změnil kurz nepálské zahraniční politiky a snažil se co nejvíc se zavděčit čínské vládě. Sbližování s Čínou brzy přineslo své ovoce, neboť již v roce 1973 plynulo 20 % zahraniční pomoci Nepálcům právě z Pekingu a v následujících letech pak výše čínského zapojení v Nepálu ještě stoupala.³¹⁵ V prosinci 1973 pak král Biréndra podnikl oficiální návštěvu v ČLR. To mimo jiné znamenalo, že je nutné se tibetskými bojovníky v Mustangu definitivně vypořádat. Nejprve se, patrně po čínském nátlaku, objevila veřejná žádost nepálské vlády, aby Tibetané složili zbraně a vzdali se nepálským úřadům a v opačném případě, že ponесou následky.³¹⁶ Bezprostřední reakce většiny Tibetánů byla odmítavá a chtěli se raději s nepálskou armádou střetnout. Ale Wangdü tuto možnost striktně zamítl, neboť se obával, aby se Nepálci posléze nemstili na tibetských uprchlících, kteří se zde během uplynulých let trvale usadili. Ovšem představa odevzdání se na milost a nemilost nepálské vládě se mu také příliš nezamlouvala. Ale ať měl v tuto chvíli jakékoliv plány, nestihl k jejich uskutečnění přistoupit. Do Nepálu totiž přišla velmi krutá zima provázená hustým sněžením a veškeré cesty vedoucí z Mustangu se staly neprostupnými.³¹⁷

Na jaře 1974 přijel do Pókharu Lhamo Tsering, aby se přesvědčil, jak probíhají práce na realizaci jeho programu na znovu zapojení Tibetánů do civilního života. Ubytoval se již v dokončeném Hotelu Annapúrna. Tam za ním 19. dubna 1974 přišla skupina nepálských policistů, kteří ho velmi slušně

³¹⁴ ROBERTS, ROBERTS, s. 155.

³¹⁵ DUNHAM, s. 333.

³¹⁶ CONBOY, MORRISON, s. 137.

³¹⁷ DUNHAM, s. 333.

vyzvali, aby dostavil na místní stanici. Lhamo Tsering souhlasil. Ovšem ihned po příchodu ho Nepálci obklíčili a uvěznilo zatím bez jakéhokoliv obvinění. Následně však nepálská vláda vydala prohlášení, v němž označovala všechny, kteří tibetským povstalcům v Mustangu nějak pomáhají, za zrádce a nepřátele státu.³¹⁸ Vzhledem k postavení a veřejně známým kontaktům Lhamo Tseringa bylo jasné, že ho chtěli Nepálci využít jako rukojmí a doufali, že se jim tak podaří přesvědčit Tibeťany, aby se vzdali.

Stávající napjaté situace v Nepálu se rozhodl využít Bapa Gön Ješe, aby se mohl konečně nadobro vypořádat s Wangdüem. V květnu 1974 se kontaktoval s hlavním velením nepálské armády v Káthmándú. To vědělo, že určit polohu povstaleckých táborů Tibeťanů v Mustangu, by jim mohlo zabrat i několik měsíců, proto rádo přistoupilo na nabídku bývalého partyzánského velitele. Navrhoval, že za určitý finanční obnos nejen označí všechny členy současného tibetského velení, ale také jim pomůže jejich jednotky najít.³¹⁹ Nepálská armáda s tím souhlasila a o několik dní později se vydala na tažení proti Tibeťanům do Mustangu. Mezi jednotlivé oddíly se rozdělilo 48 mužů věrných Bapa Gön Ješemu, kteří následně navigovali nepálské důstojníky, aby se jim podařilo nelézt a obklíčit povstalecké základny.³²⁰

Zvědové tibetských rebelů Wangdüovi hlásili, že jsou obklíčeni nepálskou armádou. Jediná možná úniková cesta tak vedla přes nepálsko-čínskou hranici, kudy by se partyzáni dostali na tibetské území, odkud by mohli přejít do bezpečí do Indie. Na čínské straně se však začaly velmi rychle shromažďovat jednotky ČLOA, které jim měly v případném útěku zabránit. Tibeťané se tak dostali do značně nepříjemné patové situace.³²¹ Wangdü proto narychlo svolal nouzovou poradu. Jejím výsledkem bylo rozhodnutí, že do nepálského vojenského ležení vyšlou posla, který přednese jejich návrh: že odevzdají polovinu svých zbraní výměnou za to, že nepálské úřady pustí Lhamo Tseringa na svobodu. Generál nepálské armády s tibetskou nabídkou souhlasil a o dva dny později půlka

³¹⁸ CONBOY, MORRISON, s. 138.

³¹⁹ ROBERTS, ROBERTS, s. 156.

³²⁰ DUNHAM, s. 334.

³²¹ ROBERTS, ROBERTS, s. 156.

Wandüových mužů složila zbraně a předala je Nepálcům s očekáváním, že nyní svou část dohody splní oni. K propuštění Lhamo Tseringa z vězení ovšem nedošlo.³²²

Události v Mustangu bedlivě sledovala jak indická, tak tibetská exilová vláda. Novému Dillí se především nelíbila představa, že by v sousedním Nepálu měla vypuknout válka a v tomto směru také tlačilo na Dharamsalu. Situace v Nepálu se nezamlouvala ani členům kašagu a dalajlamovi, kteří se došli k závěru, že bude nejlepší tibetské bojovníky vyzvat, aby se Nepálcům vzdali. Dalajlama ve svých pamětech na své rozhodnutí vzpomíná: *„Ačkoliv jsem odhodlanost partyzánů vždycky obdivoval, nikdy jsem nebyl zastáncem jejich činnosti a nyní jsem si uvědomil, že budu muset zakročit. Bylo mi jasné, že jediným způsobem, který dával naději, že je přesvědčím, bylo vyslovení osobní výzvy. Bývalý kusung depön Phüncchog Taši Tagla ode mě dostal instrukce k nahrání poselství určeného partyzánským vůdcům na magnetofonový pásek. Řekl jsem v něm, že by bylo nesmyslné bojovat s Nepálci, už proto, že v Nepálu je usazeno několik tisíc tibetských uprchlíků, kteří by tím také utrpěli. Nepálské vládě by spíše měli být vděční. Bylo by proto lepší, kdyby složili zbraně a sami se mírumilovně usadili. K tibetskému zápasu je zapotřebí dlouhodobého přístupu.*“³²³

Když posel dorazil k Wangdüovi a Tibetáné tuto nahrávku uslyšeli, byli nesmírně zdrceni. Nikdo z nich se však nechtěl přičít dalajlamovu přání. Někteří to ale přeci jen nemohli překousnout, a tak raději spáchali sebevraždu. Většina se ale rozhodla, že uposlechne a nepálské armádě se vzdá. Jeden z tibetských bojovníků Jampa Thinely o kapitulaci vypráví: *„Byli jsme zoufalí a bezmocní. Ačkoliv nám bylo jasné, že nemáme šanci Číňany porazit, alespoň jsme se o to snažili. Když jsme byli na hranicích Mustangu, přišla nám od Jeho Svatosti dalajlamy nahrávka, ve které na nás apeloval: 'Nezávislost Tibetu nemůžeme získat zpět nepřátelstvím a bojem proti Číňanům. Je třeba od násilí upustit.' Všichni bojovníci se dali do pláče. 'Složte zbraně a vydejte je Nepálcům.'*

³²² DUNHAM, s. 335.

³²³ GJAMCCHO, s. 178.

*pokračoval. Tibetští vojáci tak byli nuceni v slzách odevzdat své zbraně, protože to bylo vůle Jeho Svatosti dalajlamy.*³²⁴ Na atmosféru, která panovala po vyslechnutí dalajlamových slov, také vzpomíná další z povstalců Ati: „*Všichni jsme byli sklíčení. Nesložit zbraně by znamenalo přičít se přání Jeho Svatosti. Dalajlama pro nás byl něčím vzácným a nic nám nemohlo být dražší než on. Nevzdat se by znamenalo nerespektovat slova Jeho Svatosti, ale kapitulací by všechno, co jsme pro Tibet a dharmu dělali, přišlo vniveč. Deset až patnáct mužů se raději rozhodlo se zastřelit, podříznout si krk, utopit se v řece, nebo se oběsit. Všechno tohle pro nás bylo velmi bolestné, ale cítili jsme se bezmocní, neboť neřídit se radou dalajlamy pro nás bylo nemyslitelné. Proto jsme zbraně nakonec složili. Nebýt toho, Tibeťané by své zbraně Nepálcům nikdy nedali, i kdyby je to mělo stát život, byli jsme totiž připraveni bojovat do posledního muže.*“³²⁵ Ti, kteří se vzdali, zůstali ještě na čtyři týdny zajati v táboře. Někteří z nich pak byli po dobu šesti měsíců až šesti let zavřeni v nepálských věznicích.³²⁶

I přes dalajlamovu výzvu se v srpnu 1974 tři skupiny rozhodly pokusit o útek. V jejich čele stáli Tändzin Gjurme, Rara a Wangdü. Oddíl Tändzina byl krátce nato obklíčili Nepálci, ale po třech dnech se k němu dostali se svými muži i zbývající dva velitelé. Chtěli s nepálskou armádou vyjednávat, a tak po civilistech, kteří žili v blízké vesnici, poslali zprávu generálovi, aby přišel následujícího večera v doprovodu 40 vojáků a při společné večeři dohodl s Tibeťany podmínky kapitulace. Jako důkaz ochoty ke spolupráci povstalců generálovi poslali i velkou část svých zbraní a munice. Ovšem příštího rána se k Tibeťanům blížilo 400 ozbrojených Nepálců.³²⁷ Bylo jasné, že k žádným rozhovorům nedojde, a tak Wangdü v doprovodu 41 mužů narychlo uprchl. K tomuto kroku ho vedla především obava, aby do nepálských rukou nepadla americká vysílačka a dokumenty hovořící o zapojení CIA to mustangských operací.³²⁸ K velkému překvapení je nepálská armáda nechala projet, ale bylo

³²⁴ O konci nepálské guerilly, Jampa Thinlay, s. 8.

³²⁵ O konci nepálské guerilly, Ati, s. 25.

³²⁶ MCGRANAHAN, s. 124.

³²⁷ DUNHAM, s. 336.

³²⁸ O konci nepálské guerilly, Ati, s. 24.

jasné, že zanedlouho se za nimi její vojáci vydají. Podle Wangdüových výpočtů potřeboval 18 dní na to, aby se dostal do Indie. Tändzin a Rara se pro něho měli snažit získat co nejvíc času. Proto nepálskému generálovi navrhli, že se vzdají, ale že by to rádi provedli tradičním tibetským způsobem, kdy poražení přivedou stádo jaků a ovcí, které pak zástupci obou stran společně porazí a posléze oslavují. Že však potřebují 13 dní na to, aby mohli potřebný dobytek sehnat, pak že se všichni, včetně Wangdüa, setkají v nedalekém Džomsonu.³²⁹ Nepálci s touto nabídkou souhlasili. Po 12 dnech se jim však donesla zpráva, že Wangdü a jeho skupina se blíží k indické hranici. Ostatní Tibetané tak padli do zajetí. Většina řadových bojovníků musela opustit Nepál, ale důstojníci byli zatčeni.

Wangdü s doprovodem se dostal až k průsmyku Tinker-la, který tvořil hranici mezi Nepálem a Indií. Tam je však přepadla nepálská hlídka. Jedním z mužů, kteří Wangdüa doprovázeli byl i Ati, který o jejich snaze dostat se do Indie vypráví: *„Když jsme se snažili společně s Wangdüem uprchnout, Nepálci se pokoušeli ho zajmout, ale podařilo se nám dosáhnout indické hranice. Tam však čekali schovaní nepálsí vojáci, kteří, jakmile jsme k hranici dorazili, zabili pět našich mužů včetně Wangdüa a jeho sluhů. Mezitím nám nepálská hlídka vzala koně, muly a náboženské předměty. Přišli jsme o hodně. Z 42 mužů bylo pět zabito, ale zbývajícím 37 se povedlo dostat se do Indie.“*³³⁰

Tělo Wangdüa pak nepálská hlídka dopravila do Káthmándú, kde jej král Biréndra nechal ve středu města ve stanu, který postavil pro tento účel, vystavit i s jeho osobními věcmi. Většina Tibetánů se v průběhu následujícího roku dostala do Indie. Někteří se trvale usadili a začali vést rodinný život, velká část ale vstoupila buď do Zvláštního pohraničního sboru, nebo přímo do indické armády. Ostatní velitelé tibetských povstalců a Lhamo Tsering strávili několik následujících let v nepálském vězení. Naopak Bapa Gön Ješ obklopen luxusem vedl dál spokojený život a mimo jiné otevřel malé soukromé muzeum obsahující různé tibetské památky.³³¹

³²⁹ DUNHAM, s. 336.

³³⁰ O konci nepálské guerilly, Ati, s. 24.

³³¹ DUNHAM, s. 341.

Zastavení americké podpory tibetským rebelům v Mustangu znamenalo pro Tibetany velkou ránu. Přesto se i v následujících pěti letech stále snažili bez americké pomoci obejít a v odboji proti Číňanům pokračovat. Avšak bez zásobování municí, potravinami a dalším nezbytným materiálem pro ně bylo nemožné se v nepálských podmínkách dlouhodobě udržet. K tomu samozřejmě také velmi přispěly vnitřní boje mezi frakcemi Bapa Gön Ješeho a Wangdüa, v jejichž znamení se nesla poslední léta přítomnosti tibetských guerillových oddílů v Nepálu. Další příčinou vedoucí k urychlení rozpadu povstaleckého hnutí představovaly i různé vnější okolnosti. Nejvýznamnější z nich představovala změna na nepálském trůně a následný kurz politiky Káthmándú sblížení se s Čínou. Přestože většina Tibetanů chtěla v ozbrojeném odporu proti Číňanům pokračovat, neměla k tomu potřebné prostředky a v roce 1974 etapa tibetského odboje, který začal v 50. letech, končí.

8 ZÁVĚR

Na podzim roku 1950 vstoupila do Tibetu vojska ČLOA a zahájila tak čínskou okupaci Tibetu. Nevelký odpor tibetské armády ve východních provinciích země velmi rychle zlomila. Místní obyvatelstvo zprvu na přítomnost čínských vojáků příliš nereagovalo, neboť oproti dřívějším pokusům o obsazení Tibetu se Číňané chovali velmi slušně. Čínská propaganda navíc hlásala, že jejich přítomnost je pouze dočasná a po vyhnání imperialistů se stáhnou zpět na čínské území. Již v tuto dobu však měli někteří obyvatelé Khamu a Amda pochybnosti a několik jednotlivců začalo v Indii nakupovat zbraně a munici. Po podepsání Sedmnáctibodové dohody a zahájení implementace „demokratizačních reforem“ ve východním Tibetu se zvedla vlna nesouhlasu, jež se stala základem pro následný zrod ozbrojeného povstání. Ačkoliv Číňané rozpoutali třídní boj a jejich politika způsobila v Tibetu po dlouhé době hladomor, hlavní příčinou vzniku odboje se staly komunistické útoky na tibetský buddhismus. Nejednalo se pouze o náboženství v západním slova smyslu, ale lamaismus prostupoval veškeré aspekty života. Snaha o jeho eliminaci tak pro Tibetany znamenala nejen pokus o zborcení jejich duchovního světa, ale také o zhroucení stávajícího společenského řádů, který jim dával určité jistoty. Pomyslnou poslední kapkou se tak pro Khampy a Amdoňany staly kroky, které Číňané podnikly proti klášterům. Na východě země se objevila série výbuchů nespokojenosti, která přerostla v Kantingské povstání. V čele jednotlivých partyzánských skupin stáli většinou kmenoví vůdci či místní aristokracie, ovšem většina bojovníků sestávala z prostých Tibetanů, mnohdy s celými rodinami, a řadových mnichů.

V centrálním Tibetu zatím čínská politika nedosáhla takové agresivity a tvořila alespoň zdání toho, že vláda je v rukou dalajlamy a kašagu. Přesto i zde panovaly protičínské nálady, které se ztělesnily v lidovém hnutí Mimang Tsongdu. To taktéž usilovalo o vyhnání Číňanů, zatím však pouze nenásilnou formou. Jeho hlavními představiteli se stalo několik veřejně známých osobností, ale stejně jako v případě rebelů v Khamu a Amdu, členskou základnu tvořili

především řadoví obyvatelé Lhasy a okolí. Proti čínskému tvrzení, že tibetský odboj byl jen vyjádřením nesouhlasu vyšších společenských tříd s komunistickými reformami, hovoří i lhaské povstání v březnu 1959. Mnoha tisícový dav, který nejprve obklopil palác Norbulingka a v příštích dnech zahájil boj proti Číňanům, zahrnoval především zástupce nižších vrstev tibetské populace. Ačkoliv totiž čínská komunistická propaganda tvrdila, že v Tibetu zruší staré feudální uspořádání a nahradí jej rovnostářským politickým systémem, v 50. letech se Číňané kvůli snadnějšímu a klidnějšímu převzetí moci snažili navázat právě na původní aristokratické struktury. Velká část výše postavených Tibetanů, především v centrálním Tibetu, si tak mohla ponechat svůj majetek a získala vysoké posty například ve státní správě. Právě z lidí z vyšších kruhů se tak nejčastěji stávali kolaboranti.

Je pravdou, že také po sjednocení odboje a vytvoření povstalecké skupiny Čhu-ži Gang-dug a následném vzniku Národní dobrovolnické obranné armády, vedení celého hnutí a jednotlivých oddílů tvořili Tibetané z bývalé šlechty, obchodníci i někteří vysocí lamové. To však bylo přirozeným důsledkem vyplývajícím z tradičního tibetského rozložení společnosti. Tito lidé navíc měli nejen potřebné prostředky na obstarání alespoň základního vybavení, ale především představovali pro Tibetany přirozené autority. Kromě toho jim jejich postavení otevíralo dveře ke spolupráci s vysokými důstojníky tibetské armády a členy kašagu, kteří byli protičínského smýšlení, což povstalcům poskytovalo značné výhody alespoň do dalajlamova útěku do exilu. Ostatní bojovníci za svobodu se však rekrutovali ze všech složek společnosti. Většina z nich pocházela z Khamu, ale byli zde hojně zastoupené i ostatní tibetské provincie. To se stalo také hlavním důvodem, proč se v létě 1958 změnil název z Čhu-ži Gang-dug, což je starý název pro Kham, na Národní dobrovolnickou obrannou armádu, který měl symbolizovat, že se jedná o celotibetské hnutí.

Americký zájem o tibetskou otázku se objevil již na podzim 1949, kdy Mao Ce-tung vyhlásil vznik Čínské lidové republiky, ale vyhlídky možné intervence či podpory Tibetanům byly zatím v nedohlednu. K jistému oživení

došlo v průběhu války v Koreji, kdy USA ostřeji vymezily svou politiku vůči komunismu. V té době také vešli do kontaktu s Američany dalajlamovi bratři Gjallo Döndub a Thubtän Džigme a dění v Tibetu se octlo i v hledáčku Bílého domu. Došlo k vypracování několika plánů, jak by mohla americká podpora Tibetu vypadat. Všechny kalkulovaly především s tajnou pomocí rebelům, ale ve Washingtonu stále převládaly pochybnosti, zda s operacemi začít. Až v roce 1955, když bylo zjevné, že tibetské povstání vypuklo a bude pokračovat i bez zapojení Američanů, dal prezident Eisenhower svolení k zahájení Tibetského programu pod záštitou CIA. Ačkoliv úkolem prvních dvou tibetských absolventů výcviku Athara a Lhotseho spočíval v tom, spojit se s dalajlamovým poradcem Phalou a nejlépe i se samotným dalajlamou a pokusit se ho získat pro tibetsko-americkou spolupráci, USA nezamýšlely, že by se v otázce tibetské nezávislosti a čínské okupace angažovaly veřejně. Dalajlama se dle jejich představ měl stát spíše jedním z agentů CIA. Když však Phala dal Atharovi a Lhotsemu najevo, že jim schůzku s dalajlamou nesjedná a ani ho o amerických operacích nebude informovat, vedení CIA se definitivně rozhodlo, že v rámci Tibetského programu bude pracovat s tibetskými partyzány a obejde se bez souhlasu a kooperace s čelními představiteli Tibetu. Po útěku dalajlamy do Indie došlo sice k navázání vztahů Američanů s tibetskou exilovou vládou, ale financování a podpora při zakládání tibetských domů ve světových metropolích probíhaly i nadále tajně prostřednictvím CIA. Naopak na poli mezinárodní politiky se USA v otázce Tibetu chovaly velmi vlažně. Ačkoliv od podzimu 1950 kašag opakovaně zasílal žádosti o pomoc Valnému shromáždění OSN, američtí zástupci se k možnosti projednání tibetské záležitosti stavěli odmítavě, přičemž své stanovisko podmiňovali postojem Velké Británie a Indie. Později v průběhu lhaského povstání, když se situace v Tibetu diskutovala v OSN, USA sice vystupovaly ve prospěch Tibetu, ovšem i v budoucnu si počínaly velmi zdrženlivě.

Hlavní motivací pro americkou podporu Tibetánů a zahájení Tibetského programu CIA tak netvořila, jak je zjevné i z výše popsaných skutečností, snaha získání či obnovení nezávislosti Tibetu. Naopak Washington se zdráhal uznat

dalajlamu jako světskou hlavu Tibetu a akceptoval ho pouze jako náboženskou osobnost. Jeho cílem bylo, aby se dalajlama stal duchovním otcem všech buddhistů a tím i určitým symbolem boje proti komunismu. Americko-tibetská spolupráce tak vznikla spíše jako jakýsi produkt studené války. Tibetský odboj tak zapadl do protikomunistického kurzu americké zahraniční politiky a posloužil Američanům jako jeden z nástrojů, jehož pomocí se snažili destabilizovat Čínskou lidovou republiku. V tom se však značně rozcházel s pohnutky tibetských partyzánů. Většina z nich neměla ani ponětí o tom, že právě probíhá nějaká studená válka a oni jsou její součástí. Jejich hlavní záměr spočíval ve vyhnání Číňanů z Tibetu, který by se posléze stal opět nezávislým státem v čele s dalajlamou. Navíc si mysleli, že Američané s nimi tento cíl sdílí a udělají vše proto, aby jim ho pomohli dosáhnout. Předpokládali tedy, že až přijde ten správný čas, Američané zahájí vojenskou intervenci ve prospěch Tibetu. Někteří z absolventů výcviku, když se po vysazení zpět do Tibetu dostali do čínského obklíčení a museli čelit silné převaze, žádali CIA o vyslání letecké podpory, která by jim pomohla se z patové situace dostat. Té se však nikdy nedočkali. Američané samozřejmě neměli v úmyslu do Tibetu vypravit armádu a vstoupit tak do války s komunistickou Čínou, ale Tibetánům zpravidla jejich přesvědčení o opaku nevyvraceli. Na druhou stranu nutno podotknout, že instruktoři, řadoví agenti a do jisté míry patrně i lidé ve vedení Tibetského programu se rovněž domnívali, že jejich úkolem je Tibetánům pomoci vydobýt jejich svobodu. Ovšem vzhledem k tomu, že většina z nich si během výcviku tibetské bojovníky velmi oblíbila a navázala s nimi osobní až přátelské vztahy, nelze přesně říct, zda tu nebylo spíše přání otcem myšlenky. Nicméně, když z Bílého domu roku 1969 přišel příkaz k definitivnímu zastavení podpory, za zradu to považovali nejen Tibetané, ale i američtí pracovníci CIA.

Samotná americká podpora tibetským povstalcům se skládala ze několika hlavních složek. První představoval výcvik mladých Tibetánů nejdříve v tréninkových střediscích na Saipanu a ve Virginii a následně v Coloradu na bývalé vojenské základně Camp Hale. Absolventy pak CIA letecky vysazovala

buď přímo v Tibetu, nebo je přepravovala do okolních zemí, odkud měli na území Číny infiltrovat pozemní cestou. Zde pak poskytovali základní školení v technice guerillové války místním partyzánským oddílům a zajišťovali shozy materiálu, zbraní a munice od CIA. Ovšem se stoupajícím počtem čínských civilistů a vojáků v Tibetu a s následným zahájením Kulturní revoluce bylo pro rebely stále těžší se ukrývat a pro tibetské agenty se do země vůbec dostat, natož pak nepozorovaně zaopatřovat americké dodávky.

S tím také souvisely hromadné odchody povstalců do zahraničí a přesun centra odboje do nepálského království Mustang v roce 1960. CIA se zavázala, že mustangským operacím poskytne materiální a finanční podporu a pro jejich potřeby bude v Camp Hale cvičit další Tibetany. První skupiny rebelů se tak začaly přesouvat do Nepálu, ovšem krátce na to došlo kvůli pádu špionážního letadla U-2 k přerušení veškerých leteckých operací CIA a obnoveny byly až na jaře 1961. Pro partyzány to znamenalo, že se po dobu téměř jednoho roku museli obejít bez amerických dodávek, na které spoléhali. Vzhledem k tomu, že království Mustang se rozkládá ve výšce 3000 metrů nad mořem a je součástí Himaláje, následující zima bez jakéhokoliv vybavení byla pro Tibetany velmi krutá. Navíc většina bojovníků sestávala z exulantu z Indie, rekrutovaných především z uprchlických táborů bez vlastních finančních prostředků, které by mohli použít na nákup potravin. Tibetští povstalci tak bojovali s mrazem a hladem, přičemž někteří z nich podlehli. Stejná situace se pak opakovala od podzimu 1961 do října 1962, kdy prezident Kennedy podmínil pokračování Tibetského programu souhlasem indické vlády, která však v tuto dobu jakékoliv akce proti ČLR odmítala. Po vypuknutí čínsko-indické války se věci daly opět do pohybu, ovšem s každým rokem se zájem Bílého domu na trvání podpory Tibetanům snižoval. Přesto Tibetané dále věřili, že s americkou pomocí mohou počítat i do budoucna. Definitivní zastavení operací v roce 1969 tak Tibetští partyzáni vnímali jako pomyslný nůž do zad. CIA ještě další tři roky poskytovala vedení odboje dotace na úspěšný návrat povstalců do civilního života, ovšem pouze finanční prostředky na to nestačily. Nejen že si Američané neuvědomovali,

že pro Tibetany bylo obtížné se najednou smířit s tím, že se musí svého cíle získání nezávislosti Tibetu vzdát, ale nevěnovali pozornost ani nastalé změně poměrů v Nepálu, která znemožnila poklidné rozpuštění partyzánského hnutí.

Tibetský odboj je významnou součástí moderní tibetské historie a vyjádřením nesouhlasu velké části obyvatel s čínskou okupací. Do značné míry také ukazuje rozsah zoufalství Tibetanů. Ačkoliv partyzáni většinou nevěřili, že sami mají reálnou šanci uspět a Číňany porazit, nehodlali se s danou situací smířit a převládalo u nich odhodlání za svou věc položit život. Ovšem naději, že se podaří Číňany z Tibetu vyhnat, jim přineslo zahájení Tibetského programu CIA, kterému však přikládali větší význam, než jaký ve skutečnosti měl. Americká podpora sice dozajista prodloužila dobu trvání tibetského ozbrojeného odboru, ale Tibetany k dosažení jejich cíle reálně nepřiblížila. I když po ukončení Tibetského programu rebelové měli vůli dál bojovat proti Číňanům, chyběly jim potřebné prostředky k tomu, aby mohli v guerillové válce pokračovat sami, a tak je okolnosti donutili vrátit se k normálnímu životu v exilu a doufat, že někdy v budoucnu se podmínky změní a oni se budou moc vrátit zpět do Tibetu.

9 SEZNAM LITERATURY

NEPUBLIKOVANÉ PRAMENY

Internetový archiv CIA

Memorandum for CIO, internetový archiv CIA, Nazi War Crimes Disclosure Act, číslo dokumentu 5197c267993294098d50e914, [cit. 2016-3-3]. Dostupné z:
<http://www.foia.cia.gov/document/5197c267993294098d50e914>.

Do you like maps?, internetový archiv CIA, FOIA Collection, číslo dokumentu 0000620488, [cit. 2015-21-12]. Dostupné z:
<http://www.foia.cia.gov/document/0000620488>.

Letter to Mr. Howard D. Greyber, internetový archiv CIA, CREST: 25-Year Program Archive, číslo dokumentu CIA-RDP80R01731R000200110054-3, [cit. 2015-20-12]. Dostupné z:
<http://www.foia.cia.gov/document/cia-rdp80r01731r000200110054-3>.

Review of Tibetan Operations, internetový archiv CIA, FOIA Collection, číslo dokumentu 0005503557, [cit. 2015-21-12]. Dostupné z:
<http://www.foia.cia.gov/document/0005503557>.

Tibet Oral History Project

Anzi, Interview #10M, 6. 4. 2010, [cit. 2016-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.

Ati, interview #63D, 17. 5. 2012, [cit. 2015-7-1-2015]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.

Dakpa Samdup, interview #8D, 15. 5. 2012, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.

Dawa Dakapa, interview #27B, 2. 1. 2014, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:

http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Dolma, interview #8B, 28. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Jampa Tashi, interview #03, 25. 6. 2007,[cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Jampa Thinlay, interview #25D, 16. 5. 2012,[cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Lobsang, Interview #5B, 31. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Lobsang Khetsun, interview #45, 27. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html, s. 24.
Lobsang Norbu, interview #4B, 30. 12. 2013, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Nawang Jampa, interview #71D, 23. 5. 2012, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Ngawang Lobsang, Interview #13, 2. 7. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Tashi, Interview #11, 29. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Tenzin Geshe Chonphel, interview #10B, 26. 12. 2013, [cit. 2015-7-1].
Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Thinley Paljor Shasok, Interview #3C, 3. 3. 2013, [cit. 2015-7-1].
Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Thupten, interview #36, 28. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.
Tsering Tashi, interview #35, 27. 6. 2007, [cit. 2015-7-1]. Dostupné z:
http://www.tibetoralhistory.org/interviews_resistance.html.

PUBLIKOVANÉ PRAMENY

ANDRUGTSANG, Gompo Tashi, *Four Rivers, Six Ranges. Reminiscences of the Resistance Movement in Tibet*, Dharamsala 1973.

GJACCHO, Paldän, ŠAKJA, Cchering, *Oheň pod sněhem*, Praha 1998.

Legal Inquiry Committee in Tibet, *Tibet and the Chinese People's Republic. A Report to the International Commission of Jurists*, Geneva 1960.

PATTERSON, N. George, *Tibet in Revolt*, London 1960.

TÄNDZIN, Gjamccho, *Svoboda v exilu. Autobiografie 14. dalajlamy*, Praha 1992.

LITERATURA

ARDLEY, Jane, *The Tibetan Independence Movement. Political, Religious and Gandhian Perspectives*, New York 2002.

BABAYEVA, Yulia, *The Khampa Uprising. Tibetan Resistance against Chinese Invasion*, New York 2006.

BAKEŠOVÁ, Ivana, *Čína ve XX. století. 2. díl*, Olomouc 2001.

BLUM, William, *Killing Hope. U. S. Military and CIA Interventions Since World War II, Part I*, London 2004.

CHIU, Hungdach, DREYER, June T., *Tibet. Past and Present*. In: Occasional Papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies 4, 93, Baltimore 1989, s. 1–25.

COLLARD, Gilbert, GRASDORFF, van Gilles, *Posvícení v rudých tmách*, Praha 2004.

CONBOY, Keneth, MORRISON, James, *The CIA's Secret War in Tibet*, Kansas 2002.

CRAIG, Mary, *Krvavé slzy. Čínská okupace Tibetu 1951–1991*, Praha 1999.

DUNHAM, Mikel, *Buddhovy bojovníci. Příběh tibetských bojovníků za svobodu, účasti CIA, čínské invaze a pádu Tibetu*, Praha 2011.

FEIGON, Lee, *Odtajněný Tibet. Odhalená tajemství země sněhu*, Praha 2006.

FOSCO, Mariani, *Secret Tibet*, New York 2005.

FRENCH, Patrik, *Tibet, Tibet. Historie ztracené země*, Praha 2003.

GINSBURG, George, *Communist China and Tibet. The First Dozen Years*, Hague 1964.

GOLDSTEIN, C. Melvyn, *A History of Modern Tibet, 1912–1951. The Demise of the Lamaist State*, Los Angeles 1991.

GOLDSTEIN, C. Melvyn, *A History of Modern Tibet. The Calm before the Storm, 1951–1955*, Los Angeles 2007.

GOLDSTEIN, C. Melvyn, SHERAP, Dawei, SIEBENSCHUH, R. William, *A Tibetan Revolutionary. The Political Life and Times of Bapa Phüntso Wangye*, Los Angeles 2004.

GOLDSTEIN, Melvyn C., *Snow Lion and the Dragon. China, Tibet and the Dalai Lama*, Berkely 1995.

GOLDSTEIN, Melvyn C., *The United States, Tibet, and Cold War*. In: *Journal of Cold War Studies* 8, 3, Cambridge 2006, s. 145–164.

HAO, Yan, *Tibetan Population in China. Myths and Facts Re-examined*. In: *Asian Enticity* 1, 1, Beijing 2000, s. 11–36.

KAPSTEIN, T. Matthew, *Dějiny Tibetu*, Praha 2011.

KOLMÁŠ, Josef, *Tibet*, Praha 2011.

KNAUS, John K., *Official Policies and Covert Program. The U. S. State Department, the CIA, and the Tibetan Resistance*. In: *Journal of Cold War Studies* 5, 3, Cambridge 2003, s. 54–79.

KUZMIN, Sergius L., *Hidden Tibet. History of Independence and Occupation*, St. Petersburg 2010.

LAIRD, Thomas, *Příběh Tibetu. Rozpravy s dalajlamou*, Praha 2006.

MAGNUSSON, Jan, *Tibetan Refugees As Objects of Development, Indian Development Philosophy and Refugee Resistance in the Establishment of Lukzung Samdrupling, the First Tibetan Refugee Settlement In India*. In: Himalaya. The Journal of the Association for Nepal and Himalayan Studies 30, 1, Saint Paul 2001, s. 115–125.

MARCHETTI, Victor, MARKS, John D., *CIA and the Cult of Intelligence*, New York 1983.

MCGRANAHAN, Carole, *The CIA and the Chushi Gangdrug Resistance, 1956–1974*. In: Journal of Cold War Studies 8, 3, 2006, s. 102–130.

MAREK, Jindřich, *Padáky nad Tibetem. Tajné operace CIA 1957–1974*, Cheb 2012.

NORBU, Dawa, *The 1959 Tibetan Rebellion. An Interpretation*. In: The China Quarterly 2, 1979, 77, s. 74–93.

POWERS, John, *History as Propaganda. Tibetan Exiles Versus the People's Republic of China*, Oxford 2004.

ROBERTS, John B., ROBERTS, Elizabeth A., *Freeing Tibet. 50 Years of Struggle, Resilience, and Hope*, New York 2009.

SHAKYA, Tsering, *The Dragon in the Land of Snow. A History of Modern Tibet since 1947*, New York 1999.

SHAKYA, Tsering, LIXIONG, Wang, *The Struggle for Tibet*, London 2009.

SNIDER, Britt L, *The Agency nad the Hill*, Washington 2008.

TUCCI, Giuseppe, *Tibet. Land of Snow*, Novara 1967.

UHLIG, Helmut, *Tibet. Tajemná země na střeše světa*, Praha 2002.

Úřad pro informace a mezinárodní vztahy Tibetské exilové vlády v Dharamsale,
Pravda o Tibetu. Fakta a svědectví, Praha 1999.

WALT VAN PRAAG, Michael C. van, *The Status of Tibet. History, Rights and Prospects in International Law*, Boulder 1987.

ZUGUI, Liao, SHUHUA, Zhang, *Peaceful Liberation of Tibet*, Peking 1999.

ŽAGABPA, Wangčhug Dedän, *Dějiny Tibetu*, Praha 2000.

10 RESUMÉ

Tibetan resistance is an important part of modern Tibetan history. In October 1950 Chinese Liberation People's Army entered Tibet and the Chinese started gradually with the implementation of 'democratization reforms' in eastern provinces. Due to intensified Chinese oppression Tibetans decided to defy the Chinese. In 1955, the Kanting Rebellion, which spread to the majority of eastern Tibet, broke out. But some Tibetans were aware of necessity to unify the rebellion troupe and coordinate them. Khamba trader Gonpo Tashi Andugcchag, who lived in Lhasa, took on the task. He contacted several khambas tribal chiefs, who were in command of insurgent groups. In July 1957, the resistance movement Chushi Gangdug, Six Ranges Four Rivers, was set up by the 27 chieftains. In course of the year they gained mastery over Lhoka region in southern Tibet. On 16 June 1958, they established nationwide partisan organization Volunteer Freedom Fighters, which unified the Chushi Gangdug, Mimang Tsongdu, an opposition movement in Lhasa, and other guerrilla warriors. Gradually, they obtained a large part of southern and eastern Tibet. Meantime, the USA took interest in Tibet issues and some Americans made a contact with Gjallo Dondub and Thubtan Norbu. In 1955, president Eisenhower gave permission to CIA to launch the Tibetan Task Force. In the end of January 1957, the first six Tibetans, who went to the military, spy and parachuting training in Saipan, were chosen.

On 10 March 1959, the Lhasa uprising burst out and Dalai Lama left Lhasa in secret on 17 March 1959. After that, fierce fightings broke out in the capital. When Dalai Lama found out about brutally suppressing the uprising, he fled to India. The Chinese quashed down the Lhasa uprising and dispatched military reinforcement into Tibet. The majority of Volunteer Freedom Fighters wasn't able to resist the Chinese soldiers and during the March and May 1959 escaped to India. Simultaneously, the training camp for Tibetans was founded in Camp Hale in Colorado. The operation of Camp Hale was twice suspended. The first time, it

was thereafter the U-2 spy plane incident, but in spring 1961 it was renewed. The second time, the interruption came in fall 1961, when president Kennedy conditioned the supporting Tibetans by consent of Indian government. Tibetan Task Force became operative in fall 1962, when sino-indian war burst out. Due to this conflict Special Frontiers Force, under the aegis of Indian Intelligence Bureau, was created. It was comprised of Tibetans.

After the coming of the warriors of Volunteer Freedom Fighters in India, Tibetans created a new resistance centre in the Mustang kingdom in Nepal. The CIA pledged to provide financial and material support and in summer 1960 the first insurgents arrived in Mustang. During their raids, they seized a holdall with important Chinese documents. But when Richard Nixon became the president in 1969, the USA started with policy of establishing diplomatic relations with People's Republic of China. Washington decided to terminate the support of Tibetans. In addition, prince Birendra ascended the Nepalese throne and because he also established diplomatic relations with communist China, he wanted to rout Tibetan insurgents. The cut of supply from CIA in 1969 and the termination of Mustang operations in 1974 were the ending of this period of Tibetan resistance.

11 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Mapa Tibetu před příchodem ČLOA

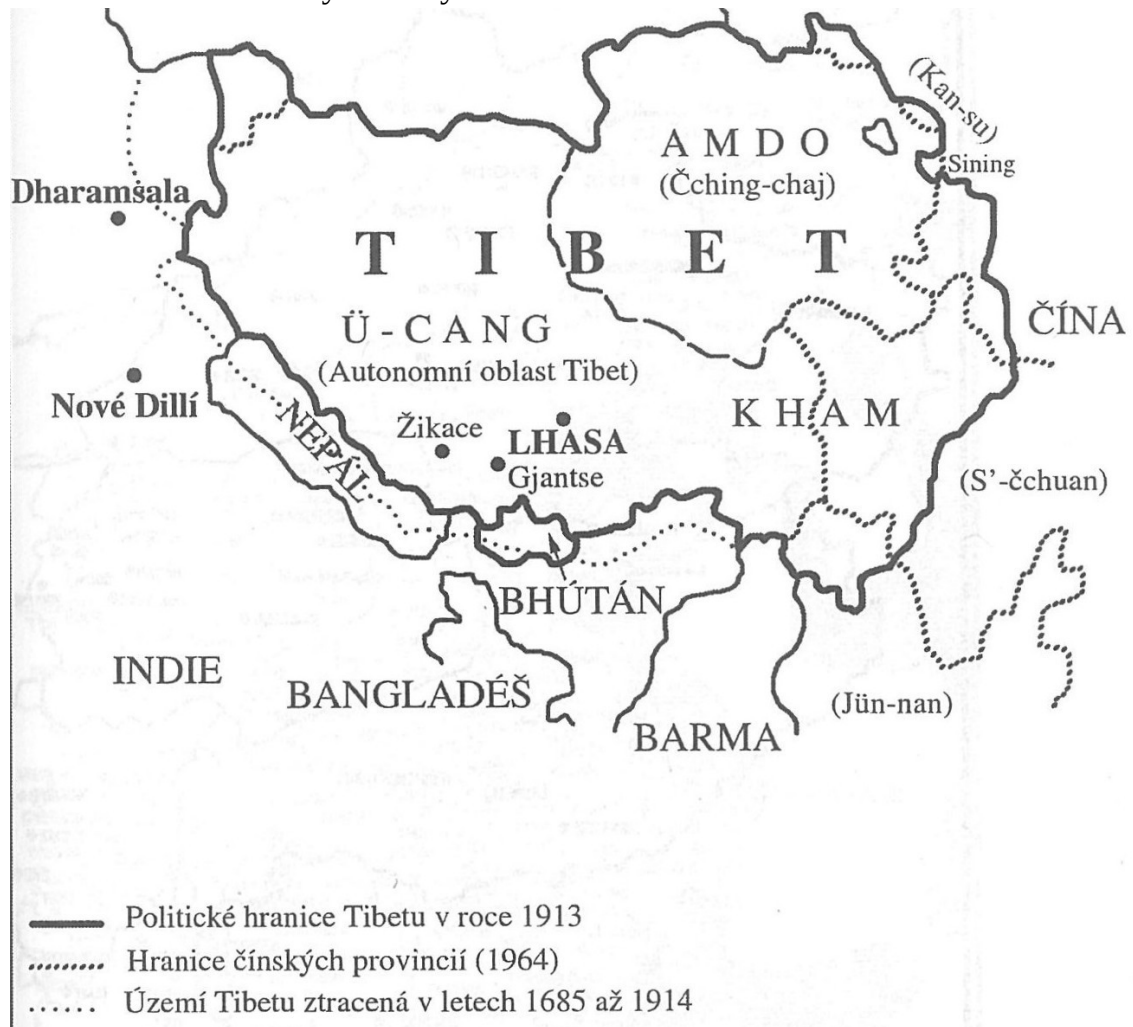
Zdroj: DUNHAM

Příloha č. 2 – Mapa Tibetu před příchodem ČLOA s vyznačenými provinciemi

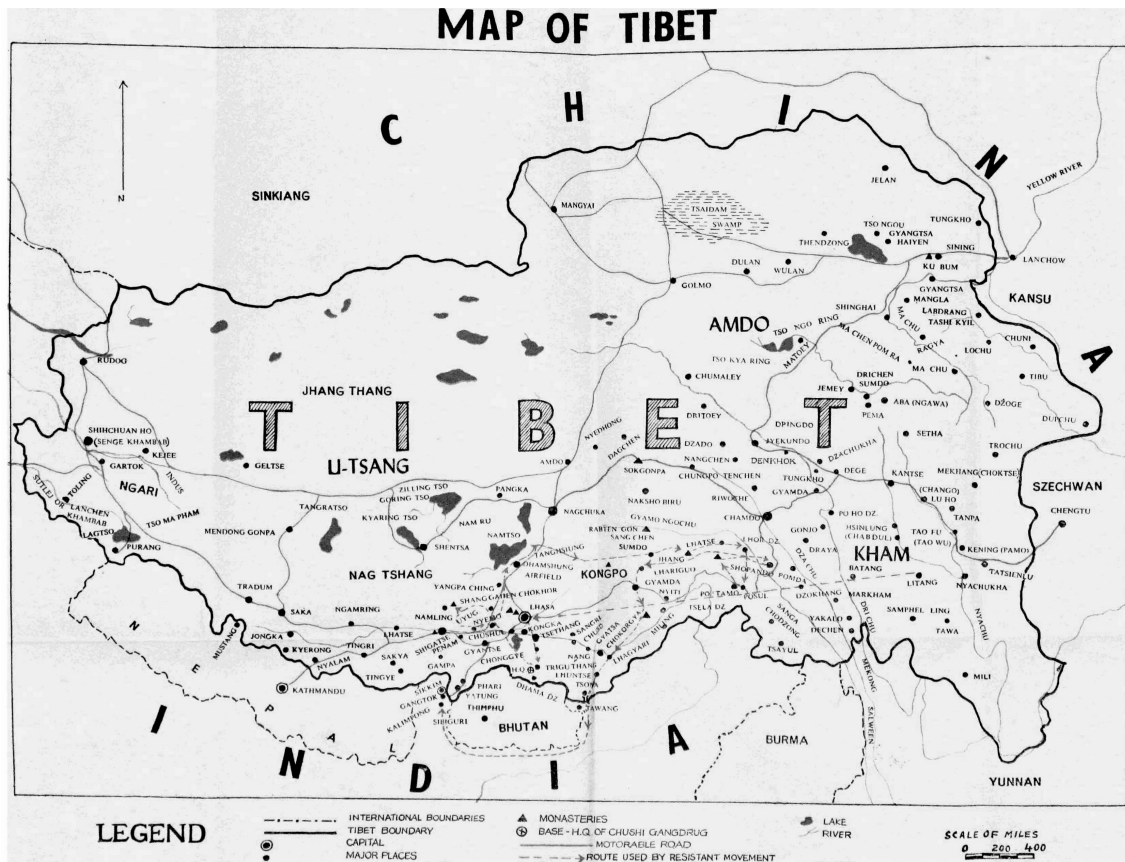
Zdroj: <http://www.exploretibet.com/maps/>.

Příloha č. 3 – Proměny tibetských hranic

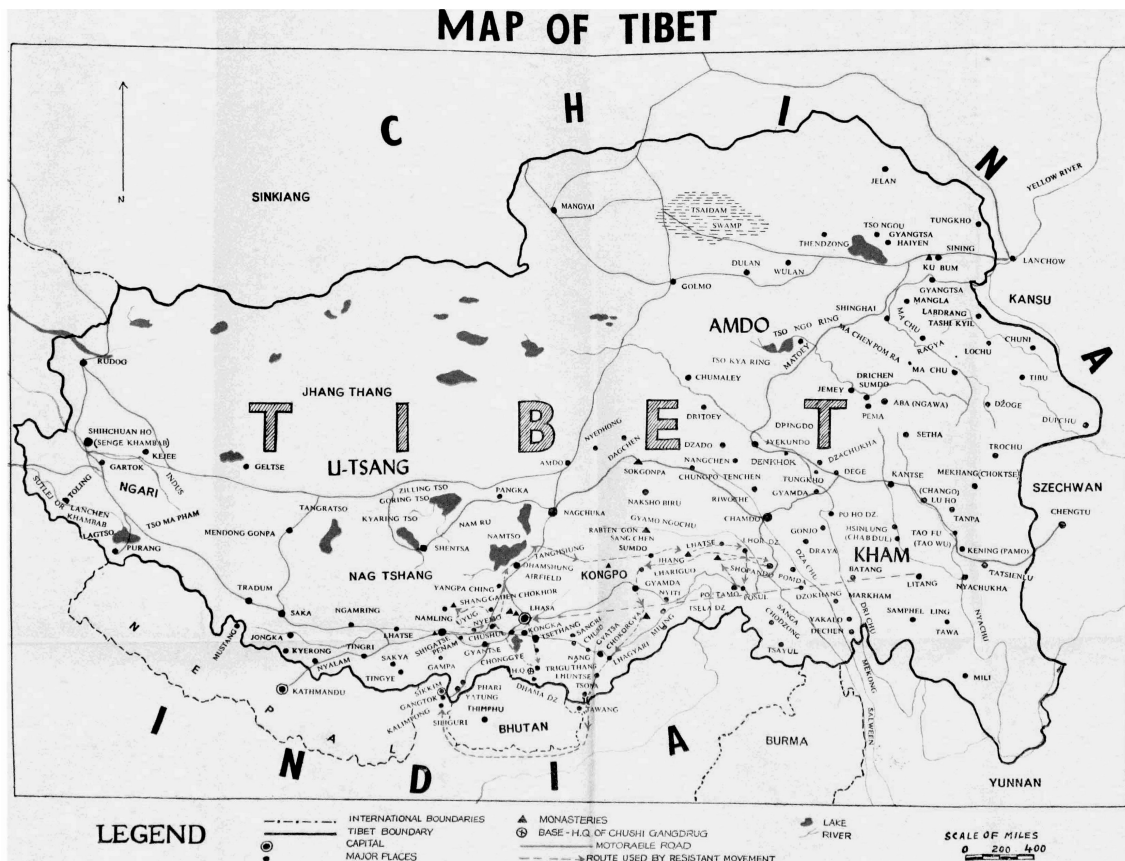
Zdroj: COLLARD, GRASDORFF.

Příloha č. 4 – Gönpo Tašiho mapa Tibetu s vyznačenými cestami používanými povstalci

Zdroj: ANDRUGTSANG.

Příloha č. 5 – Gönpo Tašiho mapa Tibetu s vyznačením důležitých bitev

Zdroj: ANDRUGTSANG.

Příloha č. 6 – Mapa Nepálu s vyznačeným královstvím Mustang

Zdroj: <http://www.himalayaschildren.ch/en/kingdom-mustang-geography-map.html>.